

PLANINSKI

U E S T N I K

2
2017

3,90 €

TEMA MESECA

Planinstvo za invalide

Z NAMI NA POT

Turno smučanje v Karniji

IZ PLANINSKE ZALOŽBE – AKCIJA

Andrej Mašera

ČUDOVITE ALPE

Vodnik *Čudovite Alpe*, avtorja Andreja Mašere, opisuje 45 izbranih vzponov na pomembne vrhove Alp, ki so naši domovini najbližji in jih je mogoče opraviti v dveh dneh. Tako je v izboru dvanajst vrhov v Karnijskih Alpah, eden v Ziljskih Alpah, osemnajst v Dolomitih, trije v Severnih apeniških Alpah in enajst v Visokih Turah. Ture so različnih dolžin in težavnosti, od povsem enostavnih izletov do zahtevnih ledeniških vzponov.

Vodnik je popoln opis izbranih vrhov, njihovih značilnosti in praviloma tudi značilnosti celotne gorske skupine, ki ji pripadajo.

Format: 175 mm x 245 mm | 176 strani | trda vezava, šivano

CENA: V času od 15. 2. 2017 do 15. 3. 2017 lahko vodnik kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: **14,40 €*** (redna cena: 28,79 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštnine plača naročnik. Akcija traja do razprodaje zaloge.

NOVO U PLANINSKI TRGOVINI PZS

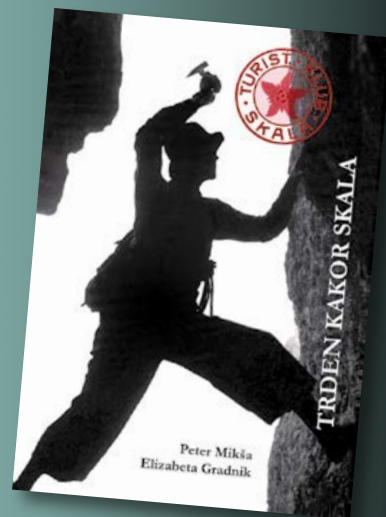
TRDEN KAKOR SKALA

Kratka zgodovina Turistovskega kluba Skala, Peter Mikša, Elizabeta Gradnik

Iz družbe idealističnih, celo romantičnih in v gore zaljubljenih rosnih mladih ljudi je na Slovenskem v obdobju med obema vojnama nastala močna planinsko-športna in kulturno-vzgojna organizacija – Turistovski klub Skala. Obdobje delovanja Skale velja za eno najbolj vsestransko bogatih v slovenski gorniški zgodovini. Iz vrst skalašev je izšlo mnogo odličnih alpinistov, smučarjev, sankarjev, gorskih reševalcev, fotografov, literatov, predavateljev in filmskih ustvarjalcev. Težko je reči, v kateri od teh dejavnosti je TK Skala dosegel najlepše rezultate, ker je bilo njegovo delo tako zelo vsestransko in so marsikje prav skalaši morali orati ledino. Lahko pa bi izpostavili alpinistično in smučarsko dejavnost.

Živečih članic in članov ni več, njihove zgodbe pa živijo predvsem v njihovem brezčasnem delu, ki je imelo za Slovenijo izreden pomen. Velik del tega v zgodovinskem orisu prinaša prva monografija o tem elitnem slovenskem gorniškem klubu.

112 strani | 165 x 235 mm | broširano, šivano | Cena: **17,90 €**

I N F O R M A C I J E · N A K U P · N A R O Č I L A

PLANINSKA ZVEZA SLOVENIJE, PLANINSKA TRGOVINA PZS

NA SEDEŽU Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur
(v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure; odmor za malico: 10.30–11.00).

PO POŠTI p. p. 214, SI-1001 Ljubljana

PO TELEFONU 01 43 45 684 v času uradnih ur brezplačna telefonska številka 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu)

PO FAKSU 01 43 45 691

E-NAROČILA trgovina@pzs.si ali spletna trgovina PZS: <http://trgovina.pzs.si>.

SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana | telefon: 08 380 67 30 | faks: 04 589 10 35 | e-naročila: info@planinskimuzej.si

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
117. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214, SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com
www.pvkazalo.si
www.facebook.com/planinskivestnik

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik), Marta Krejan Čokl,
Zdenka Mihelič, Irena Mušič Habjan, Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

LEKTORIRANJE:

Marta Krejan Čokl, Mira Hladnik, Vera Šeško,
Sonja Čokl

OBLIKOVANJE:

Mojca Dariš

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

Tiskano na NEO MATT papirju, Triglav papir

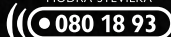
NAKLADA: 4700 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na
elektronski naslov. Poslatih prispevkov ne vračamo.
Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave,
krajsanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih
prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in
prostorskiimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno
mnenje uredništva in PZS. Kopiranje revije ali posameznih
delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

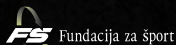
Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali
po telefonu **080 1893** (24 ur na dan).

MODRA ŠTEVILKA

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572,
odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 39 EUR,
63 EUR za tujino, posamezna številka 3,90 EUR. Člani
PZS so upravičeni do 25% popusta na letno naročnino
Planinskega vestnika. Reklamacije upoštevamo dva meseca
po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari
naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra
za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirata Ministrstvo za šolstvo in šport RS in
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS.

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Meglice na Koblj
Foto: Peter Strgar

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja
vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti,
ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in
možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno
subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu
lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro.
Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne
moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli
zaradi hoje in plezanja po gorah po navodilih iz te revije.

Tudi jaz zmorem

"V eno roko je vzel drugi konec moje palice in sva šla. On spredaj, jaz pa za njim. In tako sva hodila do prvih skal. Od tam dalje sem hodila sama. Prvič sem hodila res v temi, ko nisem videla niti svetle lise pred seboj in sem poslušala samo zvok njegovih planinskih čevljev, pod katerimi je škripal prod." Tako je v reviji za radioamaterje o svojem vzponu na Mangart zapisala pogumna Sabina, Janez pa je svojega sina Jureta nosil povsod, kjer je le mogel, še smučala sta skupaj. Mojca previdno pleza po oprimkih do vrha plezalne stene, gojenci Zavoda za usposabljanje invalidne mladine, zdaj Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje so s pomočjo gorskih reševalcev pred leti obiskali Veliko planino, varovanci Centra za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) iz Radovljice so spoznali Dobrčco, Golico, Dobrač, Višarje ... Korošci iz Črne so se povzpeli na Raduho, Peco, Stol, Grintovec, Triglav, varovanci Varstveno-delovnega centra Novo mesto raziskujejo mesto in njegovo okolico. Vsem je skupno to, da se morajo za doseg svojih ciljev potruditi veliko bolj, kot si mi lahko sploh mislimo. Zato smo tem pogumnim in srčnim ljudem namenili temo meseca, ki govori o dobrih praksah vključevanja invalidov, med katere spadajo gibalno ovirani, osebe z motnjo in duševnem razvoju, gluhi in naglušni, slepi in slabovidni, osebe s spektrom avtističnih motenj in dolgotrajno bolne osebe, v planinstvo. Planinstvo, ki je pojem tovarištva, dostojanstva, pomoči, prostovoljstva ter skrbi za sočloveka in naravo.

Vsem drugim, med katere seveda spadam tudi sama, se navaden vzpon na Dobrčco ne zdi nič posebnega, s tekmovalnim duhom, ki nas (pre)večkrat obsede, poleg ur štejem še minute, ki jih porabimo za vzpon, nekateri so hitrejši, saj še tečejo zraven. A postavimo se ob bok vodnicam in vodnikom, ki spremljajo skupine oseb s posebnimi potrebami, in minute se bodo raztegnile v ure. Na vrhu bi bili pozno, ampak prepričana sem, da bi tak vzpon v nas pustil globoko sled in zadovoljstvo.

Vsi zavodi, centri in posamezna društva organizirajo dejavnosti v naravi na svoj način in vanje vključujejo varovance in člane ter jih vodijo na planinske izlete po Sloveniji in tudi v tujini. V pomoč so jim seveda planinska društva; nekaj jih predstavljamo v februarški številki Vestnika, prepričana pa sem, da bi našli še kakšno, ki smo ga tokrat nehote izpustili. Žal so v planinskih društvih večkrat ovira denarna sredstva, pomanjkanje prostovoljcev, vedenja in znanja o tem, kako se do invalidov sploh obnašati in kakšne izzive od njih pričakovati. Vse to kaže na to, da se sami premalo vključujemo mednje in z njimi ne sodelujemo dovolj, čeprav imamo morda takšne centre tudi v svoji neposredni okolici. Mogoče bo na tem področju lahko planinskim društvom in prostovoljcem pri začetnih korakih in tudi pozneje pomagala delovna skupina pri Planinski zvezi Slovenije, Planinstvo za invalide, in le upamo lahko, da se bo obstoječim planinskim društvom, ki sodelujejo s temi centri in zavodi, priključilo še kakšno. Invalidi potrebujejo pomoč pri aktivnem vključevanju v družbo, zaslužijo si spoštovanje in pravice, zato jim planinci stopimo korak nasproti. Ne bo nam žal!

Irena Mušič Habjan

UVODNIK

1 Tudi jaz zmorem

Irena Mušič Habjan

TEMA MESECA

4 Planinstvo za invalide

Jurček Nowakk

TEMA MESECA

6 Na pot malo drugače

Irena Mušič Habjan
Alenka Mežan
Marica Praznik
Saša Fužir

TEMA MESECA

12 Učasih si je noge treba izposoditi ...

Mojca Volkar Trobevšek
Janez Volkar

TEMA MESECA

14 Slepí v gorah nekoč

Sabina Dermota

INTERJUJU

16 Colin Haley

Martina Čufar Potard

ZAHODNI JULIJCI

20 Uiš iz Zadnje Špranje, Via de lis Codis

Matija Turk

ZAHODNA SRBIJA

24 Tako blizu, a slabo poznana

Tomaž Žganjar

PODNEBNE SPREMEMBE

28 Počasno izginjanje Triglavskega ledenika

John Boyd

PORTRET

32 **Darko Mohar**

Darinka Dekleva

Z NAMI NA POT

35 **Turno smučanje v Karniji**

Tomaž Hrovat

LEPOSLOVJE

43 **Za trenutek se zazdi, da se je ustavil čas**

Jana Remic

BREGINJSKI KOT

46 **"Na Stu an na Musca"**

Olga Kolenc

HUMORESKA

50 **Zdravljica na Marmoladi**

Milka Bokal

PORTRET

53 **Gore zame ostajajo svetišče**

Tomaž Hrovat

PLANINSKA DOŽIVETJA

54 **Prekleti pohajač**

Rafael Terpin

PLEZANJE NA MADAGASKARJU

56 **Le mur de lemur**

Sara Jaklič

KOLUMNA

58 **Iskanje popolnosti**

Anja Intihar

ZGODOVINA

60 **Začetki planinstva na Resevni**

Teja Peperko

MLADINA IN GORE

62 **Trzinci in Idrijci nepremagljivi**

Po sporočilu za javnost
povzela Zdenka Mihelič

MINIATURA

64 **Triglavsko brezno**

Barbara Vrhovnik

ZDRAUJE

66 **Gore in sladkorna bolezen**

Petra Zupet

DOGODEK

69 **Podelitev priznanj najuspešnejšim**

Marta Krejan Čokl

VARSTVO NARAVE

70 **Črni teloh – le v naravi ali tudi na vrtu?**

Dušan Klenovšek

71 **NOVICE IZ VERTIKALE**

74 **NOVICE IZ TUJINE**

76 **ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE**

76 **PLANINSKA ORGANIZACIJA**

78 **NOVICE**

79 **SLOVENSKI PLANINSKI MUZEJ**

79 **TRIGLAUSKI NARODNI PARK**

80 **U SPOMIN**

Jurček Nowakk

Planinstvo za invalide

Delovna skupina pri PZS

Nekaj let je v nekaterih planinskih sredinah nastajala ideja o bolj organiziranem vključevanju invalidov v planinstvo, in tako je s podporo vodstva PZS leta 2016 nastala delovna skupina z nazivom Planinstvo za invalide, ki jo trenutno sestavljajo Barbara Bajcer, Maja Bobnar, Boro Štrumbej, Jana Čander, Marjeta Čič, Tjaša Filipčič, Jurček Nowakk, Franc Gričar in Lidija Slatner. So vodniki PZS in strokovnjaki na področju dela z invalidi.

Namen dela skupine je izdelava programa dela z invalidi v planinstvu za vse generacije in vse kategorije invalidnosti (GO – gibalno ovirane, OMDR – osebe z motnjo v duševnem razvoju, gluhe in naglušne, slepe in slabovidne, SAM – osebe s spektrom avtističnih motenj, dolgotrajno bolne osebe (npr. epileptike). Na ta način lahko v planinstvo vključimo čim večje število invalidov ali pa povečamo število aktivnih invalidov, invalidnim osebam predstavimo slogan Planinstvo kot način življenja, pripravimo

ustrezen program za izobraževanje kadrov, ki bodo z invalidi delali, in skrbimo za povezovanje zainteresiranih zvez, planinskih društev, javnih zavodov ...

Pričakujemo, da bomo lahko z uspešnim delovanjem skupine in programa pozitivno vplivali na vključevanje invalidov v družbo in znižali stopnjo njihove izoliranosti iz družbe, poskrbeli za zadovoljstvo invalidov, njihovih staršev, skrbnikov, prijateljev, jim zagotovili boljšo kakovost življenja, uveljavili "sistemski" model vključevanja, povečali rehabilitacijski učinek, vplivali

*Ovire so v glavi,
telo ne pozna meja;
Kranjska reber
Foto: Piotr Skrzypiec*

na zdravstveni vidik programa ter širili dobro prakso, povečali/uredili število poti za invalide na vozičkih in povečali število vključenih invalidov/oseb s posebnimi potrebami (OPP), število prilagojenih pohodov/tur ter s tem rekreativni učinek. Z izdelavo priročnika in izobraževanjem za vodnike in mentorje PZS s področja planinstva za invalide, informiranjem društev, zavodov in planinskih društev oziroma znotraj PZS ter povezovanjem zvez in društev, ki delajo z invalidi/OPP, bomo poleg zastavljenih ciljev programa dvignili ugled PZS, družbeno odgovornost PZS in posameznikov ter navezadnje vplivali tudi na povečanje članstva.

Delovna skupina je pripravila priročnik z osnovnimi informacijami o planinstvu za invalide, ki so jih prispevali strokovnjaki posameznih področij. Velika pridobitev tega priročnika je zapis prilagoditev in spoznanj, ki so odsev prakse in bodo v pomoč vodnikom, ki se srečujejo z invalidi/OPP. Priročnik je namenjen vsem, ki jih delo z invalidi zanima, in bo prosto dostopen na svetovnem spletu.

Za beleženje prehojenih vrhov smo pripravili tudi dnevnik i PLANINEC, ki je opremljen s kratkimi navodili za varno in odgovorno obnašanje v gorah. K dnevniku spadajo tudi priporočila za smiselno izpolnjevanje in prilagajanje zmožnostim planinca, ki so del elektronskega gradiva, dostopnega na spletu. Dnevnik i PLANINEC vsebuje osebne podatke planinca in njegovo sliko ter prostor za nalepke – letno članarino, ki lahko služi tudi kot planinska izkaznica. Vsaka stran ima prostor za vpis smeri pohoda, cilj, datum, podpis vodnika oz. mentorja ali staršev/skrbniki-

ka, prostor za žige, stran za opis poti v besedi ali sliki in znake za opis vremena ter počutja. Pripravljena je tudi dodatna stran, na kateri bo tekst v brajlici.

V letošnjem letu bomo pilotno izobraževali zainteresirane vodnike. Izobraževanje bo od 19. do 21. maja v planinskem domu na Uštah. Zajemalo bo teoretični del, preverjanje znanja in pohod/turo z invalidi/OPP v utripu inkluzije. Za uspešen zaključek izobraževanja bo treba opraviti še tri pohode/ture.

"Ovire so v glavi, telo ne pozna meja!" je geslo Zveze za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijskega komiteja. Prav tako si v delovni skupini želimo, da bi se naša planinska javnost na ta način seznanila z drugačnostjo in različnostjo, saj nas aktivno delo z invalidi/OPP bogati, istočasno pa s sočutjem, razumevanjem, skrbjo za druge dokazujemo, da nam je zanje mar.

Projekt Mreža NVO za rekreacijo v naravi – Usi v naravo

Pobudnik projekta, ki je trajal od 1. septembra 2014 do 31. avgusta 2016, je bila Planinska zveza Slovenije. Projekt je bil usmerjen v povezovanje in krepitev društev na področju rekreacije v naravi, zagotovitev boljših razmer za njihovo delo in povečevanje sodelovanja društev in organizacij z različnih področij. Ključen del projekta je bilo vključevanje nevladnih organizacij v oblikovanje ustrezne zakonodaje. Del aktivnosti je bil namenjen tudi temu, da rekreacijo v naravi naredimo dostopnejšo invalidom in drugim osebam s posebnimi potrebami.

Projekt sta sofinancirala Evropski socialni sklad in Ministrstvo za javno upravo Republike Slovenije. Partnerji projekta so bili PZS kot nosilec in koordinator projekta, Olimpijski komite Slovenije – Združenje športnih zvez in Zveza za šport invalidov Slovenije – Paraolimpijski komite, v aktivnosti pa so se vključevali tudi druga društva in organizacije.

V okviru projekta smo se vključili v več postopkov sprejemanja predpisov, in tako nam je uspelo normativne okvirje vsaj malo prilagoditi delovanju društev. Bistvena sprememba, ki se je pripravljala v času projekta, je bila uvedba davčnih blagajn. Po dolgotrajnih prizadevanjih in s sodelovanjem več nevladnih organizacij nam je uspelo doseči izjemo za manjša društva. V okviru projekta smo tudi raziskali možnosti za večjo vključitev športnih programov društev v zdravstveni sistem, ne samo kot obliko preventive, ampak tudi kot obliko lajšanja oz. odpravljanja bolezenskih stanj. Ideja, da bi bil šport dostopen tudi na recept, je sicer še težko doumljiva, čeprav je že omenjena v državnih strateških dokumentih. Strokovna dognanja in izkušnje iz tujine so takemu pristopu naklonjene. Poleg mentorstva posameznim društvom, izvedbe usposabljanj na področju zbiranja sredstev za delovanje društev in organizacije aktivnosti na prostem je potekalo tudi usposabljanje za vključevanje invalidov in oseb s posebnimi potrebami v športnorekreacijske dejavnosti. Odziv društev je bil zelo dober, predvsem pa je bilo razveseljivo, da so zanimanje pokazala različna društva, ki delujejo v različnih športnih panogah.

Damjan Omerzu, vodja projekta na PZS

Na pot malo drugače

Izkušnje planinskih vodnic

Čeprav število planinskih društev, ki bi v svoje aktivnosti vključevala izlete za gibalno ovirane osebe ali sodelovala z različnimi centri za usposabljanje, delo, varstvo, izobraževanje, rehabilitacijo ..., ni visoko, je razveseljivo, da nekatera društva po svojih zmožnostih te aktivnosti kljub vsemu izvajajo. K delitvi izkušenj smo povabili planinska društva iz Radovljice, Novega mesta in Črne na Koroškem. Povprašali smo jih, s katero skupino gibalno oviranih izvajajo izlete, kakšno je sodelovanje vodstev planinskih društev, kdo poleg vodnikov še sodeluje pri teh aktivnostih, kakšne izlete organizirajo, kako zagotavljajo sredstva za delo, ali so seznanjeni z delovno skupino Planinstvo za invalide pri PZS in kakšne so njihove splošne izkušnje.

Pomembno je aktivno vključevanje v družbo **Alenka Mežan,** **vodnica PZS, PD Radovljica**

Zadnja tri leta aktivno delujem v vodniškem odseku PD Radovljica. Od leta 2010 sem se planinskih izletov, ki jih je organiziral ta odsek, udeleževala s skupino fantov in deklet z motnjo v duševnem razvoju. Vsi so varovanci Centra za usposabljanje, delo in varstvo (CUDV) Radovljica, kjer sem zaposlena. Moje delovne obveznosti vključujejo tudi organiziranje aktivnega prostega časa zanje. Vsi v skupini so dobri hodci, zato je pohodništvo postalo ena od priljubljenih aktivnosti. Začeli smo zahajati na okoliške vrhove (Roblek, Dobrča, Ajdna, Golica, Ciprnik ...). Posamezniki so se udeleževali taborov, ki jih je organizirala Zveza Sožitje. Pridružiti se izletu planinskega društva se mi je zdelo dobra priložnost za vključeva-

nje teh ljudi v širše okolje. Včlanili so se v PD Radovljica in leta 2010 smo se s skupino devetih fantov in deklet udeležili prvega izleta v dolino Glinščice. Sama sem pri tem čutila nekaj negotovosti. Skrbelo me je, ali bomo zmogli tempo skupine. Izkazalo se je, da so bile skrbi odveč, saj so nas vodniki in udeleženci lepo sprejeli medse in nam pomagali, kadar je bilo treba. Fantje in dekleta so bili takega druženja veseli, počutili so se sprejete. Tako vsa ta leta s seznama izletov izberejo sebi primerne, se jih udeležijo in tudi plačajo stroške, pri izletih pa jih spremlja prostovoljec.

Za skupino oseb z motnjo v duševnem razvoju, ki zaradi svojih posebnosti ne morejo slediti tempu planinske skupine, pa enkrat mesečno organiziramo izlete v sklopu programov CUDV Radovljica. Organizirava jih s sodelavcem, ki je športni pedagog, alpinist in gorski reševalec. Kot spremljevalci pomagajo sodelavci, ki jim je zahajanje v gore blizu. Pohodi so prilagojeni njihovim zmožnostim. Skupino običajno sestavlja od šest do petnajst varovancev. V letu 2016 smo bili na Hotunjskem vrhu, Sv. Jakobu nad Medvodami, Štefanji gori, Veliki planini, Višarjah, Golteh, Vršiču ..., obiskali pa smo tudi dvatisočak Dobrač. Pohode včasih popestrimo tudi z drugimi aktivnostmi. Izletu v Vrata smo dodali še plezanje na Mali Triglav nasproti Aljaževega doma in plezanje na plezalni stolp pred planinskim muzejem v Mojstrani, zimski izlet smo dopolnili z iskanjem žolne pod snegom in hojo s krpljami. Tudi vožnja z gondolo na Vogel in Višarje je bila posebno doživetje. Decembra gremo vsako leto na pohod z baklami ob polni luni kot člani PD Radovljica.

Fantom in dekletom članstvo v planinskem društvu (poleg drugih ugodnosti) daje občutek pripadnosti. Pripadnosti neki organizaciji in širši družbi. Simbol planinske organizacije so zanje pisarna društva in ljudje, ki jih tam srečujejo, zato večkrat obiščemo pisarno, pridemo plačat članarino, kupimo ali vzamemo

Druženje s preostalimi pohodniki in navezovanje novih poznanstev je čar izletov s planinskim društvom – Labinska pot.
Foto: Nevenka Šolar

Na Vršič smo
ušli pred meglo
v dolini.
Foto: Alenka
Mežan

planinske knjižice, nalepke, značke, zgibanke ... Stroške prevoza na te pohode krije CUDV, spremljevalcem se to večinoma šteje kot delovna obveznost, nekaj tega dela pa opravimo tudi prostovoljno. Nimamo

Pomembno je, da imajo osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki to zmorejo, možnost izbire in udeležbe na izletih, ki jih ponujajo posamezna društva, saj se tako lahko vključujejo v širšo družbo, bogatijo svojo socialno mrežo ter se počutijo sprejete in s tem zadovoljne.

pa dovolj vodnikov spremljevalcev, da bi v te programe lahko vključili še več zainteresiranih posameznikov.

V našo pohodniško skupino so vključeni tudi epileptiki in sladkorni bolnik. Prednost vidim v tem, da spremljevalci te ljudi dobro poznamo in lahko pravočasno ukrepamo po navodilih zdravstvene službe. Pri epileptikih smo pozorni na izpostavljena mesta na poti oziroma se izpostavljenih poti izogibamo. Ko je do epileptičnega napada prišlo, smo osebi zagotovili zadosten počitek in izlet primerno skrajšali. Epileptiku smo omogočili tudi obisk Triglava. Spremljala sva ga dva spremljevalca. Varovan je bil s samovarovanjem in varovanjem z vrvjo.

Da je bila pri PZS ustanovljena delovna skupina Planinstvo za invalide, sem izvedela pred kratkim. Njena dela in usmeritev ne poznam podrobno in z njo nisem sodelovala. Slišala sem, da si med drugim prizadevajo za ureditev nekaterih planinskih poti tudi za gibalno ovirane, kar vsekakor podpiram.

Najbolj pomembno se mi zdi, da imajo osebe z motnjo v duševnem razvoju, ki to zmorejo, možnost, da se udeležujejo izletov, ki jih ponujajo posamezna društva v svojih rednih programih, in si jih izbirajo po la-

stnih željah. Na ta način se aktivno vključujejo v širšo družbo, bogatijo svojo socialno mrežo ter se počutijo sprejete in s tem zadovoljne. Zadovoljno družbo pa lahko sestavljajo samo zadovoljni posamezniki. Od PZS zato pričakujem, da z ozaveščanjem, usposabljanjem in finančno podporo zagotovi bazo ljudi, ki bi bili pripravljeni sodelovati kot spremljevalci oseb z motnjo v duševnem razvoju na izletih, ki jih organizirajo posamezna planinska društva. Nikakor pa ne podpiram še ene organizacije ali skupine, kjer bi bili invalidi s svojimi aktivnostmi ločeni od širše družbe. Za spremljevalca je pomembno, da dobro pozna tistega, ki ga spremlja, saj mu le tako lahko pomaga in ga podpre, kadar je treba. Vodniška znanja se mi v tem primeru ne zdijo tako pomembna. Običajno gre za podporo v malenkostih, ki so različne od posameznika do posameznika, npr. most v komunikaciji, podpora pri naročanju in plačilu čaja v planinski koči, pomoč pri zavezovanju vezalk, nastavitve palic ... CUDV Radovljica je javni zavod, v katerem pohodništvo predstavlja nadstandardni program. To pomeni, da ne more zagotavljati zadostnega števila spremljevalcev vodnikov. Rešitev vidim v sodelovanju s PZS. Ta bi lahko pomagala z ozaveščanjem, usposabljanjem vodnikov spremljevalcev (predvsem nadgradnja glede zdravstvene oskrbe za osebe s posebnimi potrebami in za določeno skupino teh oseb) in finančno podporo vodnikom spremljevalcem, z ozaveščanjem širše javnosti, da osebe s posebnimi potrebami sprejmejo v svoj vsakdan tako v dolini kot na planinskih poteh. S sodelovanjem PZS in zavodi, kot je CUDV Radovljica, bi lahko pripravili pester program izletov tudi za tiste, ki se ne morejo udeleževati rednih aktivnosti planinskih društev. Smiselno se mi zdi, da se oblikujejo manjše skupine (6–12 udeležencev). Kot dobro pa ocenjujem potezo PZS, ki je že pred leti omogočila prilagojeno članarino za osebe s posebnimi potrebami.

Potrebujemo večje število prostovoljcev Marica Praznik, PD Krka Novo mesto

V Planinskem društvu Krka Novo mesto smo leta 2013 začeli vodenje ljudi s posebnimi potrebami in pri tem sodelujemo z Varstveno-delovnim centrom Novo mesto in društvom diabetikov Novo mesto. Najprej smo sodelovali z VDC enoto Šmihel, in ker je bilo to sodelovanje uspešno, smo v letu 2016 začeli vodenje pohodov tudi z enoto v Bršljinu. Naši udeleženci so gibalno ovirani, imajo motnje v duševnem razvoju, nekateri so naglušni itd. Pohode organiziramo v delovnih dneh, v sredo oziroma petek, in enkrat mesečno za vsako skupino. Potekajo v okolici Novega mesta in po Dolenjski. Za vsak izlet se terminsko uskladimo z njihovim programom in pripravimo razpis z navodili. Pri izbiri cilja vedno upoštevamo možnost prevoza, kajti če posebnega prevoza ne moremo zagotoviti, potem izberemo kar javni prevoz ali pa je izhodišče Novo mesto, kamor se vedno vrnemo do pol enih popoldne, ker so udeleženci vezani na prevoz do doma. Izjema je le izlet v sredogorje, ki traja ves dan; pripravimo ga enkrat na leto in je zaradi prevoza skupen za obe enoti. V letu 2017 bomo pripravili in izvedli tudi planinsko šolo v VDC ter se pri tem seveda prilagodili slušateljem.

Od leta 2001 sodelujemo tudi z Društvom diabetikov Novo mesto. Skupaj z njimi pripravimo program, upoštevamo njihove želje in sodelujemo na izletih. Za prevoz uporabljamo osebne avtomobile in vedno poskrbimo, da si ogledamo še krajevne zanimivosti. Izleti so dvakrat na mesec v sredo v popoldanskem času in trajajo največ dve uri v okolici Novega mesta. Niso naporni.

Vodstvo planinskega društva Krka podpira naš program, člane upravnega odbora redno seznanjamo o skupnih akcijah, poleg tega tudi predsednik društva

Med vinogradi v domačem okolju

Foto: Fanika Vovk

občasno sodeluje pri izletih in je vedno prisoten pri zahtevnejših turah. Pohvalno je sodelovanje z mestno občino, ki prispeva sredstva za prevoz pri izletih v sredogorje.

Pri teh akcijah so vedno prisotni mentorji – strokovni delavci iz VDC, ker dobro poznajo posameznike, prav tako sodelujejo vodniki PD Krka z licenco A, razen pri lažjih pohodih v okolici, kjer sodelujeta dve izkušeni planinki. Varovanci so naju dobro sprejeli, o posebnostih se redno dogovarjamo z vodstvom VDC. Za vodenje je potrebna velika potrpežljivost, seveda pri tem upoštevamo njihove lastnosti in želje. Pohodnike iz VDC vedno spremljajo tudi njihovi mentorji, po potrebi pa tudi naše društvo poskrbi za dodaten kader, to pa so izkušeni planinci, tako da po tri pohodnike spremlja en spremljevalec.

Pri naših aktivnostih po navadi sodeluje 6–15 invalidov; ti si želijo več izletov zunaj naše ožje okolice, vendar jim tega zaradi pomanjkanja finančnih sredstev ne moremo zagotoviti. Vsi vodniki oziroma izku-

Skupaj na
Slemenu
Foto: Fanika
Vovk

šeni planinki delamo brezplačno, brez nadomestil za prehrano in tudi brez nagrad. Stroške prevozov krije VDC, celodnevni izlet pa PD Krka s pomočjo Meštne občine Novo mesto.

Za izvajanje naših aktivnosti si želimo prisotnost več prostovoljcev, ki bi bili pripravljeni žrtvovati svoj čas. Potrebujemo pa tudi dodatna sredstva, saj zaradi stroškov prevoza pripravljamo izlete večinoma v naši okolici.

Do delovne skupine Planinstvo za invalide pri PZS ne gojimo pričakovanj, saj se invalidi, ki jih mi vodimo, navežejo na sodelujoče in jim zaupajo. Menim, da je PZS preveč toga, ker zahteva, da izlete vodijo le vodniki. Pohodniki, ki jih vodi naše društvo, potrebujejo vodenje in pomoč, ki jim jo lahko damo tudi izkušeni planinci. Za hojo v sredogorje in visokogorje pa se seveda potrebnimi vodniki PZS.

Poznati je treba pravice, imeti spoštljiv odnos in razumljivo komunicirati

Saša Fužir, vodja planinske skupine Kavke v CUDV Črna, vodnica PZS, PD Črna na Koroškem

V Centru za usposabljanje, delo in varstvo Črna na Koroškem (CUDV) smo z različnimi vsebinami želeli obogatiti življenje in delo otrok, mladostnikov in starejših oseb s posebnimi potrebami. Iskali smo aktivnosti, ki bi zadovoljevale potrebe naših uporabnikov in jim omogočale čim boljši razvoj psihofizičnih sposobnosti ter hkrati uspešno vključevanje v ožje in širše okolje. Naši udeleženci so osebe z zmerno in težjo motnjo v duševnem razvoju, nekateri od njih imajo še dodatne oviranosti, zdravstvene posebnosti ali kombinacijo vsega, nekateri tudi slabše vidijo ali slišijo, so gibalno ovirani, med njimi so tudi epileptiki. Začetki našega planinstva segajo precej v preteklost, ko smo s krajšimi pohodi na bližnje hribe v okolici Črne začeli spoznavati lepote planin, pridobivati nove izkušnje in širiti znanje, ki smo ga potrebovali za varno hojo v gorah. Ti začetki so bili za vse, varovance in vzgojitelje, skromni in težki. Na začetku otroci in mladostniki ter pozneje odrasli so bili brez pravih planinskih izkušenj in bolj slabo samostojni. Na primer, niso vedeli, kaj jih čaka pri hoji in v hribih. Niso si znali pripraviti nahrbtnika, si razporediti malice v času hoje in podobno. Potrebovali smo veliko časa in potrpežljivosti, da smo se povezali in postopno pridobili izkušnje ter iz njih oblikovali načrt, kaj potrebujemo za varno hojo in kako moramo biti opremljeni, da nas priprave, pot in razmere na poti ne presenetijo. Z leti smo napredovali vsi. Vzgojitelji smo uspešno pridobili potrebno strokovno znanje, otroci, mladostniki in odrasli s posebnimi potrebami pa izkušnje, navade in znanje. Z veliko podpore vodstva centra in društva smo dobro razvili planinstvo. Naša motivacija za nove poti in zahtevnejše planinske podvige raste, seveda glede na znanje, interese in zmožnosti naših uporabnikov.

Danes lahko z velikim zadovoljstvom ugotovimo, da je bilo vse, kar smo v procesu učenja planinstva vložili v planinsko vzgojo, vredno naših skupnih prizadevanj, saj smo varno prehodili veliko zahtevnih in zelo zahtevnih planinskih poti v Sloveniji in v tujini, med hojo uživali, se veliko naučili, se tesneje povezali, spoznali mnogo planinskih prijateljev ter se vsakokrat varno vrnili domov.

Planinska dejavnost oseb z motnjo v duševnem razvoju v Črni na Koroškem ima bogato zgodovino. Planinsko društvo Črna že vrsto let pri delu z invalidi sodeluje s CUDV in je dober primer vključevanja invalidov v skupnost. Na obeh straneh smo uvedli prilagoditve. Naš primer kaže na to, kako se je skupnost prilagodila osebam, ki se zaradi različnih težav težje vključijo v običajno okolje, in kako so se posamezniki z motnjo v duševnem razvoju s svojimi interesi in sposobnostmi vključili v večinsko okolje. Kar imamo

Naša izkušnja pri delu z osebami s posebnimi potrebami je, da je pomembna predvsem varnost v gorah. Za to, da smo na poti varni, pa je treba v učenje vložiti veliko postopnega dela, napredovati z majhnimi koraki in vlagati v opolnomočenje oseb s posebnimi potrebami.

zdaj, nam niso samoumevne stvari. Za to smo se trudili, postopno in z majhnimi koraki smo gradili znanje, sodelovanje z našimi varovanci in sodelovanje skupnosti.

Planinsko pohodništvo je pri nas dejavnost, ki ponuja obilo priložnosti za učenje veščin planinstva, za medosebno učenje, sodelovanje in utrjevanje vezi, spoznavanje novih znanj, narave, krajev, gora. Obenem planinstvo pri nas ponuja izzive, potrjevanja in sprostitvev.

*Kavke na poti k jezeru Königsee v Nemčiji
Foto: Saša Fužir*

Pred leti je veljalo načelo, naj osebe z motnjo v duševnem razvoju ne bodo telesno aktivne, naj bodo v svoji invalidnosti čim bolj pri miru, in to jim bo najbolj koristilo. V CUDV v Črni smo prvi v slovenskem prostoru začeli razbijati ta mit in razvijati športne aktivnosti za te osebe. Ena od teh aktivnosti je bila tudi planinstvo. Zelo hitro se je pokazalo, da je to zanje ena najboljših aktivnosti. Smelo smo jo razvijali. Popeljali smo jih na Raduho, Peco, Stol, Grintovec, Triglav in še mnogo kam. Življenje smo jim s tem aktivirali in osmislili. Postopoma so te aktivnosti začeli uvajati tudi drugod po Sloveniji. Danes so športne aktivnosti, vključno s planinstvom, v Sloveniji sestavni del njihovih življenj in programov.

*Marijan Lačen, predsednik PD Črna,
nekdanji direktor CUDV Črna*

V planinsko skupino centra je zdaj vključenih 35 varovancev, vsi so člani PD Črna. Nekateri od starejših članov Kavk so aktivni planinci že od otroštva, ko so prišli na usposabljanje v center.

V zadnjih petnajstih letih smo obredli poleg domačih vrhov tudi veliko zahtevnih slovenskih vrhov in različna gorstva v tujini. Obiskali smo Dolomite, Karnijske Alpe, Dinarsko gorovje, češke Tatere in še nekatera druga gorovja. V CUDV Črna pa poleg pohodov, izletov in izobraževanj redno izvajamo še večdnevne planinske šole in taborje, kjer se vsakič bolj podrobno posvetimo kateri izmed planinskih tem. Planinski vzgoji smo do zdaj namenili veliko pozornosti in časa, za prihodnost pa smo si zastavili še več ciljev in želja. V vseh letih smo pridobili veselje do hoje in veliko vztrajnosti, in gotovo bomo zastavljene cilje tudi dosegli.

Planinska skupina centra sodeluje predvsem s Planinskim društvom Črna, pa tudi z Osnovno šolo Črna, z Gorsko reševalno službo, z občino in drugimi društvi v kraju. Sodelujemo s prostovoljci, ki nas spremljajo na pohodih in taborih in nam pri delu naše planinske skupine pomagajo. Lani januarja smo bili krpļami na Svinjski planini, maja smo imeli enotedenski planin-

ski tabor na Pacugu za skupino naših starejših varovancev, v juniju smo potovali na tridnevni planinski izlet na Königssee v Nemčijo, julija in avgusta smo se udeležili izletov PD Črna, v septembru smo imeli izlete po Koroški planinski poti, organizirali smo skupni sestanek, kjer smo pregledali načrt za naslednje leto in planinske izkaznice pa tudi stanje opreme, obutve in obleke. Decembra smo se udeležili pohoda Čez goro k očetu.

Sama sem predstavnica naše sekcije tudi v upravnem odboru PD Črna, sodelujem na sestankih in pri drugih aktivnostih odbora. Lani smo v sekciji izdelali protokol priprave na planinske izlete, se izobraževali in pripravili različne aktivnosti v zvezi s planinstvom, ki smo jih vključili v redne dejavnosti: priprava na izlete, orientacija, urejanje in čiščenje opreme, uporaba opreme, postavljanje tabora, vaje prve pomoči, vaje vrhne tehnike, plezanje in varovanje, ozaveščanje o zdravi prehrani, pogovori o tovarštvu v gorah idr.

V planinsko skupino je vključenih pet delavcev in trije prostovoljci. Planinska izobrazba in usposobljenost delavcev in prostovoljcev zadostujeta kriterijem Planinske zveze Slovenije, v skupini delujejo dva mentorja PZS Slovenije, trije vodniki PZS Slovenije, štirje izkušeni gorniki, od tega en gorski reševalec in športni plezalec, en markacist in ena športna pedagoginja. Dve vodnici in nekateri prostovoljci imajo specialna pedagoška znanja in potrebno strokovno izobrazbo za delo z osebami z motnjo v razvoju, zato je delo na področju planinske vzgoje uspešno in so zagotovljena vsa potrebna strokovna znanja s pedagoškega vidika in z vidika vodniškega in mentorskega dela. Za vodenje oseb s posebnimi potrebami v gore je najboljša in najuspešnejša kombinacija znanja: učitelj s specialnopedagoškimi znanji in vodnik PZS. V našem centru smo dobro načrtovali in uresničevali vse cilje iz programa dela planinske skupine in s strokovnim znanjem in vodenjem varno premagovali ovire, ki smo jih srečevali pri delu z osebami s posebnimi potrebami. Kot vodniki smo svoje znanje in izkušnje koristno uporabljali tudi na planinskih izletih, ko smo v

*Kavke na izletu s krpļami iz doline Tople pod Peco na Čofatijev vrh, v ozadju Peca
Foto: Grega Golob*

hribe vodili različne skupine planincev, krajanov naše občine in drugih.

Za vodenje otrok, mladostnikov in odraslih oseb s posebnimi potrebami je poleg vodniškega znanja in vodniške usposobljenosti treba pridobiti specialno pedagoško znanje, izkušnje in dobro poznavanje vsake osebe posebej z njenimi individualnimi posebnostmi. Brez poznavanja teh posebnosti in individualne obravnave vodenje po planinskih poteh ne more biti varno in uspešno. Seveda si želimo več sodelovanja v smislu pridobivanja sredstev za nakup opreme, financiranje taborov itd. Sredstva za delovanje planinske skupine nam zagotavlja CUDV Črna in PD Črna, za nakup obutve in obleke pa prispevajo varovanci sami. Več sredstev potrebujemo predvsem za nakup dodatne opreme in pripomočkov za varno hojo v gore. Naši uporabniki imajo na voljo le skromno nagrado in nekaj žepnine, nekaterim je to komaj dovolj za vsakodnevne potrebe. Nekaj opreme imamo skupne, a ta se pri večjem številu uporabnikov tudi hitreje obrabi. Vsaka sredstva, s katerimi bi lahko razpolagali sami za nakup obutve, obleke in opreme, bi nam prišla prav.

Nisem pa še seznanjena, da pri PZS obstaja delovna skupina za delo z invalidi. Od take skupine pričakujem, da pozna delo z ljudmi s posebnimi potrebami in da ozavešča vodnike, člane in skupnost o pomembnosti pravice vključevanja oseb s posebnimi potrebami in invalidov v običajno življenje ljudi, seveda po zmožnostih in interesih posameznika. Da društva in ljudi o tem izobražuje in predstavlja primere dobre prakse. Iz tega si lahko potem izmenjujemo izkušnje in se drugi od drugih učimo. Od take delovne skupine pričakujem, da pozna pravice invalidov, ki so zapisane v raznih dokumentih, in da je društvom pri vključevanju invalidov v skupnost v spodbudo, podporo in pomoč.

Za konec bi dodala, da se nam zdi pomembno, da so naši uporabniki aktivno vključeni v pripravo in aktivnosti, povezane z našo dejavnostjo. Poleg potreb, ki so skupne nam vsem, imajo tudi svoje specifične potrebe. Le oni lahko zase povedo, kaj si želijo in kako se bodo po svojih interesih in zmožnostih vključili v skupnost in aktivnosti. To je ena od njihovih pravic, ki je nam običajno samoumevna, njim pa ne vedno. Z njimi sodelujemo spoštljivo, njihovim letom in interesom primerno. O izletih, aktivnostih in drugih informacijah v zvezi s planinstvom se z našimi uporabniki skupaj pogovarjamo, načrtujemo in jih pripravljamo.

Večina uporabnikov ima poleg drugih oviranosti tudi težave pri branju, pisanju in razumevanju informacij, zato z njimi komuniciramo, jih obveščamo in jim pripravimo informacije v njim primernem jeziku, kar pomeni, da so stvari pripravljene tako, da jih je lažje prebrati, razumeti in da je gradivo opremljeno z jasnimi slikami. Takemu načinu se reče lahko branje, ki je pripravljeno po specifičnih vsebinskih in tehnično oblikovnih zakonitostih. ●

Korak za korakom ...

... smo si zastavili slogan pred dvajsetimi leti. V pravkar minulemu letu smo v kroniko Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje v Vipavi zapisali, da smo to bili mladi planinci. Zavedajoč se pomena hoje in gibanja, sva s kolegico Andrejo takratni ravnateljici predstavili svoje ideje. Dobili sva podporo in zastavili program, ki je predvideval hojo enkrat mesečno kot interesno dejavnost. Skupini približno dvanajstih učencev različnih starosti in sposobnosti sta se pridružili še Irena in Lucija. Že kmalu smo se tri udeležile usposabljanja za mentorice planinskih skupin, skupaj s Planinskim društvom Vipava smo izvedli nekaj pohodov, pokazali so nam osnove plezanja in v centru pomagali postaviti plezalno steno. Nekaj časa smo imeli stike tudi s Planinsko zvezo Slovenije. Povezali smo se s številnimi posamezniki: vodniki, markacisti, starši, ki so nam predlagali različne cilje in nas do njih tudi vodili. Redni mesečni izleti so postali stalnica in trajajo že dvajset let. Od njih nas je odvrnilo le slabo, predvsem deževno vreme. Bili pa smo tudi mokri, prepihani in zasneženi. Hodili smo po hribih blizu in

Z vrha s čudovitim razgledom na morje in otočke bomo sestopili počasi in varno. Foto: Andreja Černic Gantar

daleč in po podzemnih jamah. Spoznali smo, kaj zmoremo, koliko lahko prehodimo, kakšna ovira so za nas kamni in robidovje na poti, kako težko je sestopati po ozki, morda kamniti in spolzki stezi. Mentorice smo ugotovile, da vse manj govorimo o planinarjenju in vse več o pohodništvu. Naši pogledi se niso več usmerjali v sredogorje ali še višje. V najstniška leta pohodništva smo vstopili z malce nižjimi, a za nas zelo pomembnimi cilji: hoditi, varno premagovati ovire na poti, se ustaviti ob pogledu na naravo okrog nas, si pomagati, se pogovarjati. Otrokom omogočamo, da izkoristijo naravo kot najbogatejšo učilnico in najbolje opremljeno telovadnico. Vsem pa nam je skupno zavedanje, da si na cilju, ko si varno doma, in ne, ko si na vrhu hriba, pa če je še tako lep razgled. Jedru mentoric, Andreji, Ireni in Luciji, se pridružujejo nove, sama pa sem jim hvaležna, da me kot prostovoljko še vedno vabijo medse.

Lepo je, ko opazuješ, kako negotov korak uspešno premaga oviro.

Helena Kravos

Mojca Volkar
Trobevšek
Janez Volkar

Učasih si je noge treba izposoditi ...

Jure Volkar – z invalidskega vozička v visoke gore

Jure z družino na vrhu Kanina septembra 1995
Arhiv Janeza Volkarja

Sestra

Jure je bil mlad in navdušen planinec. Občudovalec gorske lepote in zagrizen popotnik je videl mnoge širjave in globeli slovenskih in tujih gora, čeprav ni nikoli stopil na noge. Noge so mu posojali dobri ljudje in včasih tudi živali, ki so začutili njegovo veliko ljubezen do narave. Ta mu je bila položena že v zibelko, saj smo starši in sestra, vsi gorniki in smučarji, pomembno vplivali na njegovo pot.

Verjamem, da sem se vztrajnosti in potrpežljivosti naučila ob njem. Ko sva bila še otroka, sem mu večkrat zavidala, ko se je tako lepo nosil na očetovem hrbtu, jaz pa sem morala hoditi in sopihati v hrib.

Oče

Bili smo mlada družina in zagnani. Ko sta se rodila Mojca in Jure, smo še naprej tiščali v gore. Mojca je bila stara pol leta, ko je prišla (smo jo prinesli) do nekdanje pastirske kočice Na stanu (Pri pastirjih) pod Kamniškim sedlom. Jureta pa sem nato pri osmih letih prinesel čez Martinj stezo na Dol. Malo smo priredili nahrbtnik, Marička (žena) je nosila hrano, pijačo in obleko, Mojca je čebljala, jaz pa sem nesel tistih živih dvajset *kil*. Bolj kot sama nošnja me je zanimalo in v začetku malo skrbelo, kako se bo Jure odzival na živali, sonce, mraz, nenavadne poglede v globino in v višave, dolge nošnje in morebitne težave in zaplete na turah.

Pa nam je popolnoma zaupal in ni nikoli "težil" – dogovorjeni pa smo bili, da o vseh problemih takoj spregovorimo. Zato smo vse težave že na začetku omejili in jih ozdravili. Taka nošnja živnega tovora pa zahteva popolno koncentracijo in nobena napaka se ne sme zgoditi – na nobeni turi nisem niti enkrat klecnil ali zdrsnil. Čeprav je bilo spoznanje, da sin ne bo hodil, težko in kruto, smo že zelo zgodaj zaživel posebnost življenja, prirejeno njemu. Poskrbeli smo, da je doživel veliko hribov, jam, smučanja, se peljal z žičnico na Jungfrau in s helikopterjem po dolini Tamar. Na naših potovanjih po Evropi smo obiskali vsaj deset evropskih glavnih mest, Slovenijo smo prevozili in prehodili po dolgem in počez, bil je tudi na maturantskem izletu v Grčiji.

Veliko neumnost pa smo naredili že kmalu na začetku naših romanj po hribih. Lep jesenski dan – bila je žeganjska nedelja – nas je s planote Korošice zvalil proti vrhu Ojstrice. Bili smo pozni, skoraj brez pijače in hrane. Ampak vztrajali smo do vrha, in ko smo se med vračanjem že v mraku spotikali po stezi na Podvežak, je Mojca ogorčena rekla: "Doma se bašejo s hrano, mi pa tukaj stradamo."

Najodmevnejša je bila odprava na Triglav. Sestrična Polona se je nameravala poročiti v kapeli na Kredarici in nas je povabila na poroko. Obljubljen je bil prevoz s helikopterjem, pa nam je bila nato zaradi strogih pravil Triglavskega narodnega parka ponujena nošnja s konjem. Jankov konj Smoki je nalogo iz Krme na Kredarico opravil v dobrih petih urah. Jure pa je na konju

Konj Smoki je Jureta v avtomobilskem sedežu prinesel na Kredarico (avgust 1995). Arhiv Janeza Volkarja

trpel: zibanje na avtomobilskem sedežu, pritrjenem na konjsko sedlo dva metra nad tlemi, je povzročilo morskbo bolezen, utrujenost in vnetje vratnih mišic. Zato je zdravnica naslednje jutro vzpon na vrh odsvetovala. Po poročni ceremoniji – s petimi duhovniki – in obilnem kosilu za vseh sedemdeset svatov smo v slabih dveh urah sestopili do avta v Krmi. Zanimivo je, da se je konj Smoki med jesenskim obiskom Radovne Jureta očitno spomnil in ga nežno drgnil po licu, vse druge pa je ignoriral.

Mogoče mi je v najlepšem spominu ostalo jesensko grebensko popotovanje od Debele peči čez Brda in

Za smučanje na Veliki planini ni bilo ovir (april 1996).
Arhiv Janeza Volkarja

Lipanski vrh na Mrežice in naravnost navzdol v Blejsko kočo na joto. No, včasih je bilo pa tudi hudo: poletni snežni metež z vetrom na Krvavcu, ko je od mraza in dežja odreveneli Jure oskrbnika v koči komaj prepričal, da bi kljub taki hudi preizkušnji z vremenom še enkrat ponovili vzpon na Košutno in nazaj čez Ježa. Na Brani mi je po neprespani noči v koči na Kamniškem sedlu med dolgotrajnim zibanjem v megli in vetru za vrat spustil nekaj neprebavljene jote ... Nato smo zmanjšali intenzivnost pohodov v gore. Jure je postal težji in je precej zrasel, njegove roke, noge in glava so med hojo nihali, kar je bilo boleče zanj in moteče za nosača.

V teh intenzivnih letih pohajanja po gorah se je nabralo več kot petdeset tur, med temi dvatisočaki: Mangart, Grintovec, Prestreljenik, Kanin, Dobrač, Kamniti lovec, Obir, Tičarica, Veliki vrh in Toplar, in kar precej klasike: Kranjska reber, Blegoš, Kamniški vrh, Nanos, Lepenatka, Snežnik, Košutna, Porezen, Krstenica in pod Ogradi ... ●

Z vozička na plezalno steno

Mojca iz Hrvaške je šesto leto gojenka Centra za izobraževanje, rehabilitacijo in usposabljanje v Kamniku, letošnje leto bo njeno zadnje. Pravi, da bo ob odhodu iz Kamnika najbolj pogrešala plezanje, pri tem njen globoki izdih pove vse ... S športnim plezanjem so jo seznanili prijatelji, ki so že plezali, menda naj ne bi bilo tako hudo. Šla je, seveda jo je bilo sprva strah višine, potem pa se je navadila. Zdaj pleza že štiri leta in tri smeri na plezalni steni v centru prepleza v petnajstih minutah. S plezalnim krožkom, ki ga v CIRIUS-u že nekaj let vodi Rok Kralj, sicer učitelj na Srednji ekonomski šoli in alpinist AO Domžale, je bila v Plezalnem centru v Ljubljani, obiskali so tudi plezalno steno PK Kamnik, a zaradi slabše dostopnosti le enkrat. Trenutno so skupaj z Mojco v skupini trije, ki enkrat tedensko vsak ponedeljek skupaj plezajo, vendar pa se številu udeležencev lahko med letom tudi spreminja.

Mojca pri plezanju Foto: Irena Mušič Habjan

Plezanje jim je predvsem v veselje, občasno, na primer na informativnih dnevih, pa ga približajo še drugim. Tako so na Žagani peči v Kamniški Bistrici pripravili "plezalni" dan za vso šolo, plezali so v plezališču na Vranskem, v sodelovanju z GRS Kamnik so pred leti izvedli izlet na Veliko planino, kar je bilo za vse prisotne z gibalno oviranostjo veliko doživetje. Rok Kralj še dodaja, da bi se morda morali na tem področju bolj povezati in pripraviti kakšna srečanja ali plezalne tekme za izmenjavo izkušenj in druženje.

Irena Mušič Habjan

Sabina Dermota

Prijateljstvo, druženje in narodna pesem

Slepi v gorah nekoč

"Na gori cvetlice najzlaše cvetó!" (Miroslav Vilhar)

Ne zato, da bi opazovali lepo in redko cvetje, in ne zaradi lepih razgledov, temveč za dušo, zaradi prijateljstva, potrebe po gibanju in ljubezni do lepih slovenskih pesmi so mladi slepi fantje iz Ljubljane začeli hoditi v hribe.

Kmalu po vojni jih je skupna usoda – slepota povezala v eno družino v Zavodu za slepe. Tam so našli drug drugega in skupna zanimanja. Pod skrbnim mentorstvom učitelja Tineta Koširja so se lotili alpskega smučanja. Učitelj je poiskal primeren hrib, ki je moral biti oblikovan tako, da se je iz doline naspro-

se mimo Doma Planika povzpeli na Triglav. Na poti navzdol so prespali v Domu Planika in se čez Dolič in Prehodavce spustili v Dolino Sedmerih jezer, kjer so v koči spet prespali in se naslednjega dne spustili do Bohinja.

Za vzpon so si vzeli dovolj časa, saj praktično niso imeli nobenih izkušenj z visokogorjem in prav tako nobene planinske opreme, le visoke čevlje in pohodne palice. Pavle, ki je bil tudi brez roke, si je občasno pomagal s plezalno vrvjo. Pred vsakim slepim je hodil spremljevalec, ki je držal sprednji konec pohodne palice, za katero se je držal slepi planinec. Kjer so bili prehodi ozki in strmi, so se slepi oprijeli spremljevalčevega nahrbtnika. Tako so s pomočjo rok dobili občutek za pot pred seboj. Skupni uspeh jih je tako navdušil, da so se naslednjič podali v Kamniško-Savinjske Alpe, in sicer kar na Grintovec. Na tej poti se jim je pridružilo še več slepih in takrat je med njimi dozorela odločitev, da se lotijo Slovenske planinske transverzale. Ljubljanskim planincem se je pridružil tudi Franc Mohorič, kolega iz Celja. Začeli so jo leta 1965 na Pohorju in vsako leto prehodili eno etapo. Uspešno so jo zaključili leta 1973 v Ankaranu. Ko so

Pred kočjo na Kredarici (1962)

Arhiv Dominika Straška

tni breg spet dvignil. Tako so se slepi na njem lahko znašli. Sami so poteptali smučišče in tako o njem dobili pravi občutek. O vlečnicah takrat ni bilo govora. Tako so leta 1956 smučali na Polzevem, nato na Soriški planini in kasneje na Komni in Uskovnici. Vedno više in vedno bliže visokim goram. Ni čudno, da jih je potegnilo na Triglav. Priključili so se članom Slovenske planinske matice in se v zasedbi Karel Ulaga, Dominik Strašek, Anton Tomc in Pavle Janežič s spremljevalci Ivanom Bizantom, Janezom Košenino ter bratoma Hinkom in Slavkom Zihlerlom leta 1962 podali na vrh Julijcev. Pot jih je vodila čez Uskovnico do Vodnikove kočje, kjer so prespali, naslednji dan pa so

Pred Roblekovim domom na Begunjsčici (12. avgust 1968)

Arhiv Dominika Straška

*Na Triglavu (1962)
Arhiv Dominika Straška*

imeli slovensko transverzalo končano, so se lotili še lokalnih; Škofjeloške, Zasavske, Dolomitske ... Poleg Bizanta in Košenine so jih spremljali občasni spremljevalci, prijatelji in sodelavci. Vsi fantje so bili namreč redno zaposleni, ustvarili so si družine in imeli tudi veliko hobijev, ki so jih zaposlovali in povezovali v prijateljski krog. Poleg pohajkovanja po hribih so se vsi aktivno ukvarjali s šahom in peli v zboru ali v Slovenskem oktetu slepih Louisa Brailla. Lepa slovenska narodna pesem jih je spremljala na vseh planinskih poteh, v vseh planinskih kočah je odmevalo njihovo petje. Tudi drugi planinci so jim radi prisluhnili in zapeli z njimi. Nekoč so se za več dni odpravili na Komno in v koči so stregla sama mlada dekleta. Ko je v kočico prikorakala skupina mladih slepih fantov, si niso mogla kaj, da si ne bi najprej na skrivaj, potem pa že glasno brisala solza, češ: "Tako mladi, luštni, pogumni fantje, pa slepi." Fantje so po tednu dni odšli, dekleta pa so si znova vsa glasno brisala solze, a takrat zaradi slovesa.

Leta 1968 je RTV Slovenija posnela film o pohodu slepih planincev na Triglav. Žal danes tega filma ni nikjer najti. Je pa slepe planince na vseh poteh spremljala tudi sreča, saj v vsej njihovi bogati planinski zgodovini ni prišlo do poškodb ali padcev. K temu sta prav gotovo pripomogla zaupanje in spretnost njihovih spremljevalcev. Poleg tega so vse ture skrbno načrtovali.

Leta 1957 so slepi in slabovidni Ljubljančani ustanovili kulturno-prosvetno in športnorekreacijsko društvo in ga častno poimenovali po profesorju glasbe Karlu Jeraju. V okviru tega društva so se udeleževali raznih glasbenih, šahovskih in športnih prireditev. Vedno pa so se udeleževali tudi organiziranih pohodov: Levstikovega, Jurčičevega, pohoda v Dražgoše in ob žici okupirane Ljubljane. Teh pohodov se člani tega društva udeležujemo še danes. Starejši slepi planinci pa se nam pridružijo na krajših pohodih, kot

sta obisk Sv. Katarine in Sv. Jakoba. Žal je kar nekaj od njih že pokojnih in tudi naslednikov imajo bolj malo. Ni več kolektivnega duha, ki bi združil slepe za skupna pohajkovanja po hribih. Duh časa teži k individualizmu in s tem je marsikdo prikrajšan za prijeten, zdrav način preživljanja prostega časa. Morda pa se bo našel kdo, ki bo znal slepe ponovno združiti in jih popeljati po starih planinskih poteh. Ker čas v hribih drugače teče, naj zaključim z verzom slovenske ljudske pesmi: "Kdor le zmore, naj gre v gore!" 🔴

*Na poti na
Prisojnik (1970)
Arhiv Dominika
Straška*

Martina Čufar
Potard

Ne ljubi se mi vlačiti prasice

Pogovor s Colinom Haleyjem

Colin Haley, 32-letni ameriški alpinist, verjetno ni znan vsem bralcem. Tisti, ki ste že plezali v Patagoniji, pa ste gotovo že slišali zanj. Je namreč človek, ki je največkrat od vseh Zemljanov stal na njenih najizrazitejših vrhovih; enajstkrat na Fitz Royu, osemkrat na Cerro Torreju, sedemkrat na Torre Eggerju. Spoznala sem ga pred leti v Yosemiteh, kjer se je pripravljajal za patagonsko zimsko sezono. Kasneje sem večkrat plezala z njim na umetni steni in plezališčih v okolici Chamonixa, kjer ima svojo "letno bazo". Pri njem je vse *kul* in mogoče. Če sem iskala soplezalca v čudnem vremenu ali neidealnih razmerah, sem vedela, da bo gotovo za. Pri njem je res čutiti, da mu je Patagonija močno prirasla k srcu, da mu daje ritem in mu žene kri po žilah.

Avtoportret Colina Haleyja visoko v smeri Infinite Spur v Mt. Forakerju med prvim solo vzponom
Foto: Colin Haley

"Odraščal sem med mahom, praprotjo, cedra mi, slano vodo in ledeniškim tilom fjorda med Olympic Mountains države Washington in gorovjem Cascade. Čeprav smo živeli v Seattlu, so bile Cascade vedno pri roki, bile so naše drugo dvorišče. S pohodništvo, alpskim smučanjem in tekom na smučeh sem se začel ukvarjati tako zgodaj, da se ne spomnim, kdaj. Svoj prvi cepin sem dobil za vzpon na Mt. Hood, 3429 m, ko sem bil star enajst let. Naslednje poletje sem se seznanil s pravim alpinizmom, ko je oče brata in mene peljal po klasični smeri po zahodnem grebenu na Forbidden Peak, 2687 m. Med kaotičnim prečenjem ledenika, izpostavljenim plezanjem po veličastnem grebenu, mučnim sestopom in improviziranimi spusti po vrvi v temi sem spoznal ključne elemente alpinizma – navdušenje, napor, utrujenost, strah, tesnobo in končno sprostitev ter veliko zadovoljstvo. Od tistega trenutka naprej sem bil zasvojen in gorsko plezanje je postalo osrednja dejavnost mo-

jega življenja," je med drugim zapisal Colin na spletni strani, kjer podrobno opisuje svoje pustolovščine.

Zakaj si svojo stran poimenoval Skagit alpinizem?

Skagit je reka blizu Seattla, ki izvira v severnem delu gorovja Cascade, kjer sem začel plezanje. Vesel sem, da prihajam iz Seattla, saj je to poleg Aljasko edino gorato območje v ZDA. Začetki mojega plezanja so bili čisto stare šole. S statično vrvojo okoli pasu, brez čelade in z derezami iz sedemdesetih let.

Kako si torej iz plezalca stare šole postal moderen alpinist s sponzorirano opremo?

Ne vem ... Mislim, da le z veliko motivacije in veliko plezanja! Pri dvanajstih sem postal res obseden s plezanjem. V najstniških letih sem vsako priložnost in vsak trenutek prostega časa porabil za plezanje. Prve plezalke sem sicer dobil pri trinajstih, a sem ves čas plezal le v gorah. S športnim plezanjem sem se začel ukvarjati šele pri 19 letih.

Od kod tvoja ljubezen do Patagonije?

V Patagonijo sem se zaljubil, še preden sem šel tja. Pri dvanajstih letih sem prvič videl sliko res lepe gore, Cerro Torreja. Od takrat naprej sem si govoril: če je gora na svetu, ki bi jo rad osvojil, je to ta. Prvič sem jo obiskal leta 2003. Od tedaj sem manjkal le eno sezono. V Patagoniji sem preživel za okoli tri leta življenja. Gre za krasno območje, pokrajina je enkratna. Predvsem izstopa kakovost plezanja. Zame ni boljšega alpinizma na svetu. Mogoče manjkajo le ekstremne nadmorske višine, a zanje je seveda treba iti v Himalajo. Za vse ostalo je Patagonija *as good as it gets* (najboljše, kar lahko dobiš). Stene so zelo strme, skala je super, led je super ...

Vreme pa vendarle ni super?

Ni tako slabo, kot ljudje mislijo. Če si alpinist, si navajen na slabo vreme, saj ga imajo vse "najboljše" gore na svetu. Tisti, ki so navajeni plezati le v Yosemiteh, seve-

da jamrajo, kako zanič vreme je tukaj, a pravi alpinisti so ga vajeni.

Si vrh, po katerem si hrepenel toliko let, dosegel že prvič?

Ne, Cerro Torre sem prvič preplezal med tretjim obiskom. Hotel sem nabrati čim več izkušenj. Najprej sem plezal okoli Fitz Roya. Ko sem splezal na vse vrhove te skupine, sem začutil, da sem pripravljen za Cerro Torre. Leta 2006 sva s prijateljem Kellyjem Cordesom na vrh priplezala po povezavi, imenovani *Los tiempos perdidos*. Vzpon je bil popolna uresničitve sanj. Prekrasna 1500-metrška linija fantastičnega ledu in mešanega terena do vrha, s katerim sem bil obseden deset let.

V Patagoniji si preplezal že večino sten, vrhov. Kaj te vleče, da se vsako leto vračaš? Nove smeri, nova prečenja, novi vrhovi?

Vse! Patagonija je zabavna! Poleg tega je sezona plezanja v Patagoniji najboljša, ko so na severni polobli raz-

mere najslabše. Decembra je za skalo premraz, snega za smučanje še ni dovolj, ledu tudi ne, dnevi so kratki, zato se, čeprav sem preplezal že veliko, v Patagonijo vračam, ker tako ali tako drugje nič ne zamujam.

Kolikokrat si že bil v Himalaji?

Osemkrat. Petkrat v Karakorumu, dvakrat v Nepal in enkrat v Indiji.

Torej si že bil na osemtisočaku?

Ne, to sploh ni bil moj cilj. Cilji, ki sem si jih zadal, so bili tehnično kar težki, verjetno zato tudi nisem imel veliko uspehov. Šele letos poleti sem bil prvič na sedemtisočaku (Kun, 7077 m), prej se nisem posvečal velikim višinam.

Tvoje prvo potovanje v Nepal se je hitro končalo ...

Ja, zelo hitro, že med aklimatizacijo. V dolini Langtang, kjer smo bili 25. aprila 2015, so se tla stresla najmočneje v vsem Nepal. To je najintenzivnejša izkušnja v mojem življenju. Skoraj sem umrl ... V trenutku, ko me je zajel neke vrste udarni val pršnega

Colin Haley med plezanjem v Velikem osrednjem kuloarju na Mt. Kitchener v kanadskem delu Skalnega gorovja
Foto: Dylan Johnson

plazu in sem letel 30–40 metrov po zraku, sem bil prepričan, da bom umrl. Na srečo sem pristal na travniku. Bil sem ves popraskan in razbolel, močno sem udaril z glavo ob tla, k sreči brez hujših posledic. Ko pomislim nazaj, se mi zdi nadrealistično, kot da bi bilo v sanjah.

Drugič si bil v Nepalju z enim najboljših alpinistov na svetu, Uelijem Steckom. Kje sta se spoznala?

Pred nekaj leti v Patagoniji. Ohranila sva stike, občasno sva skupaj trenirala v Chamonixu in se lani jeseni odločila, da greva v Himalajo. Najin cilj je bil v alpskem slogu preplezati smer *Moonlight sonata* na JV-grebenu vzhodnega Nuptseja. Dobila sva dovoljenje tudi za Lobuche East in Cholatse, na katerih sva se aklimatizirala. Problem v Himalaji je, da na začetku kljub lepemu vremenu ne moreš nič narediti, ker se moraš aklimatizirati. Imela sva smolo z vremenom. Sprva je bilo zelo lepo, potem se je pokvarilo. Zaprdo je veliko snega, močno je pihalo in načrt sva morala spremeniti. S francoskima plezalcema, ki sta tudi prilagodila načrte, smo šli v lažjo Britansko-nepalsko smer v južni steni. Začeli smo bolj direktno, desno od originalnega vstopa Jordija Tozasa, čeprav smo vedeli, da imamo zaradi slabe vremenske napovedi tudi tu malo možnosti, da dosežemo vrh. Vseeno smo ob 7.00 začeli plezati. Nenavezani smo hitro napredovali, v prvem delu je bil teren lahek, 40°–60° z nekaj skoki WI3. Ueli je upravičil naziv "švicarska mašina" in je ves čas gazil pred nami, ker nihče od nas ni bil sposoben gaziti tako hitro. Bil sem očaran. Ueli Steck je bolj kot kdorkoli dober v vsem. Je zelo dober športni plezalec, zelo hiter v ledu in snegu, ima izjemno kondicijo. Na 6300 metrih smo se priključili Britansko-nepalski smeri, a je že ob 13.00 začelo snežiti. Na 6900 metrih smo si uredili bivak. Ob 4.30 zjutraj je postalo jasno, da ne bomo šli gor, temveč dol. Snega je bilo preveč. Čeprav sem zapustil Nepal brez vrha, sem bil z izkušnjo zadovoljen.

Kakšen je Ueli, ki je znan po hitrih solo vzponih, kot soplezalec?

Res je, da Ueli ni prav potrpežljiv niti ne skrbi dosti za soplezalce. Ko plezaš z njim, moraš paziti nase. Ko to spoznaš, je *ok*. Plezanje z njim je bila res odlična izkušnja, gotovo je najboljši alpinist na svetu. Rad plezam z zelo nadarjenimi ljudmi, ker se od njih veliko naučim in pridobim nove izkušnje.

Zadnja leta si čez poletje večinoma v Chamonixu. Zakaj ravno tam?

Zelo nerad se vozim in v Chamonixu je vse blizu. Poleti je tu moj drugi dom. Začel sem urejati vse potrebno, da bi postal tudi moj pravi dom. Zelo rad imam Britansko Kolumbijo v Kanadi. Problem z njo je, da je vse za plezanje in smučanje zelo narazen in je treba prevoziti velike razdalje, česar se mi ne ljubi. V Chamonixu so alpinizem, smučanje in športno plezanje pred vrati. Tu sem zato, ker sem lahko v gorah vsak dan. Chamonix je neke vrste igrišče, in ne mesto, kjer

bi preizkušal svoje meje. Moje ambicije so v Patagoniji in v Himalaji.

V Chamonixu ne moreš veliko trenirati za Himalajo, ali pač?

Plezati v smerih pete stopnje v masivu Mont Blanca res ne pomaga veliko, a lahko naredim zelo dobre kon-

dicijske treninge, npr. zgodaj poleti sem šel z Uelijem na Mont Blanc. Iz Chamonixa gor in dol v 8 urah in 45 minutah (rekord Kiliana Jorneta je 4 ure in 57 minut).

Plezaš tudi v slabem vremenu?

Seveda! Ne vem, ali veš, a v gorah okoli Seattla je kot na Škotskem. Ker so blizu oceana, je veliko slabega vremena. In če tam odrasčaš, se nujno navadiš na plezanje v slabem vremenu. Če bi želel plezati le v lepem, potem ne bi kaj dosti plezal. Tako da sem na slabo vreme navajen in se mi sploh ne zdi tako slabo, pogosto je še zabavnejše.

Letos poleti si z Nino Caprez prečil Chamoniške špice do Fouja, potem sta se spustila v južno steno in preplezala Ameriško smer (7c, 300 m). Kako se je športna plezalka znašla v visokogorskem granitu z dvema bivakoma?

Za nekoga brez alpinističnih izkušenj ji je šlo zelo dobro. Seveda sem jo na snegu in v ledu čakal in sva bila malo počasnejša, zato sva med sestopom raje še enkrat bivakirala kot nadaljevala v temi. A po navadi se plezalci, ki so zelo dobri v eni zvrsti, so nadarjeni in motivirani, hitro naučijo kaj novega, in Nina je taka.

To, da sva različno spretna in izkušena, nama je pomagalo, smer sva preplezala *team free*, vsaj eden od naju je preplezal raztežaj prosto. Meni je spodleteo po majhnih poličkah v dveh previsnih, navrtanih športnih raztežajih, Nini pa ni šlo v enem izrazito *trad* raztežaju s počmi in sprotnim nameščanjem varoval, kjer imam jaz več izkušenj.

lec, ker so stene tako strme. V Yosemiteh je veliko strmega granita in najboljši čas za plezanje tam je jeseni, tik pred začetkom sezone za Patagonijo. Če si dober v skali, to pomeni, da namestiš manj varoval, jih posledično nosiš manj, več lahko plezaš simultano ali ne navezano, in vse to je velika prednost. V Yosemiteh si želim plezati, kolikor je le mogoče! Ni mi toliko po-

Minulo zimo si se v Patagoniji navezal s še enim solo plezalcem, Alexom Honnoldom. Če ne bi bilo snega in ledu, bi ti gotovo pobegnil kar brez vrvi.

Haha, verjetno. A tudi Alex se rad naveže. Z njim zelo rad plezam, je eden najboljših soplezalcev, kar sem jih kdaj imel. Iz enakega razloga, kot je bilo odlično plezati z Nino, je bilo tudi z Alexom, ker je tako dober v skalnem plezanju. Veliko manj izkušen je v alpinizmu. Z njim sem plezal veliko hitreje, kot bi sam, in obratno. Težke skalne odseke je on plezal naprej, v ledu in snegu sem vodil jaz. Tako sva v enem dnevu preplezala Torre Traverse in prav tako v enem dnevu prečila Fitz Roy – The Wave Effect. To štejem za svoja najboljša vzpona doslej. Prvi vzpon čez masiv Cerro Torreja sva leta 2008 opravila z Rolandom Garibottijem; plezala sva štiri dni, na vzpon imam zelo lepe spomine. Seveda priznam, da je imel več zaslug za najin dosežek Rolando kot jaz.

Zdaj se odpravljáš v Yosemite. Zakaj ravno tja?

Yosemite so zame res tista zadnja priprava za Patagonijo, so popolno igrišče za trening. Ker sem odraščal z alpinizmom, je moja najšibkejša točka skalno plezanje. V Patagoniji moraš biti še posebej dober pleza-

membno, kaj bom preplezal, pomembnejše je, da jih bom zapustil v vrhunski formi.

Slišala sem, da nisi še nikoli spal na viseči postelji. Zame je bil to najboljši trenutek dneva, ko se po celodnevem plezanju lahko udobno uležeš. Boš letos končno poskusil?

Ne, ker je preveč dela. Razen če mi jo ti postaviš nekje sredi stene (*smeh*). Ne ljubi se mi plezati težak in vleči *prasic* z vso opremo, potrebno za bivakiranje. Rad plezam hitro in z manj opreme. V El Capitanu sem preplezal Nos, Lurking Fear in West Face v enem dnevu, seveda ne vse prosto. Tudi v Patagonijo nikoli ne vlačimo *prasic*, ker je veliko prepočasno.

Kakšni so cilji za letošnjo Patagonijo?

Naj ostanejo skrivnost.

Velja. Se vidimo marca, ko se vrneš, v kakšnem plezališču pri Chamonixu, pa mi boš povedal. ●

Colin Haley pleza v smeri Supercanaleta v Fitz Royu. S tem je opravil prvi enodnevni vzpon iz mesta Chaltén in nazaj.

Foto: Andy Wyatt

Matija Turk

Odmaknjen, divji pristop na vrh

Viš iz Zadnje Špranje, Via de lis Codis

Zahodne Julijske Alpe, še nedolgo nazaj nam precej neznane gore, so danes deležne množičnega obiska slovenskih gornikov. Nič nenavadnega ni, če v poletnih dneh na njihovih vrhovih prevladuje slovenski pozdrav. Zahodnih Julijcev se drži poseben čar, ki te vabi, da se vedno znova vračaš. Mnogi vrhovi, še zlasti najvišji, med planinci veljajo za visoko čislane, če ne celo prestižne cilje.

V teh gorah vsakdo najde nekaj zase, naj bo to pohodnik, ljubitelj ferat, alpinist ali pa gornik starega kova, ki se najbolje počuti na samotnih, neuhojenih poteh. Poleg označenih in zavarovanih poti na najvišje vrhove Zahodnih Julijcev obstaja še cela vrsta smeri in pristopov, ki jih bomo zaman iskali v planinskih in alpinističnih vodnikih.¹ Razlog je preprost: za običaj-

ne planince so ti pristopi prezahtevni, za alpiniste pa nezanemivi, saj plezalna mesta navadno ne presega-
jo III. stopnje. To so smeri, ki so nastale v pionirskem obdobju odkrivanja gora, v času, ko se je alpinizem šele rojeval. Idejni oče mnogih je bil Julius Kugy, ki se je samo na Viš povzpел po štirih prvenstvenih smereh in dveh variantah. Njegova najbolj znana smer na Viš je pristop skozi Severovzhodno deber, ki je bila med prvo svetovno vojno opremljena in zavarovana za vojaške potrebe. Propadla varovala postopoma obna-

Turn nad Zadnjo
Špranjo iz Zadnje
Špranje
Foto: Matija Turk

¹ Izjema je izčrpen italijanski vodnik *Alpi Giulie*, v katerem je Gino Buscaini zbral in jedrnato opisal vse do leta 1974 znane poti, pristope in plezalne smeri na vse vrhove Zahodnih Julijcev.

vljajo in smer oziroma bolj zavarovana pot je iz leta v leto deležna večjega obiska. Manj znana smer je po Severozahodni debri, katere posebnost je izstop skozi naravno okno v grebenu. Smer čez severno steno je najzahtevnejša, smer iz Špranje pa nemara najlepša in najslikovitejša.

Vsaka gora ima več obrazov in na vsak vrh vodi več poti. Viš (2666 m) je eden tistih vrhov, ki jih velja obiskati večkrat. Če ne želimo biti del množice in če bi radi doživeli kaj novega in drugačnega, je dovolj narediti le korak vstran, in znašli se bomo v svetu, kjer ima vsaka stopinja pridih pustolovščine in romantike pionirskega odkrivanja gora. Ko prehodimo vse označene poti, pride čas, da spoznamo pravo, nedotaknjeno obličje te imenitne, sončne gore. Najdemo ga nad krnico Zadnje Špranje nad zatrepom doline Zajzere.

Nedotaknjeno obličje Viša

Krnica Zadnje Špranje daje vtis odročnega, resnobejnega kraja. Obdana v polkrogu z ostenji Viša, Kostrunovih spic in Poliških Špikov, je eno največjih prizorišč Julijskih Alp. Na osamelih, z macesni poraščenih vzpetini stoji na njenem robu bivač Dario Mazzeni. Že nekajkrat mi je ta mali, rdeče pobarvani pločevinasti bivač predstavljal še zadnji postanek med vrnitvijo z grebenov Poliških Špikov v dolino. Kaj je lepšega kot sredi tako čudovitega sveta posedeti pred bivačom, ko je za teboj velik dan, ko se gore poslavljajo v toplih večernih odtenkih in ko veš, da boš z nočjo v dolini. Veličasten je od tod pogled na navpične zidove, ki obkrožajo Zadnjo Špranjo. Vrh Viša od bivača ni viden, visoko zgoraj se skriva daleč za skalnimi stolpi. Najvišjega med njimi je Kugy krstil za *Spranjeturm*, medtem ko je Henrik Tuma zanj zapisal slovensko ime: Turn nad Zadnjo Špranjo (2380 m). Turn je od bivača viden kot mogočen samostojni vrh, dejansko pa gre le za neizrazit vrh na začetku Viševega jugozahodnega grebena. V spodnjem delu njegove zahodne stene poteka izpod Škrbine Prednje Špranje razločna, mestoma travnata polica proti Viševi Severozahodni debri. Po njej so že v davnih časih divji lovci iz Ovcje vasi zalezovali gamse, medtem ko so na travnatih strmih nad Turnom nad Zadnjo Špranjo imeli svoja lovišča lovci iz Reklanice. Od tod izvira furlansko poimenovanje Cima de lis Codis. Toda ali sta Turn nad Zadnjo Špranjo in Cima de lis Codis isti vrh? Kugy in Tuma že pišeta tako. Če se jugozahodnemu grebenu Viša približamo z juga, od koder so pristopali Furlani, se nam Turn nad Zadnjo Špranjo kaže kot povsem neizrazit skalnat raz. Najvišji vrh v grebenu proti Višu je osamela skalnata ostrica, od katere se na južno stran spuščajo travnate strmali, razbrazdane z melišči in žlebovi, ki so od daleč videti kot beli trakovi sredi zelenih pobočij.² Ti odročni pašniki so bili pravi visokogorski raj za gamse, dokler niso vanj vdrli ljudje, divji lovci iz Reklanice. Eden izmed

njih, Osvaldo Pesamosca, potomec legendarnih lovcev iz rodbine "Löufov", je postal Kugyjev zvesti prijatelj in gorski vodnik. Izročilo prednikov, zgodbe o skritih gamskih prehodih, ki jih je zaupal Kugyju, so temu služile kot navdih pri iskanju in utiranju novih poti v Viševem kraljestvu.

Prehod z Božjih polic proti vrhu stene

Foto: Matija Turk

Via de lis Codis

Ko v rosnem poletnem jutru z Janezom hodiva mimo bivača Mazzeni, se najina tura še ni niti prav začela. V načrtu imava vzpon na Viš iz Zadnje Špranje mimo Turna nad Zadnjo Špranjo. Prizorišče najine ture je videti nad vse divje, nad Božjimi policami, ki jih morava doseči, se dviguje pas navpičnih stolpov. Le na enem mestu skrivajo šibko točko, ki omogoča prehod čez rob stene proti vrhu Turna nad Zadnjo Špranjo. To smer, znano kot Via de lis Codis, so oktobra 1910 preplezali Julius Kugy, Graziadio Bolaffio, Anton Ojcinger in Osvaldo Pesamosca. Ojcinger, gorski vodnik iz Ovcje vasi, je že od prej poznal dostope na spodnjo Viševo polico, medtem ko je Pesamosca poznal vršni del. Vmes pa se je bočil neznani svet, po katerem je bilo treba najti prehode do zgornje Viševe police, kjer se, kot je zapisal Kugy, sprehajajo bogovi. Ozka stezica se od bivača vije med visokimi travami in grmičevjem. Po poti Carlo Chersi hodiva v sme-

² Buscaini piše, da se furlansko ime nanaša ravno na te značilne žlebove, ki se spuščajo izpod vrha.

Turn nad Zadnjo Špranjo, osamelec Cima de lis Codis in Viš s poti Ceria Merlone. V steni se jasno vidijo Božje police.
Foto: Matija Turk

ri Nabojseve škrbine. Prečiva krušljivi, strmi grapi in stopiva na mehko travnato uravnavo, poraščeno z rušjem in macesni. Tu zapustiva markirano pot in se podava v neznano. Nad rušjem opaziva poševni žleb, ki od leve proti desni doseže Viševo spodnjo polico. V lahkotnem poplezavanju se povzpneva do zagruščene grede in se po njej napotiva levo, proti Severozahodni debri. Preden se polica izteče v deber, se od nje odcepi strma rampa. Če bi hotela natanko slediti smeri, bi se morala povzpeti na rampo in po njej nadaljevati proti Božjim policam. Toda danes ne bova dosledno sledila smeri. Nadaljujeva do debri, vzdolž katere se nad gladkim hudourniškim koritom dviga razčlenjeno skalnato pobočje, ki ga prekinjajo zaplate zelenja. Prijetno vzpenjanje ob debri, začinjeno s položavanjem na cvetočih zelenicah, je kmalu prekini-la skalna stopnja. Levo nad njo sem v steni s pogledom poiskal ozko poličko, ki se konča nad prepadom. Dosegla sva Božje police, ki se tu odsekano prekinejo. Pred leti sva se s prijateljem med prečenjem Božjih polic s prekinjene police ravno na tem mestu po vrvi spustila v deber.³ Majhen obvoz sva tokrat naredila zato, ker sem si ponovno želel ogledati ta kraj ter prehoditi in podoživeti delček poti tiste velike ture. Zdaj je bilo treba najti prehod čez skalno stopnjo in poiskati nadaljevanje police zgoraj desno. Ob nekaj

plezalno zahtevnejših mestih naposled doseževa nadaljevanje Božjih polic. "Sprehod za bogove" se je nepričakovano končal za skalnim robom, kjer polica skoraj povsem izgine v odprti steni. Dvom, da sva na pravi polici, je odgnal svedrovec, ki sva ga zagledala nad sabo. Spominjam se, da sva pri prečenju Božjih polic s Hinkom vrv uporabljala samo za spuste. Varovala sva se le v zadnji, najdaljši in najbolj krušljivi prečnici. Zato mi to izpostavljeno mesto, ki sem ga takrat, psihično bolj pripravljen, prečil brez pomisleka, ni ostalo v spominu. Toda razpoloženje je danes drugačno in vzbujajo se neprijetni pomisleki. Še posebej me jezi misel, da bi se zaradi tega mesta morala obrniti. Čeprav sem doma Janezu zatrjeval, da vrvi ne bova potrebovala, je bil brat le toliko pameten, da me ni povsem poslušal. Iz nahrbtnika je potegnil nekaj trakov, vrvic in vponk, ki pa so bili skupaj zvezani še vedno prekratki, da bi varovan lahko dosegel lažji svet. Pa se spomniva na dolgo vrvno zanko, položeno okoli skale, ki sva jo videla nedaleč nazaj ob poti na mestu, kjer ni bila nujno potrebna. Odideva po zanko, se vrneva in vse skupaj ponovno zveževa med seboj. Stvar ni podobna ničemur, toda ko sem vpel v svedrovec, je občutek takoj boljši. Prečim neprijetno mesto do vogala, kjer zagledam znan skalnat preduh, ki me dokončno prepriča, da sva na pravi polici. Pred nama je spet sprehod po široki gredi, dokler za robom ne zagledava Škrbine Prednje Špranje. Škrbina je videti prav blizu, razločno vidiva in slišiva ljudi

³ Za opis prečenja Božjih polic glej: Hinko Rejec, Police bogov. Večna pot okoli Viša. *Planinski vestnik* 9, 2014.

na njej. Polica, ki poteka naravnost proti škrbini, je videti lahko prehodna, toda to je samo videz. Vem, da nama je škrbina brez vrvi nedosegljiva. Tudi povratek zdaj ne bi bil več ravno sprehod. Od tod vodi pot samo še navzgor. Vzdolž navpične stene ni težko najti najlažjega prehoda kvišku. Nagnjen žleb vodi posevno proti levi pod Turn nad Zadnjo Špranjo. Naklonina je ravno pravnja, skala trdna in plezanje varno. Ko začne strmina naraščati, zlezeva desno čez krušljiv prag do ozke poličke, ki vodi do zglajenega žleba, poraščenega s šopi trave in mahovi. Žleb se izteče na travnato pobočje natanko v vpadnici osamele skalne ostrice v jugozahodnem grebenu Viša, za katero sklepam, da je Cima de lis Codis.

Naposled le zagledava sam vrh Viša in prevzame naju občutek, da ga imava že v žepu. Preden prideva do označene poti, ki vodi iz Škrbine Prednje Špranje na vrh, morava prečiti še dolga, strma in izpostavljena gruščnata pobočja pod vršno zgradbo gore. Tik preden doseževa poznani teren, pa naju čaka še zadnje neprijetno presenečenje. Iznenada nama pot na spodnja melišča zapre skalni skok. V isti višini le nekaj deset metrov naprej zagledava polico s kamnitim zidom, ostankom vojnega položaja pod stolpom, ki so ga avstrijski vojaki imenovali Pagoda. Polica je tako rekoč na dosegu roke, vendar nedosegljiva. Vrvna zanka, zataknjena okoli skalnega roglja, kaže pot navzdol čez strm skok. Še bolj kot prej mi je žal, da nisva vzela vrvi. Počasi se po strmem grušču spustim na rob skoka, zlezem v steno, potipam skalo in ugotovim, da plezanje ni težavno. Moteče je le prepadno pobočje pod skokom.

Janez mi molče sledi. Še malo, in spet sva v znanem svetu. Za vzpon na vrh namesto označene poti raje izbereva pristop po žlebu mimo Pagode in dalje po jugozahodnem grebenu.⁴ Ta pristop, ki ga Italijani imenujejo Via dei Torrioni, je veliko zanimivejši od običajne, označene poti iz Škrbine Prednje Špranje na Viš. Žal – ali pa k sreči – ta pristop poznajo in uporabljajo le redki.

Ko stopiva na vrh, ni več nikjer nikogar. Ura je pozna in vsi obiskovalci so že odšli. Vesel sem, da sem ponovno na Višu, še bolj pa, da nama je z Janezom uspelo opraviti ta prvovrstni klasični pristop. Pred nama je do doline še lep kos poti. Čez Koštrunove špice se spustiva v Škrbino Zadnje Špranje in po strmem, krušljivem žlebu navzdol k bivaku Mazzeni. Tam se še zadnjič ustaviva in zazreva v strme stene. Drzno kipi v nebo rdeče ožarjeni Turn nad Zadnjo Špranjo. Skoraj neverjetno se mi zdi, da sva bila tam gori. ●

Informacije:

Viš/Jóf Fuart, 2666 m, Via de lis Codis

Zahtevnost: Alpinistični vzpon (II, 770 m)

Oprema: Čelada, plezalni pas, vrvne zanke in 30 m vrvi

Višinska razlika: 1662 m

Izhodišče: Zajzera, parkirišče ob koncu ceste, 1004 m

Bivak: Bivak Mazzeni, 1630 m

Časi: Zajzera–bivak Mazzeni 2 h

Bivak Mazzeni–vstop 1 h

Vzpon na Viš 4–5 h

Viš–Koštrunove špice–Škrbina Prednje Špranje–Zajzera 4–5 h

Skupaj 11–13 h

Sezona: Kopna sezona, od julija do oktobra

Vodnik: Gino Buscaini: *Alpi Giulie Italiane e Slovene*. CAI–TCI, 1974. (Opis vzpona z Božje police proti Cima de lis Codis ni točen!)

Zemljevidi: *Alpi Giulie Occidentali Tarvisiano*, Tabacco 019, 1: 25.000; *Bovec - Trenta*, Sidarta, 1: 25.000; *Julijske Alpe*, Sidarta, 1: 50.000; *Julijske Alpe, zahodni del*, PZS, 1: 50.000

Vzpon: Podan v članku.

Sestop: Z vrha sestopimo po markirani poti v Škrbino Zadnje Špranje, 2271 m. Zadnji del spusta v škrbino poteka ob jeklenicah. S škrbine gremo po ozki markirani stezi pod vrh Koštrunovih špic, 2502 m. Sledi spust čez strma travnata pobočja v Škrbino Prednje Špranje, 2138 m, od koder se po strmem in krušljivem žlebu spustimo nazaj v Špranjo, kjer pod bivakom Mazzeni dosežemo pot, ki nas privede nazaj v Zajzera.

Opozorilo: Opisana tura je zelo dolga in jo je smiselno razdeliti na dva dni s prenočevanjem v bivaku Mazzeni. Primerna je le za gornike z alpinističnimi izkušnjami in s smislom za orientacijo. Tura tehnično ni težavna, sledi najlažjim prehodom, vendar nas vsako odstopanje od idealne smeri lahko privede v resne težave.

Osamelec Cima de lis Codis in Viš s Koštrunovih špic. Na ta pobočja, kjer poteka zadnji del opisanega vzpona, so hodili na lov divji lovci iz Reklanice.
Foto: Matija Turk

⁴ Ta pristop je opisan v rubriki Z nami na pot *Planinski vestnik* 5, 2015.

Tako blizu, a slabo poznana

Po planinah Zahodne Srbije¹

Potovanje po zahodni Srbiji, prekrito s prostranimi gozdnatimi planinami in izdolbeni s številnimi soteskami ter bistrimi rekami, ponuja raznoliko in bogato turistično in planinsko ponudbo. Cestna infrastruktura je solidna, gostoljubni domačini pa dobro vedo, da je turizem pomemben vir zaslužka, zato vsakega gosta obravnavajo prijazno. Še posebej se dobro počutimo Slovenci, saj ne manjka besedne nostalgije po nekdanji skupni državi ...

Prve vzpetine nad ravninskim Sremom ...

... se izbočijo pri Valjevu. Obisk kanjona iskrive reke Gradac, zajedene v masiv planine Povlen, je v poletnem času nadvse osvežujoč. Reka je izredno čista in deležna posebne nege skupnosti ribičev. Od skritega samostana sestopiš do reke, ob kateri leži slikovita etno kmetija z mlinom, imenovana Skok po skok,

Podpečka pečina
Foto: Tomaž Žganjar

kar seveda spominja na modrase. A nenavadno ime prosto paseče se drobnice niti najmanj ne moti. Senčna potka pripelje v dveh urah prav do izvira reke. Nasproti, tako rekoč čez magistralno cesto na planini

Maljen, ležijo na višini približno 1000 metrov Divčibare, planinsko-smučarski center. Kraj je nekako že preživel lepše turistične čase. Vredno se je povzpeti na vrhove v okolici, saj ponujajo lep razgled. Prevladujejo rdeči bor, laporna tla in sem ter tja izviri bistre vode ... Zjutraj v planinskem hotelčku pojeva bogat zajtrk. Na mizi ne manjka domačih vrst sira s pogačo ne zelenjave, za glavno jed pa je posebnost tega kraja, odlična omleta z bogato priloženimi *duvan čvarci*. To so nekakšni zelo okusni vlaknati ocvirki.

Blizu kraja Kosjerić v Reki si ogledava prastaro leseno cerkev iz petnajstega stoletja, ki je svetovna zanimivost, saj je sestavljena iz lesenih brun. Turki, ki so stoletja vladali deželi, so tedaj dovolili le to obliko krščanske gradnje. Ovcarsko-Kablarska klisura je menda najbolj slikovita v okolici.² Po slabem strmem kolozovu je z malo truda mogoče doseči vrh Kablara na 889 metrih. Razgled na vijuge temno zelene Zapadne Morave, ki razpolavlja planinski masiv na dve gori, Ovčar in Kablar, je prelep. V soteski obiščeva mali samostan Vznesenje. Uživava v pogovoru z mladim menihom, navdušenim turnim smučarjem. K obisku naju nato zvabi Podpečka pečina. Ogromen svod podrte kraške jame rahlo spominja na podrta strop velike stene v Ospu. Jeklenica spremlja plezanje desetmetrskega prvega skoka, nato se dvorana razširi. Tik pred vhodom se nahaja slikovita ribogojnica s polno ribjo restavracijo.

Zlatibor južno od mesta Užice je velik turistični center. Med bori se vrstijo čudovito urejena naselja lepih hiš v etno slogu. V bližini je na voljo vse, kar išče zabave željan turist. Le kakšen kilometer proč pa ležijo divje livade, razpotegnjene planinske vasi kot pred davnimi časi in tišina. V zelo čistem Ribniškem jeze-

¹ Izraza Zahodna Srbija ne smemo zamenjevati s pojmom Šumadija in zahodna Srbija, ki označuje eno od petih statističnih regij v Srbiji. Izraz Zahodna Srbija se nanaša na izraz Turistična regija Zahodna Srbija. Zajema območje od Kosjerića na severu do Bajine Bašte na zahodu, Prijepolja in Sjenice na jugu do Ivanjice, Arilja in Požege na vzhodu (op. ur.).

² Ovcarsko-Kablarska klisura je ena najbolj slikovitih sotesk v Srbiji. Leži med gorama Ovčar in Kablar, široka je od petdeset do sto metrov in dolga približno dvajset kilometrov.

ru (Ribničko jezero) se je mogoče ohladiti. Smučišče Tornik na višini okoli 1500 metrov ponuja lep gorski sprehod po livadah rož in travic med objemi borov.

Planina Tara ...

... je valovito planotasto hribovje, ki kot balkon štrli nad mogočnim kanjonom mejne reke Drine. Velika je toliko, kot če bi združili Pokljuko in Jelovico, visoka pa med 800 in 1600 metrov. Po njej se razprostirajo širni gozdovi jelk, smrek, endemične Pančičeve omorike ali smreke (*Picea omorika*). Sredi gozdov planjave in jas je domovanje velike skupnosti medvedov. Prebivava v hišici ob Zaovinskem jezeru. Nizava prelepe planinske izlete, obirava razgledišča na robovih 1100 metrov globokega kanjona smaragdne Drine, pije vodo iz številnih izvirov. Potikava se skozi zaraščen gozd, obiščeva najbolj oddaljeno vas na Tari, Jagoštica. Na specialki so planinske poti sicer vrisane in tudi dokaj dobro označene. A zanimivo, tiste zahtevnejše niso ravno pogosto obiskane in so zato slabo uhojene. Vsako popoldne pred obvezno nevihto prija kopanje v kristalno čistem in toplém Zaovinskem jezeru. Vzpenja se tudi na glavne vrhove Tare. Zelo zanimiva je skalna gmota Grad ali Ravna stena blizu spodnjega, manjšega jezera Spajići. Na vrhu skalne gmote najdemo sledove nekdanje srednjeveške utrdbe. Na poti ob osamljeni kmetiji ležijo polomljene veje sliv in hrušk – očitno si medvedi kar sami postrežejo sadje z vej. Tara je res enkratna, toliko lepote v obliki gozdov, planin in dveh jezer. Rastlinstvo je neokrnjeno, kme-

tje kosijo ročno, prav nostalgčno si ogledujeva kolaž raznih vrst cvetlic, ki jih v naših gorah že redko vidiš. Ko se spuščava s Tare, obiščevas Kremna, znano po Kremanski prerokbi³ in prerokih Tarabičih z začetka prejšnjega stoletja.

Mokre Gore ...

... s Šargansko osmico⁴ in Drvengradom seveda ne izpustiva. Izlet s starinskim vlakcem Čirom na parni pogon je zelo zanimiv. Železnica se prebije skozi dvajset predorov na nekaj kilometrih in naredi nekaj sto metrov višinske razlike; res je mojstrsko delo inženirjev na začetku dvajsetega stoletja. Ob počasni vožnji navzgor se ponuja razgled na okoliško hribovje, obronke Tare in Zlatibora z barvnimi pejsaži. Drvengrad je lesena novodobna etno vas režiserja Emira Kusturice. Narejena je z okusom in vsaj po najinem mnenju vsekakor vredna obiska. Zapeljeva se čez obmejno postajo do Višegrada. Seveda najbolj veličasten vtis napravi čudoviti most na Drini janičarskega velikaša Mehmeda paše Sokolovića. Spodbudi naju, da ponovno vzameva v roke roman *Most na Drini (Na Drini ćuprija)* nobelovca Iva Andrića. Režiser Kusturica in sedanja oblast Srbije (Republike Srpske) sta v mestu na polotoku med rekama Rza in Drina postavila kamnito mesto Kamengrad. Težko je soditi, ali se velike kamnite stavbe povsem ujemajo z zgodo-

Pogled na reko Morava s planine Kablar
Foto: Tomaž Žganjar

³ Kremansko proročanstvo.

⁴ Vlak.

*Pogled na
Zaovinsko jezero s
planine Tara
Foto: Tomaž
Žganjar*

vino in koreninami nekoč etično, kulturno in versko mešanega mesta. Tu naju ujame nevihta, ki se razbese nad dolino.

Sončno jutro na Mokri Gori si izbereva za planinski izlet ob reki Kamišni do slapa z zanimivim imenom Veliki Skakavac. Pot je markirana, ne pa tudi shojena. Kako uro pelje po ozkih tračnicah in čez dva dolga železniška predora, kjer je dobro imeti svetilko, potem pa puščica pokaže v smer sosednje soteske. Previdno napredujemo v klanec ob temnem potoku, malo tudi zabrodimo. Po nekaj urah se pri slapu čudovito ohladimo. Slap je visok skoraj trideset metrov, veličastno buči z ogromno vode, saj je bila prejšnji dan nevihta. Pravi biser, povsem skrit in neobiskan.

Zapuščava Mokro Goro ...

... in odrineva proti jugu. Izbereva lokalne poti in obiščeva etno vas Staro selo v Sirogojnu, ki je pravi primer planinske arhitekture tega dela dežele. Etno vas je zasnovana kot muzej na prostem, kjer so predstavljene tipične oblike bivališč, način življenja in dela na kmetih ter razne zanimive delavnice ročnega dela. Obiščeva še jamo Stopiča pečino in slapove v bližini. Ta dan opravi le kakih osemdeset kilometrov, a ceste so neizprosno vijugave in ozke. Malo gor pa naokoli pa v dolino in spet na greben. Za začimbo se ob

delavniku po cestah vasi prevažajo volovske vprege, tudi kakšna čreda ovac ni ravno posebnost. Naporna vožnja naju tako utruja, da le še poredko spremljamo urejene turistične table s smerokazi proti turističnim znamenitostim. Izvirov rek, sotesk in kraških jam tod ne manjka. V popoldanski pripeki prispeva v mesto Kokin Brod na reki Uvac. Izmučena sva, zato se kar pri občestni restavraciji okopava. Voda je neverjetno topla, dno in obala jezera pa so iz nekakšne bele glinice, ki jo zdrobiš z roko. Vse senčne točke z drevesi ob obali so zasedene s kopalci. Na reki Uvac so tri povezana jezera, in sicer spodnje Radojinsko jezero, osrednje Zlatarsko jezero ter kanjon reke Uvac, specialni rezervat narave, ki prehaja v Sjeničko jezero. S prenočitvijo bo težko, zmogljivosti v zelo lepi etno vasi v macesnovem gozdu so razprodane. K sreči se v starem hotelu v kraju Nova Varoš, kakih pet kilometrov naprej, za naju še najde prosta soba.

Simpatičen planinski kraj ima čisto pravo sedežnico s smučiščem in resen smučarski klub. S snegom ni težav, saj kraj leži višje od 1000 metrov. Povsod okrog gorskega hotela rastejo jelke in smreke, na bližnjem travniku se pase čreda ovac. Prijetno in hladno izhodišče za izlete po planinski okolici. Takoj zjutraj poiščeva vodnika, da naju s čolnom zapele na izlet po nešteti vijugah kanjona reke Uvac. V soteski je oko-

li sto beloglavih jastreb (Gyps fulvus), ki se spreletavajo nad vodo in grdo gledajo vsiljivce. Na obrežju je nekaj zanimivih votlin, ki si jih ogledamo z baterijo. Nad sotesko so več sto metrov visoke strme stene, voda pa spreminja barve od turkizne do zeleno modre.

Naslednje jutro se zarana povzpneva na vrh planine Zlatar nad 1600 metrov. Razgled očara. Na jasi pod vrhom se pase nekaj konj; očitno je v bližini kmetija. S planine se je možno s terenskim vozilom zapeljati kar po bližnjici na jug skozi divji kanjon rečice Mileševke do samostana Mileševa. Samostan iz prve polovice trinajstega stoletja je svetovno znan po čudoviti freski Beli angel, ki je pod zaščito UNESCO. Poslopja s strmimi bregovi v ozadju delujejo veličastno, vrtovi pa so lično urejeni z izbranimi nasadi cvetja. Peš se povzpneva kar počez po kanjonu ob reki in ujameva kozjo stezico do votlin visoko v steni. Menda je tu nekaj časa v pregnanstvu živel sveti Sava, največji srbski svetnik. Na izhodišče v Novo Varoš se vračava skozi izredno simpatično in slikovito obmejno mestec Prijepolje, kjer obiščeva muzej Vlada Divca, nekdanjega košarkarja in velikega podpornika mladih športnikov. Kraj je tako lepo urejen, da parki, rožne gredice in urejeno obrežje zahtevajo nekaj najine pozornosti.

Po pobočjih planine Zlatar si cesta utira pot do višine dobrih 1200 metrov. Nato se spusti čez obronke na visoko planoto, ki je s krajem Sjenica najbolj mrzlo območje države. Hribovita panoramska cesta vijuga ob obronkih planine Golije med velikimi kmetijskimi posestvi čez ogromne goličave do Novega Pazarja. Tukaj pa je mogoče zaznati močne vplive Orienta – prišla sva v Sandžak. V okolici mesta so kljub prevladujočemu islamu k sreči še ohranjeni pravi biseri krščanske arhitekture. Samostani, molilnice in cerkvice, zgrajene od devetega do dvanajstega stoletja, mnoge tudi v srednjem veku, v nekdanji srbski državi Raški. Zelo zanimiv je obisk samostanov Đurđevi stupovi in Sopoćani ter Petrove cerkvice iz devetega stoletja v bližnji okolici.

Proti severu dežele se vračava skozi slikovito dolino Ibra po znani ibarski magistrali, ob kateri cvetijo nasadi španskega bezga. Na kratkih brzicah reke se v motno rjavkasti topli vodi okopava. S ceste je čudovit pogled na staro srednjeveško trdnjavo Maglić, le da je do nje kako uro hoda navkreber po vročem soncu. Morda pa kdaj drugič ... Skozi naročje zelene Šumadije se po stari cesti vračava proti domu. Polna čudovitih vtisov o deželi, ki je tako blizu, a jo tako slabo poznamo. ●

Vir: <http://turizamusbij.rs/zapadna-srbija/>

Varni tudi v tujini!

Ekzkluzivna ponudba zdravstvenega zavarovanja v tujini z asistenco CORIS AS za člane PZS, ki je odlična dopolnitev članskega zavarovanja PZS za aktivnosti v tujini!

Zavarovanje krije stroške zdravstvene oskrbe v tujini ter stroške prevoza v domovino. Poleg tega zagotavlja tudi **24-urni asistenčni center v slovenskem jeziku**, ki vam pomaga pri organizaciji pomoči v tujini.

Z zdravstvenim zavarovanjem CORIS AS poskrbite za ustrezno finančno varnost in pomoč tudi v primeru nezgode ali bolezni, ko ste v tujini na počitnicah, službeni poti, smučanju ali samo na kratkem izletu.

V zavarovanje je vključeno tudi športno plezanje, deskanje in smučanje izven urejenih prog ter planinarjenje in trekking do 6.500 metrov nadmorske višine.

Zavarovalna vsota znaša 25.000 EUR, letna premija za posameznika 43,68 EUR

(redna premija 96 EUR) za družino z družinskimi člani, ki so člani PZS, pa 103,04 EUR (redna premija 184 EUR).

Več na www.clanarina.pzs.si, na e-naslovu clanarina@pzs.si ali na telefonski številki 01/43-45-688.

John Boyd¹

Ledenika le še za vzorec

Počasno izginjanje Triglavskega ledenika

Odkar so ljudje pred več kot dvesto leti začeli plezati na Triglav, so občudovali ledenik na severovzhodni strani gore na nadmorski višini okrog 2400 metrov. Sčasoma so se začeli za ledenik zanimati tudi slovenski naravoslovci. Na skalnatem grebenu so označevali višino, do katere je segal vsakokratni rob ledenika, in letnico. Te oznake iz preteklosti so precej višje od današnjega roba ledenika, ki se je niže že povsem stalil. Skrčil se je na dve manjši zaplati, od katerih merijo le še zgornjo, večjo od obeh. Glaciologi ga ne obravnavajo več kot ledenik, temveč ga imajo zaradi pomanjkanja osnovnih značilnosti ledenika za "zamrznjeni ostanek" ali "miniaturni ledenik" (ang. glacieret).

Počasno izginjanje te pomembne slovenske naravne dediščine je močno opozorilo na nevarnost podnebne segrevanja jugovzhodnega dela Alp. Tako so v Medvladnem forumu o podnebnih spremembah v letnem sporočilu 2014 zapisali: "Svet bo postal drugačen planet še v času vašega življenja."

Ko se je v začetku zadnje jeseni na ledeniškem površju stalil sneg, sem 25. septembra 2016 z navduše-

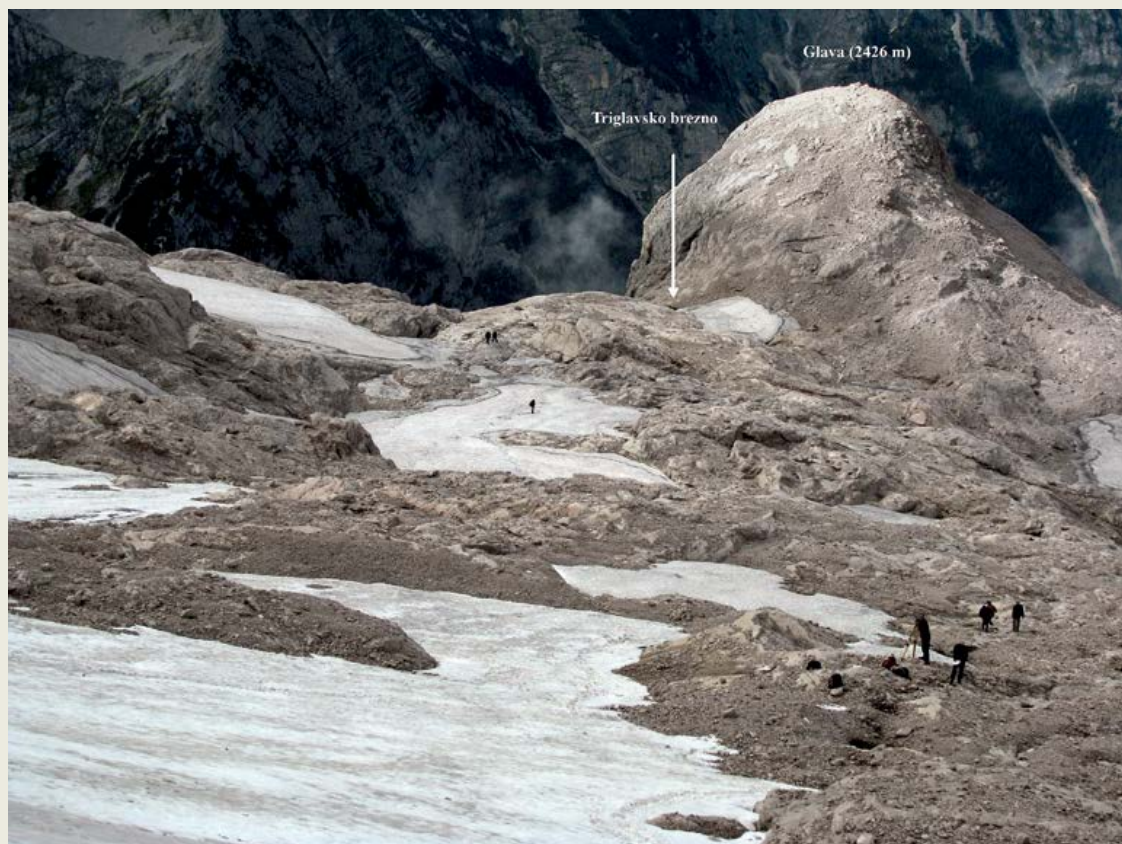
njem naredil nekaj posnetkov Triglavskega ledenika. Na meteorološki postaji Kredarica sem prosil takjšnjega vremenoslovca, če mi pokaže točno lokacijo ledenika. Ostanek ledenika je skrit pod tako imenovanim črnim (umazan) snegom pod ostenjem Malega Triglava.

Med pogovorom z raziskovalcem z Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU (ustanovljenega leta 1946, ko so ledenik tudi prvič uradno izmerili) sem pozneje izvedel, da vidni črni sneg sploh ni ledeniški led, temveč plast delcev prahu in zdrobljenih

¹ John Boyd se je rodil v Združenih državah Amerike leta 1947, v Slovenijo se je preselil leta 1999. Je član PD Brežice, na Triglavu je bil doslej sedemdesetkrat.

25. september 2016. Na spodnji polovici slike je ostanek Triglavskega ledenika, črna plast priča o tem, da je na površini ledenika sneg zadnje snežne sezone skoraj v celoti skopnel. Desni spodnji in manjši del je bil tokrat ločen od večjega dela zgoraj na levi. Bele snežne površine niso sestavni deli ledenika, temveč ostanki snežišč iz zadnje redilne dobe.

Foto: John Boyd

Triglavski ledenik z Begunjskega vrha leta 1954, ko je meril še več kot 10 ha.

Foto: Milan Šifrer, arhiv GIAM ZRC SAZU

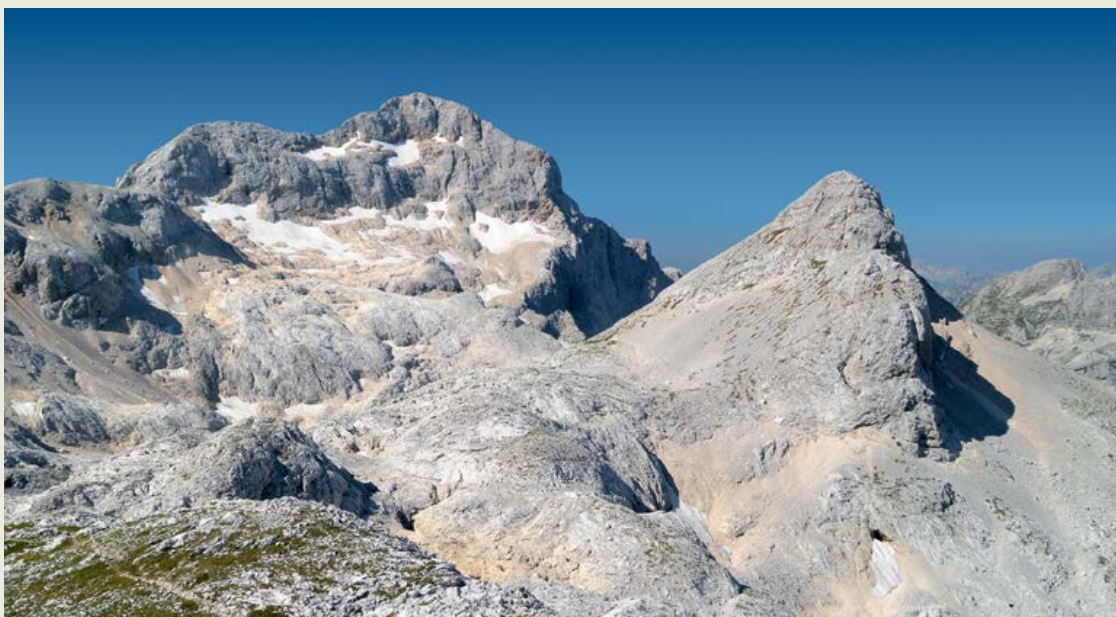
kamnin, ki pokrivajo pod njim skrivajoči se originalni led. Celotna površina ledeniškega ostanka je bila nazadnje vidna leta 2003, od leta 2007 in vse do letos pa ne več. Ko je še nastajal firnov led, je bilo ledeniško površje zelenkasto, zato je eno od starih imen ledenika Zeleni sneg (prva omemba govori o Zelenem plazu). Kadar je ledeniško površje temnejših barv, se taljenje še poveča zaradi večje toplotne absorpcije.

Nekateri so mnenja, da je Triglavski ledenik ostanek zadnje ledene dobe, ki se je končala pred okrog 12.000 leti. Julija sem obiskal muzej Informacijskega središča Triglavskega narodnega parka v Trenti, da bi se o tem prepričal. Tam sem spoznal, da so ledeniki velikih razsežnosti v ledeni dobi povsem zapolnjevali doline parka in tako v grobem ustvarili sedanjjo podobo pokrajine. Za primer naj navedem, da je bil Bohinjski ledenik pri Bohinjski Bistrici globok 800 metrov in je segal vse do Radovljice. Po izginotju ozi-

roma stalitvi sta nastali za čelnimi morenami tega orjaškega ledenika Bohinjsko in Blejsko jezero. Ledeniki iz Radovne in Zgornjesavske doline so se razprostirali do Bleda in Jesenic. V Soški dolini je ledenik segal do Mosta na Soči.

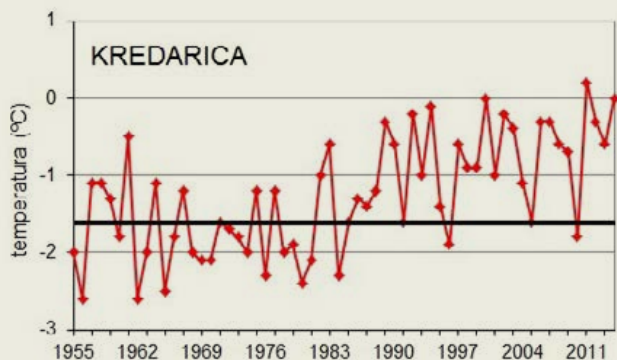
Toda zdi se, da Triglavski ledenik ni ostanek izginulih ledeniških velikanov. Najverjetneje se je pojavil v tako imenovani mali ledeni dobi, v ožjem smislu neke med šestnajstim in devetnajstim stoletjem, ko so se temperature po celem svetu znižale, po nekaterih ugotovitvah za manj kot stopinjo Celzija. Slikar Pieter Brueghel - Elder je v šestnajstem stoletju upodobil zamrznjene holandske kanale. Med to dobo je bilo v Švici opuščениh precej gorskih kmetij in vasi, takratni ledeniki pa so se začeli večati.

V devetnajstem stoletju je meril Triglavski ledenik še 45 hektarjev. Velik je bil tudi na račun svoje lege v kotanji, zaradi katere se nanj pogosto usipajo snežni

Raziskovalci domnevajo, da se bo ostanek Triglavskega ledenika zaradi konkavne oblike in povečanja količine snežnih padavin v zadnjih letih ohranil vsaj še nekaj let, morda celo desetletij.

Foto: Oton Naglost

Nihanje povprečne letne temperature zraka v letih 1955–2014 in povprečje v letih 1961–1990 na bližnji meteorološki postaji Kredarica, 2514 m. Vir: <http://www.arso.gov.si/vreme/zanimivosti/>.

plazovi z ostenja nad njim. Ledenik je sčasoma postal značilni znak podobe Triglava. Mnogokrat so ga upodobili ali omenili slovenski umetniki in planinci. Leta 1778 so ga prečkali tudi prvopristopniki na Triglav na svoji poti do vrha.

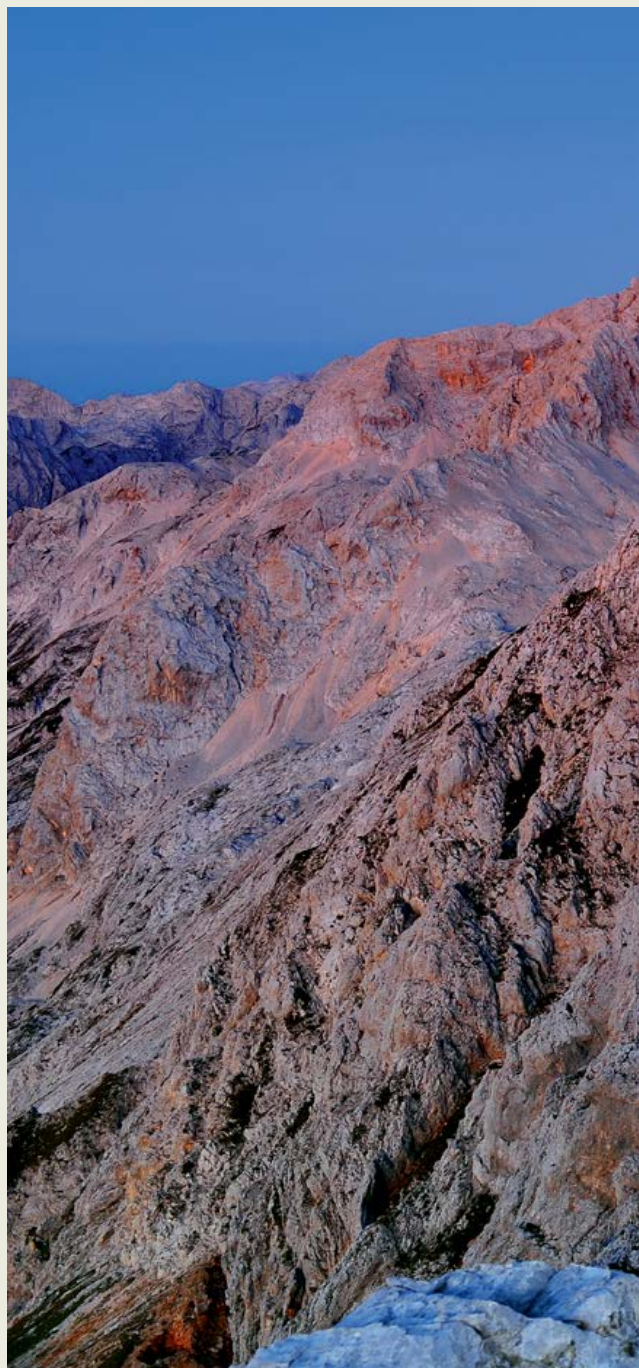
V dvajsetem stoletju je prišlo do večjih sprememb. Ko so ga sodelavci Geografskega inštituta Antona Melika leta 1946 začeli sistematično meriti, se je že skrčil na okrog petnajst hektarjev (gre za površino ledenika skupaj s snegom na njem oziroma ob njem). V začetku devetdesetih let se je razdelil na dva manjša dela. Leta 2012 se je celotna površina zmanjšala na pičlih šest desetink hektarja. Leta 2013 so z georadarskimi meritvami izmerili povprečno debelino 1,95 metra in največjo debelino osem metrov. Zadnje meritve

LETO	POVRŠINA (v ha)
konec 19. stoletja	čez 40
1900	30
1946	14
1995	3,0
1999	1,1
2003	0,7
2005	1,1
2007	0,6
2008	1,1
2009	2,9
2010	2,5
2011	2,4
2012	0,6
2013	2,5
2014	3,6
2015	1,7
2016	1,0

Površina Triglavskega ledenika med letoma 1900 in 2016. (Površina ledeniškega ledu, sicer površina ledu in snega na njem in ob njem.) Vir: arhiv Geografskega inštituta Antona Melika ZRC SAZU.

Obarvane markacije kažejo rob ledenika leta 1971 (zgoraj levo), 1970 (zgoraj na sredij) in 1987 (spodaj desno). Zdaj te oznake niso primerne za izmera, ker je rob ledenika od njih že preveč oddaljen. Foto: John Boyd

iz leta 2016 (1 ha) kažejo na precejšen upad površine glede na leto prej (1,7 ha). Stanje ledenika je v veliki meri odvisno od količine snega v zadnji snežni sezoni, ki praviloma traja od novembra do aprila.

Edini preostali slovenski ledenik pod Skuto, 2532 m, v Kamniško-Savinjskih Alpah, ki leži sicer na nižji nadmorski višini, je leta 2016 meril 1,6 hektarja in je v nekaj letih po površini znova presegel Triglavskega. Vzrok tiči v legi tega ledeniškega ostanka v osojni krnici, obdani z okoliškimi stenami v obliki arene. Več kot pol leta je popolnoma v senci. Led v obeh ledeniških ostankih se ne premika več, na njem ni več ledeniških razpok, kar sta dva temeljna kriterija pravih ledenikov. Ledeniške razpoke so bile na Triglavskem ledeniku zadnjič opažene v začetku, na ledeniku pod Skuto pa konec osemdesetih let. Ledene gmote so se tako rekoč ustalile na kamniti podlagi.

Raziskovalci domnevajo, da se bo ostanek Triglavskega ledenika zaradi konkavne oblike in povečanja ko-

ličine snežnih padavin v zadnjih letih ohranil vsaj še nekaj let, morda celo desetletij. Meteorološko najbolj topli leti sta bili 2014 in 2015; napovedali so, da bo tudi leto 2016 med najbolj toplimi.

Gorski ledeniki v Alpah in tudi drugih gorovjih po svetu se hitro talijo. Slovenija je zaradi dviga temperatur v gorskem okolju že skoraj izgubila eno od zanimivih naravnih lepot. Sicer še ne povsem, vendar je na tem območju zelo spremenila svojo podobo. To naj bo opozorilo vsem, ki občudujemo slovensko naravo, natančneje gorsko okolje, da bomo v prihodnje deležni še večjih sprememb zaradi čedalje večjega segrevanja našega planeta. ●

Avtor se zahvaljuje Geografskemu inštitutu Antona Melika ZRC SAZU in muzeju Informacijskega centra Triglavskega narodnega parka v Trenti za informacije, objavljene v tem članku.

Iz angleščine prevedla Renata Yuill.

*Celotna površina ledeniškega ostanka je bila nazadnje vidna leta 2003.
Foto: Franci Horvat*

Darinka Dekleva

Nevidne meje trdovratno vztrajajo, a prijateljstvo ostaja

Pogovor z Darkom Moharjem

Darko živi med morjem in gorami. Pravi, da mu je v veselje, da povezuje ljudi. Po poklicu je dipl. inž. elektrotehnik, zaposlen pri Područnom carinskem uredu Rijeka na Reki. Veseli se dneva, ko ura in služba ne bosta več narekovali tempa njegovega življenja. Ko bo v *penziji*, mu gotovo ne bo dolgčas. Morje in divja gorata pokrajina, ki si v Kvarnerskem zalivu podajata roke, bosta lahko ob vsakem času nahranila njegovo radoživo dušo in mu poživila telo.

Darko Mohar na izletu po Obzovi, Krk, 2013
Foto: Zdenka Mihelič

Darko Mohar je zadnjih petnajst let pomemben član slovenskega društva na Reki. V Slovenskem domu, kulturnem prosvetnem društvu Bazovica na Reki (KPD Bazovica), je vodja zelo aktivne planinske skupine. Tudi po njegovi zaslugi je društvo prepoznavno v Sloveniji, na Hrvaškem in v zamejstvu. Je organizator nešteti večjih in manjših dogodkov, razstav, planinskih izletov in druženj. Na njih se počutimo prijetno, se zabavamo in se vedno naučimo kaj novega. Dogodki so po pravilu povezovalni in v polni meri izpolnjujejo poslanstvo matičnega društva, ki je bilo ustanovljeno z namenom, da ohranja slovenstvo na Reki in neguje dobre prijateljske odnose med obema narodoma. Darko je odličan organizator, prostovoljec, ki nobene naloge ne prepusti naključjem, zato jih skrbno načrtuje, izpelje in zabeleži.

Z Darkom se osebno pozna dobro desetletje. Če-

prav sem mu v planinski organizaciji nadrejena in čutim do njega veliko spoštovanje, ga tikam.

Darko, pri tebi nikoli ne vem, v katerem jeziku se pogovarjava. Kar pogovarjava se in jaz razumem tebe, ti pa mene. Najin pogovor je mešanica slovenščine, hrvaščine in nečesa "po domače". Kako je z jezikom pri tebi, v tvoji glavi?

Meni je čisto vseeno, kako govorim. Če sem s Hrvati, govorim hrvaško, če sem s Slovenci, slovensko. Vendar v glavi vseskozi prevajam iz hrvaščine. Menim, da moja slovenščina ni preveč dobra. Je pa uporabna (*smehe*).

Kakšna je tvoja življenjska zgodba? Kako si prišel na Reko?

Moja starša sta Slovenca. Oče je bil iz Loškega Potoka na Notranjskem, mama iz Prekmurja. Ko sem bil star pet let, sta dobila službo v novozgrajenem mladinskem letovišču v Baški. Tam sem odrasčal in končal osnovno šolo. Imel sem preprosto otroštvo. V kraju je bilo veliko otrok. Ves čas smo bili skupaj. Prečesali smo bližnjo in daljno okolico Baške in vedeli za vsak kotiček. Nikoli nam ni bil problem sestaviti nogometne ekipe enajstih otrok za tekmo z otroki, ki so tam letovali. Gimnazijo sem obiskoval na Reki. Časi so bili težki, denarja nisem imel veliko, prevozi do Baške so bili redki. Takrat je bil še trajekt. Včasih tudi po več mesecev nisem šel domov, ker nisem mogel. Iz tega obdobja nimam posebnih spominov.

Ko sem prišla danes na obisk, si dolgo in strastno pripovedoval o morju, ribolovu, o barki, na kateri preživljaš najlepše trenutke svojih dopustov. Prekmurje–Baška. Kje in kdaj se pojavijo v tvoji zgodbi hribi in gore?

Povedal sem že, da smo kot otroci prečesali baško zaledje in večino ovčarskih in drugih poti v okolici.

V hribe, v Alpe, je brata in mene prvič popeljal oče. Povzpeli smo se na Krvavec, na Zvoh in Kalški greben. Nikoli v življenju nisem več jedel tako debelih, okusnih divjih jagod in borovnic kot takrat. In tisti hribi vsenaokoli ... Mislim, da so takrat hribi našli mesto v mojem srcu.

Nato sem odšel študirat v Ljubljano. Na Fakulteti za elektrotehniko so v avli viseli razni plakati. Saj veš, takrat se je tako objavljalo dogodke in privabljalo ljudi. Med drugimi sem opazil plakat, na katerem je Akademski AO vabil v svoje vrste nove člane. Seveda se nisem včlanil sam od sebe. Nagovoril me je Andrej Stritar, sošolec, in nisem se dolgo branil. Nisem bil med najspretnjšimi, a dobil sem vse potrebno znanje, da sem se kasneje lahko sam odpravil na katerokoli goro v slovenskih Alpah. Ogromno sem prehodil. Sam in z družbo. Tudi zdaj se včasih odpravim sam in hodim, a že kdo pride in nisem več sam (*smeh*).

So tvoji doma vedeli, kod hodiš? So tvoj novi hobi podpirali?

Ah, kje pa. Moja mama sploh ni vedela, da hodim v hribe. Nisem je hotel obremenjevati. Preveč bi jo skrbelo. Tudi sama je v mladosti zahajala v gore, tako da ve za njihove pasti in slasti. Ona je takrat imela druge skrbi. Največja je bila ta, kako izolirati dva študenta. Danes pa, ko ve, da hodim, me ošteva, naj pazim, kaj delam, da si kaj ne naredim, da nisem več tako zdrav niti mlad ...

Kaj pa KPD Bazovica? Od kdaj si njihov član in kako si postal vodja tako močne planinske sekcije?

Na Bazovico sem začel zahajati s sinom Andrejem, ko se je pripravljaj na študij v Ljubljani. Na Bazovici je obiskoval tečaj slovenščine, pozanimali smo se tudi glede študija. Pred tem sem vedel, da obstaja slovensko društvo, da tam plešejo, pojejo ..., kar ni bilo ravno zame. Potem sem prebral, da ustanavljajo planinsko skupino. Odzval sem se. Zbralo se nas je kakih dvajset. Po presoji prisotnih smo za vodjo določili žal zdaj že pokojnega Janka Rizmana, kmalu za tem pa Stanka Hrženjaka. Naši prvi izleti so bili zanimivi. Starost, izkušnost, telesna pripravljenost udeležencev in njihova pričakovanja so bili zelo različni. Prišlo je do razočaranj in posledično osipa skupine.

Takrat sem sprejel vodenje, a le pod pogojem, da upoštevajo moja (v Sloveniji pridobljena) pravila. Skupaj z Milanom Grlico in Stankom Hrženjakom smo odšli v Ilirsko Bistrico na pogovor s takratnim vodstvom PD Snežnik. Dogovorili smo se za sodelovanje in možnost, da postanemo planinska skupina pri PD Snežnik in tako tudi člani PZS, kar nam je kljub nekaj težavam administrativne narave na koncu uspelo. Kmalu zatem so naši sinovi (Andrej Grlica, Damjan Pipan, Andrej Mohar) postali polnoletni. Po PD Snežnik smo jih poslali na usposabljanje za vodnike PZS. Sodelovanje smo razširili še na Športno društvo Sloga iz Bazovice v Italiji s predsednikom Viktorjem Stoparjem in nekoliko kasneje z Marinko Pertot, predsednico SPD Trst. Vsi smo se strinjali, da bomo

sodelovali. Iz te naveze (PS Bazovica, PD Snežnik, ŠD Sloga skupaj s SK Devin in SPD Trst) so se razrasla tradicionalna srečanja Prijateljstvo brez meje. Vsako leto se dobimo v drugi državi. Letos smo organizirali že enajsto srečanje. Žal se meje med državami, čeprav smo upali, da bodo hitro izginile, še trdoživijo, navezanega prijateljstva pa le ne prekinejo.

Tako bo naša planinska skupina drugo leto praznovala petnajstletnico. Spet bomo praznovali (*smeh*). Naj poudarim, da smo v teh letih delovanja lepo nadgrajevali znanje in izkušnje naših zvestih planincev. Vesel in ponosen sem, da smo leta 2013 izpeljali "planinsko akademijo", tj. planinsko šolo za odrasle člane. Pozimi smo imeli predavanja na Reki, pisni izpit in izpitno turo pa v Črnem dolu pod Snežnikom. Predavatelji so bili strokovni kadri iz Slovenije in Hrvaške. Od takrat nadaljujemo z izpopolnjevanjem varne hoje v zimskih razmerah okoli Snežnika. Za naše člane z Reke, kjer je redko sneg, je to posebna izkušnja. Tudi sam sem v tem času nadgrajeval znanja in pridobil licenco planinskega vodnika pri HPS pa tudi turističnega vodiča.

PS Bazovica si vsa leta zastavlja ambiciozne programe, ki jih tudi realizira. Kako ti oz. vam uspe privabiti toliko udeležencev? Znani ste po tem, da vsak mesec peljete na izlet poln avtobus planincev.

Kaj pa vem. Obstaja neko dobro jedro planincev, potem ti povabijo svoje prijatelje, in če jim je všeč, ostanejo in vabijo druge. V naših vrstah so tudi Hrvati. Nobenega ne odklonimo. Odprti smo za vse. Izbirati moramo izlete, ki so za vse okuse. Za take, ki zmorejo več, in za sladokusce. Zadnja leta se nam na spomladanskih izletih po otokih pridružuje vse več slovenskih prijateljev. Prečesali smo Krk in ovčarske poti, hodili po slikovitih planotah Cresa, izpeljali večdnevne izlete po skoraj vseh večjih jadranskih otokih. Te ture nimajo velike nadmorske višine (*smeh*), so pa nepozabne za ljudi s celine, ki običajno hodijo na morje zgolj zaradi sončenja in kopanja.

*Z bratom in očetom v okolici Krvavca, 1964
Arhiv Darka Moharja*

Z veseljem opažam, da se je znotraj naše skupine oblikovala močna skupinica, ki se pripravlja na prvi štiritisočak. Mislim, da bodo zmogli, morda že drugo leto, ko bomo praznovali.

Pri vsem tem delovanju pa ne smemo pozabiti na dejstvo, da nismo več tako mladi. (*Dolg premor.*) Izleti, še posebej večdnevni, terjajo od organizatorja vedno več. Vse več je predpisov, spoštovati je treba priporočila glede odgovornosti in varnosti ter zakone o

obveznostih teže obdržati oziroma jih osmisлити, pripraviti njihovo nadaljevanje, tj. srečanja, dogodke, tako da ima društvo oz. člani nekaj od tega. Večina dogovorov mi uspe, nekaj pa tudi ne. Razlogi so različni. Kljub vsem težavam izredno dobro sodelujemo s slovenskim društvom v Kaknju v BiH, s planinci iz Požege v Slavoniji, z vsemi planinskimi društvi na območju Reke in Liburnije. Ponosni smo na prijateljstvo s slovenskimi planinci iz zamejstva v Italiji, nekaj sti-

Bazovica, Gomanci,
Pot prijateljstva
Snježnik-
Snežnik, 2011
Arhiv Darka
Moharja

finančnem poslovanju. Vse moraš narediti tako kot podjetje ali agencija. In za vse tudi odgovarjaš. Mi pa smo prostovoljci. Potem ko pridem s ture, me čaka na stotine slik, ki jih je treba urediti, analizirati, popisati in objaviti.

Sem tudi član UO KPD Bazovica. Naše društvo je postalo veliko podjetje. Ima kar 150 aktivnih članov. Je edino društvo, ki ni najemnik, ampak je lastnik svoje stavbe (vile), ki smo jo dobili kot zapuščinski dar. Poleg planinske skupine s polno paro delujejo še pevski zbor (od same ustanovitve društva), dramska skupina, folklorna, plesna, foto, glasbena in skupina mladih ter še dopolnilni pouk slovenskega jezika in kulture. Seveda je treba skrbeti tudi za stavbo. Dobro sodelujemo z mestom Reka, Primorsko-goransko županijo in seveda z Uradom RS za zamejce in Slovence po svetu. Skupaj sofinancirajo naše delo, pomagajo pri rednem delu in posameznih projektih. Mi pa jim vračamo z zelo bogato kulturno in športno dejavnostjo vseh skupin.

Darko, ti si, kot danes radi rečemo, pravi človek za mreženje. Tvoja dobronamernost je nalezljiva. Navezal si na desetine stikov z drugimi društvi na Hrvaškem, po Sloveniji, v zamejstvu, s Slovenci v Bosni, in z vsemi plodno sodeluješ.

Kot sem že rekel, od nekdaj sem rad v družbi. Stikov mi ni težko vzpostaviti. Danes jih je ob vseh drugih

kov smo imeli tudi s slovenskimi planinci s Koroškega, v Sloveniji gojimo posebno dobre stike z Obalnim PD iz Kopra, PD RTV Ljubljana, PD Ribnica, PD Sežana in še koga bi se dalo naštet.

Ko nastopi trenutek tišine, se v pogovor vključi žena Lidija.

"Veste, on meni očita, da prihajam pozno iz službe. Priznam, res je. In tudi to, da je dober kuhar. Imam srečo, da me čaka kuhano kosilo, ko pridem po celodnevem delu domov. Ampak dogaja se to, da on skoraj vsak večer nekam odide. V ponedeljek zvečer na odprtje kake fotografske razstave, v torek na sestanek planinske skupine, v sredo na Bazovico na sestanek upravnega odbora, v četrtek v fotoklub ali na sestanek fotoskupine, v petek na občni zbor prijateljskega društva in seveda v soboto ali nedeljo vodi planinski izlet. In kaj dela, ko je doma? Največkrat čepi v svoji sobici in piše, piše ali pa ureja milijon slik z izletov ..."

Darko se samo smehlja, smehlja se tudi ona in čaka besedo v zagovor. A Darko molči.

Tako je pač, kjer so doma prostovoljci in sta jim planinstvo in prostovoljstvo način življenja. ◉

Turno smučanje v Karniji

Monte Coglians/Hohe Warte in njegovi vazali

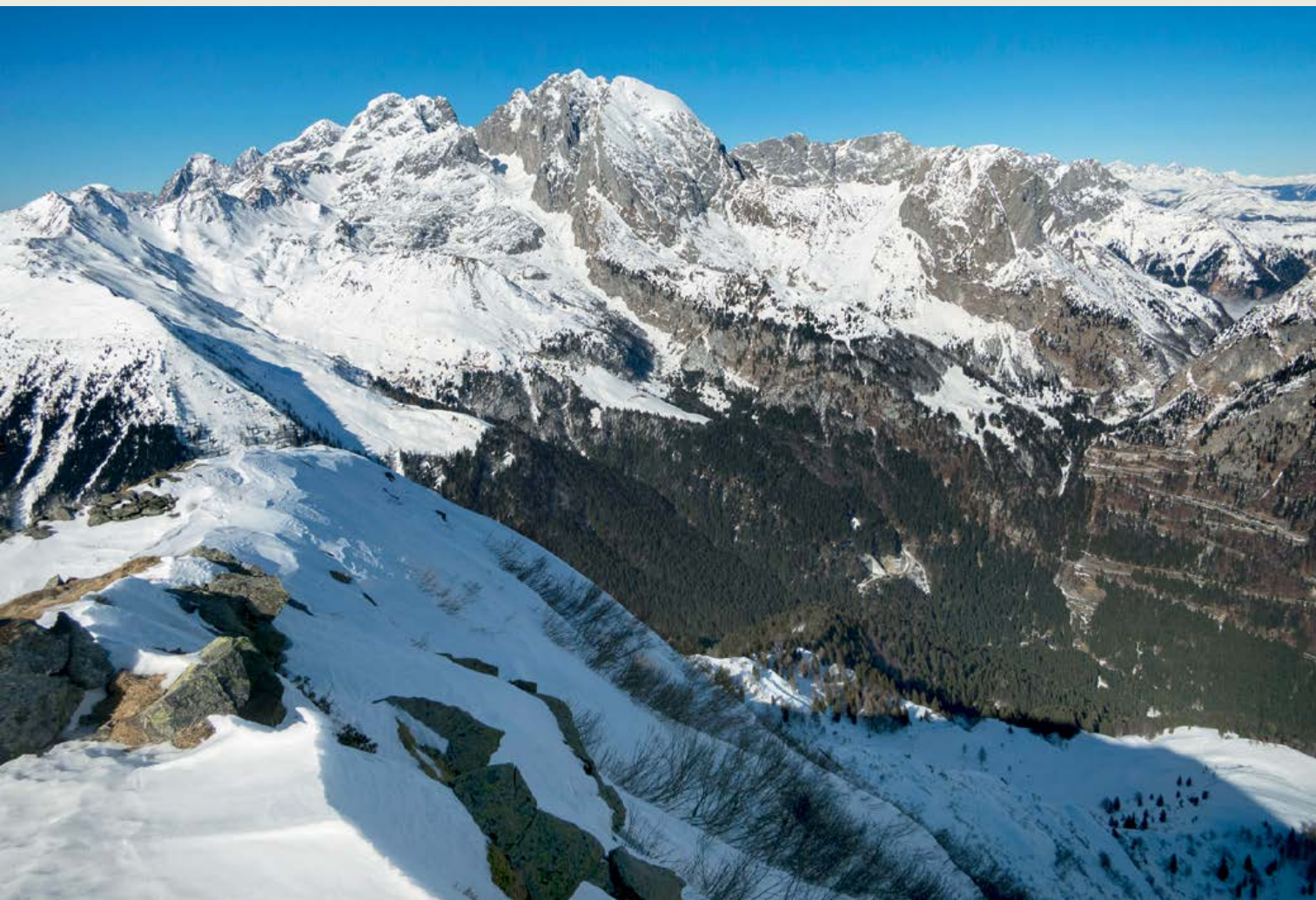
Karnija je severozahodni del italijanske pokrajine Furlanije - Julijske krajine, ki jo zaznamujeta precejšnja odročnost in nekakšna pravljicična zunajčasnost. Podobno kot naša Tolminska; kdor pozna njene skrite kotičke, ve, o čem je govor. Turistično in gorniško je skromno obljudena, a kogar okuži s svojimi čari, ga ne izpusti. Okužba je tako močna, da imamo v naši planinski literaturi kar nekaj vodnikov po gorah Karnije. Tudi turnosmučarsko je to pokrajina presežkov, in s tem zapisom želimo ponuditi vstopnico v njena nedra. Brez posebne bojazni, da bo zaradi tega Karnija postala deležna množičnega obiska in izgubila svoj romantični pridih.

Karnija/Carnia

Morda nam je Karnija poleg pokrajinske lepote blizu tudi zaradi zgodovinskih povezav. Ime je namreč dobila po keltskem plemenu Karni, ki je v regijo prišlo s severa čez prelaz Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpass. Ime Karnija je sumljivo podobno Karantaniji in Karnioli. Današnji Kranj (lat. Carnium) naj bi bil nekoč naselbina Karnov. Na tem mestu

se sicer nevarno približujemo venetskim hipotezam, ki spadajo v kakšno drugo, in ne planinsko literaturo. Kakorkoli, spoj jezika in kulture Karnov z Rimljani je privedel do današnje furlanščine in Furlanov. Zato se pred prvim obiskom Karnije naučimo vsaj osnovnega pozdrava "Bon di". Tudi krajevne dvojezične table nam bodo zvenele precej domače. Tumieč je italijansko Tolmezzo in podobno. Za nameček pa bomo

*Monte Coglians/
Hohe Warte in
njegovi vazali, desno
spodaj dobro vidna
cesta na Passo
di Monte Croce
Carnico/Plöckenpass
Foto: Tanja Jankovič*

*Casera Chiadins
bassa pod Monte
Crostisom
Foto: Tanja
Jankovič*

v Karniji srečali še t. i. jezikovne otoke staronemške manjšine v Sappadi/Plodnu, Saurisu/Zahru in Tima-uu/Tischelwangu. Poleg geografske, geološke, botanične je torej tu tudi izjemna kulturna pestrost, ki daje Karniji tako poseben pečat.

Karnija je gorato območje, ostro razrezano z vodnatimi dolinami. Glavno stičišče je že omenjeni Tolmeč/Tolmezzo, ki daje od daleč sicer podobo malce zanemarjenega industrijskega mesteca, katerega najbolj cvetoči časi so že minili. Prav nasprotno pa so manjši zaselki in predvsem gorske vasice pravi mali arhitekturni biseri. Tu je prvo glavno razpotje – lahko se napotimo proti severu, torej proti Paluzzi in naprej proti Plöckenpassu, ali pa proti zahodu, kjer se poti še enkrat cepijo. Spodaj proti Forni di Sopra in prelazu Passo Mauria in zgoraj proti Forni Avoltri in dalje proti Sappadi. Zapleteno? Še veliko bolj, kot se bere. Raziskovanja in tudi ciljev ne zmanjka. Večkrat ko

greš na pot, več in več novih želja se poraja.

Tudi z vidika turnega smučanja je Karnija nekaj posebnega. Zime so ostre in pošiljke snega navadno obilne. Le-ta pa zaradi proti jugu odprtih dolin v nižinah hitro skopni. Posledica so praviloma veliki kontrasti. Tako nas vedno, ko se mimo Trbiža spuščamo v Tolmeč, stiska v grlu. Vse kopno in suho. Vendar že pri izvozu z avtoceste pred Tolmečem belina vrhov na severu pomiri turnosmučarsko srce. Najboljši čas za turno smuko v Karniji je visoka zima in zgodnja pomlad, nekje do konca marca. Za vsaj približni vtis o snežnih razmerah priporočamo vpogled v kakšno od spletnih kamer in lavinsko poročilo dežele Furlanija - Julijska krajina.

Skupina Monte Coglians/Hohe Warte

Coglians leži v glavnem grebenu Karnijskih Alp in je z 2780 metri najvišja gora Karnije. Poleg Monte Peralbe, Monte Pramaggiore in Monte Bivere je Coglians tudi glavna turnosmučarska trofeja Karnije. Za pokušino bomo predlagali še tri turne smuke v njegovi neposredni bližini. Kogar zapis premami k obisku, bo okužen za zmeraj. Kot pravi moj turnosmučarski prijatelj: "Karnija nikoli ne razočara!"

Monte Coglians ...

... je slovenskim turnim smučarjem sicer razmeroma dobro poznan turni smuk, saj ga opisuje že trijezični turnosmučarski vodnik iz leta 1977. Brez dvoma ga lahko označimo za vsestransko zahteven turni smuk. Zaradi južne lege in precejšnje naklonine v zgornjem delu je izpostavljen plazovom in zdrsom. Tako je absolutno treba ujeti dobre razmere, kar je v informacijski dobi postalo še najmanjši problem. Radost nad uspehom na turi se praviloma takoj podeli v spletnem medmrežju. Okvirno pa, ker prisegamo na stabilne razmere v klasičnem turnosmučarskem firnu, je to v marcu.

*Vas Collina, ki je
izhodišče za turo na
Monte Coglians.
Foto: Tanja
Jankovič*

Tura je poleg tega tudi logistični zalogaj. Pot iz Ljubljane do izhodišča vzame namreč krepke tri ure potovanja. Doma nikoli ne boste vstali dovolj zgodaj, da bi na vrhu stali pravočasno. Zato vsekakor priporočamo umirjeno popoldansko popotovanje, ogledovanje lepote Karnije in spanje v Rifugiu Tolazzi. A je nujno treba predhodno preveriti, če je koča odprta, ali pa si pripraviti čim bolj udoben bivak na izhodišču vzpona.

Tudi kondicijsko Coglians ni zanemarljiv. Premagati bomo morali kar 1430 višinskih metrov in vzpon nam bo pri solidni kondicijski pripravljenosti vzel več kot štiri ure. Pametni bodo torej odrinili z baterijskimi svetilkami na čelu.

Navsezadnje je gora zahtevna tudi s čisto smučarskega vidika. Naklonina se stopnjuje in zadnja vesina doseže skupaj z izpostavljenostjo mejo alpinističnega smučanja. A vsem svarilom navkljub – če smo Monte Cogliansu dorasli, se nam bo trud bogato poplačal.

Pic Chiadin ...

... predstavlja idealno alternativo Monte Cogliansu, velikemu sosеду. Če nam gre karkoli narobe, če smo prepozni, če ocenimo, da sneg ni pravi, če se sfizi vreme ali pa gremo samo na ogled, je Pic Chiadin prava izbira. Poudarjamo pa, da to ni nikakršen kucelj, temveč klasičen turni smuk s skoraj tisoč metri višinske razlike.

Izhodišče za Pic Chiadin je enako kot pri Cogliansu, torej Rifugio Tolazzi. Na poti na Pic Chiadin dosežemo še eno planinsko postojanko, Rifugio Marinelli. Kočica je sicer pozimi zaprta, a dvesto metrov pred vrhom predstavlja tako primeren prostor za malico, da se ji težko odrečemo. Koča Marinelli je tudi točka za dostope z vzhodne strani, kajti do nje lahko prideмо s ceste, ki vodi na prelaz Plöckenpass. To varianto praviloma ubirajo turni smučarji, ki prihajajo iz sosednje Avstrije. Za nameček nam Pic Chiadin ponudi še dve različni možnosti spusta. Preprostejša vodi na-

zaj mimo koče Marinelli, strmejša pa naravnost po vesinah proti jugu in planini Casera Morareet.

La Chianevate/Kellerscharte ...

... je skrita senčna visokogorska krnica, v kateri sneg obleži dolgo v pomlad. Čeprav pri tej turi ne bomo dosegli vrha, temveč le ostro mejno škrbino, jo je mogoče toplo priporočiti zaradi izjemne lepote, razgibanosti in slikovitosti prehodov. Varianta, ki jo bomo predstavili, je zahtevna. Pri njej se bomo ognili začetnemu vzponu po navadno kopni gozdni cesti, pri vstopu v krnico opravili zanimiv in zahteven sestop skozi preduh in na koncu zabelili vzpon z lažjim plezanjem na škrbino. Za nameček pa bomo pri spustu opravili še krožno pot do izhodišča. (Za vtis si lahko pomagate z ogledom krajšega filma na spletni povezavi, navedeni v virih.) Obstaja tudi preprostejša in lažja možnost, ki jo bomo tudi nakazali. Odločitev

*Zložna pobočja Monte Crostisa
Foto: Tanja Jankovič*

*Spodnji del vzpona na škrbino La Chianevate/Kellerscharte
Foto: Tanja Jankovič*

Podoba Karnije
Foto: Tanja
Jankovič

pa je seveda vaša. La Chianevate je zahtevnejši turni smuk in ga priporočamo tistim, ki so v to okolje že malce vpeljani.

Monte Crostis

Po vodilu velikega misleca Aristotela sta v življenju pomembna zlata sredina in ravnovesje. Ker sta Monte Coglians in La Chianevate zahtevnejši, Pic Chiadin pa lažja tura, kot zadnjo dodajamo na drugo stran tehtnice še razgledni in pretežno zaobljeni Monte Crostis, ki je nekakšen južni stražar skupine. S smučmi je sicer pristopen iz več smeri. Mi se bomo nanj podali iz Tualisa po mojstrsko speljani gorski cesti, ki kar kliče po letni kolesarski ponovitvi. Možnost plavov pri tem vzponu je zanemarljivo majhna, zato je odlična izbira po večjem sneženju. Do sitega se bomo

naužili pršiča, samote in veličastnih razgledov. In po turi v eni od karnijskih gostiln lahko še polente, sira in slanine v maniri lokalne kulinarike.

Prav na vršni kupoli plečatega Crostisa zapustimo gorsko cesto in po grebenih in pobočjih dosežemo vrh. Da vse skupaj vseeno ne bi bilo preveč preprosto in prelahko, ne odsmučamo v smeri vzpona, temveč po kotanjastem svetu do planine Casera Chiadins bassa. Kdor tam gori ne posesti in zre proti morju, se mu v življenju zares mudi!

Pod planino nas bo čakalo edino malce zahtevnejše mesto – prehod čez dve strmi grapi, ki ga po potrebi opravimo kar peš. Toliko, da ena sama lepota in prijaznost Crostisa dobita vsaj malce pridiha avanture. Tudi za turo na Monte Crostis v spletnih virih navajamo povezavo do kratkega filmskega zapisa. ●

Informacije:

Dostop: Do izhodišča za turi na Monte Coglians in Pic Chiadin se pripeljemo iz Ljubljane, nadaljujemo skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezza, kjer na obvoznici pred mestom zavijemo proti Forniju Avoltri in Sappadi. V Forniju Avoltri zavijemo desno in se skozi vas Collina pripeljemo do Rifugia Tolazzi. Za turo na Monte Crostis se ravno tako odpeljemo proti Forniju Avoltri, vendar malo naprej od Comegliansa poiščemo odcep za vasico Tualis.

Na Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpass, izhodišče za turo La Chianevate/Kellerscharte, se pripeljemo iz Avstrije po Ziljski dolini in skozi Kötschach-Mauthen ali iz Italije skozi Ljubljano, Trbiž/Tarvisio in Tolmeč/Tolmezzo, kjer na koncu mesta zavijemo desno, severno v dolino reke Torrente Bût/Canale di San Pietro (oznaka za prelaz) proti izhodišču.

Literatura: *Turni smuki. Gite Sci Alpinistiche. Schitouren. Kärnten. Slovenija. Friuli-Venezia Giulia.* PZS, 1977.

Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo 'Cirillo Floreanini' - Tolmezzo: *Scialpinismo in Carnia.* Edizioni in Mont, 2009.

Robert Zink: *Skialpinismus in den Karnischen Alpen.* Edizioni Versante Sud, 2015.

Spletne povezave: <https://en.wikipedia.org/wiki/Carnia>

<https://vimeo.com/93585720>

<https://vimeo.com/85664417>

<http://www.rifugiotolazzi.it/>

http://www.meteomin.it/WebCam/webcam_Montagna.asp

Zemljevida: *Sappada - S. Stefano - Forni Avoltri.* Tabbaco 01, 1: 25.000.

Alpi Carniche, Carnia Centrale. Tabbaco 09, 1: 25.000.

Najvišji vrh Karnijskih Alp predstavlja vsestransko zahteven turni smuk. Zaradi južne lege in precejšnje naklonine v zgornjem delu je izpostavljen plazovom in zdrsom. Tako je treba ujeti dobre razmere, zaradi velike višinske razlike pa odriniti z baterijskimi svetilkami na čelu na pot proti vrhu.

Zahtevnost: Zahtevni turni smuk, sto metrov pod vrhom zelo zahtevno

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema in plazovna oprema: žolna, sonda, lopata

Višinska razlika: 1430 m

Izhodišče: Koča Tollazi, 1350 m. Navadno je cesta do nje splužena. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezza, kjer smo na obvoznici pred mestom pozorni na smerne table za Forni Avoltri in Sappado. V Forniju Avoltri poiščemo odcep desno za vas Collina. Čaka nas še približno 10 km gorske cestice do Colline. Parkirnega prostora pri koči Tolazzi je dovolj. (Iz Ljubljane tri ure.) WGS84: N 46,591121°, E 12,869903°

Monte Coglians/Hohe Warte z juga Foto: Tanja Jankovič

Koča: Rifugio Edoardo Tolazzi, 1350 m, telefon, +39 043 37 22 89, e-pošta info@rifugiotolazzi.it, spletna stran www.rifugiotolazzi.it.

Čas vzpona: 4.30 h

Sezona: Marec

Vodnik: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo 'Cirillo Floreanini' - Tolmezzo: *Scialpinismo in Carnia*. Edizioni in Mont, 2009.

Zemljevid: Sappada - S. Stefano - Forni Avoltri. Tabbaco 01, 1 : 25.000.

Pic Chiadin, 2302 m

Pic Chiadin predstavlja idealno alternativo Mt. Cogliansu, velikemu sosеду. Če nam gre karkoli narobe, če smo prepoznani, če ocenimo, da sneg ni pravi, če se sfiži vreme ali pa gremo samo na ogled, je Pic Chiadin prava izbira.

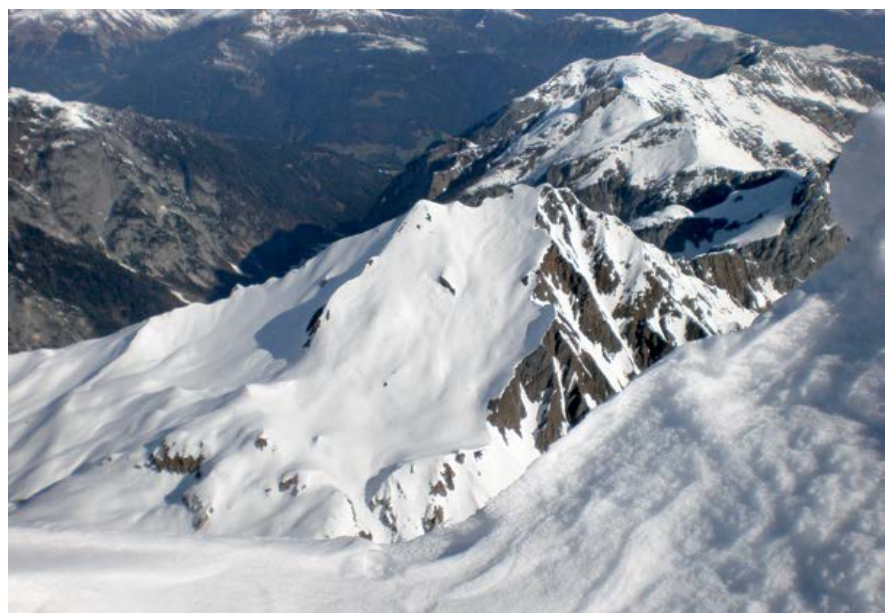
Zahtevnost: Manj zahtevni turni smuk

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema in plazovna oprema: žolna, sonda, lopata

Višinska razlika: 952 m

Izhodišče: Koča Tollazi, 1350 m. Navadno je cesta do nje splužena. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezza, kjer smo na obvoznici pred mestom pozorni na smerne table za Forni Avoltri in Sappado. V Forniju Avoltri poiščemo odcep desno za vas Collina. Čaka nas še približno 10 km gorske cestice do Colline. Parkirnega prostora pri koči Tolazzi je dovolj. (Iz Ljubljane tri ure.) WGS84: N 46,591121°, E 12,869903°

Koči: Rifugio Edoardo Tolazzi, 1350 m, telefon, +39 043 37 22 89, e-pošta

Pic Chiadin z vrha Monte Cogliansa Foto: Tomaž Hrovat

info@rifugiotolazzi.it, spletna stran www.rifugiotolazzi.it; Rifugio Giovanni in Olinto Marinelli, 2111 m, telefon +39 043 377 91 77, e-pošta cate_selva@libero.it, spletna stran www.rifugioma-rinelli.com.

Čas vzpona: 3 h

Sezona: Februar-marec

Vodnik: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo 'Cirillo Floreanini' - Tolmezzo: *Scialpinismo in Carnia*. Edizioni in Mont, 2009.

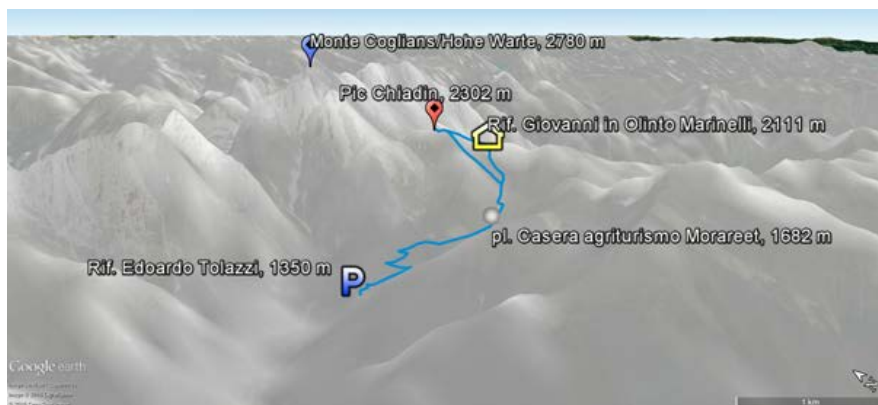

Mogočno podobo Monte Cogliansa lahko občudujemo z Monte Terze. Foto: Tanja Jankovič

Vzpon: Od kočice Tolazzi, 1350 m, sledimo dovozni cesti proti planini Casera agriturismo Morareet, 1682 m. Če je začetek že kopen, si dostop krajšamo po markirani poti št. 143, ki seka ovinke na dovozni poti. Ko dosežemo odprt teren nad gozdno mejo (še pred planino!), zavijemo navzgor in prečimo vedno redkejši macesnov gozd do širše doline. Zdaj že zagledamo vršno gmoto Cogliansa. Dolini bomo nezgledljivo sledili navzgor. Na približno 2300 metrih se dolina razcepi v dva žlebova. Zavijemo v levega, širšega, in premagamo najprej strmejšo stopnjo, nadaljujemo proti desni in dosežemo malo krnico pod samim vrhom. Na tipičnem mestu pod večjo skalo se pripravimo za nadaljevanje (cepin in dereze, če je treba), ki bo sledilo glede na snežne razmere. Po naraščajoči naklonini, ki doseže do 45 stopinj, dosežemo vrh. Če razmere niso ugodne, vsekakor priporočamo, da pustite smuči pred zadnjo stopnjo.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

Tomaž Hrovat

Kočica Marinelli pod vrhom Pic Chiadina na desni Foto: Tanja Jankovič

Zemljevid: Sappada - S. Stefano - Forni Avoltri. Tabbaco 01, 1 : 25.000.

Vzpon: Od kočice Tolazzi, 1350 m, sledimo dovozni cesti proti planini Casera agriturismo Morareet, 1682 m. Če je začetek že kopen, si dostop krajšamo po markirani poti št. 143, ki seka ovinke na dovozni poti. Ko dosežemo odprt teren nad gozdno mejo, nadaljujemo proti desni in dosežemo planino Morareet. Naravnost pred nami je ostenje Monte Floriza, 2184 m, nas pa svet usmeri proti levi navzgor. V naraščajoči strmini (možnost plazenja!) dosežemo sedelce, na katerem stoji kočica Marinelli, 2111 m. Čaka nas le še slabih dvesto višinskih metrov po slemenastem hrbtu do vrha. Pred nami se fotogenično postavlja Coglians!

Spust: Spust poteka v smeri vzpona.

V dobrih razmerah se ne vračamo do kočice Marinelli, temveč smučamo naravnost proti jugu. Zaradi strmine in južne lege morajo biti razmere absolutno stabilne.

Tomaž Hrovat

La Chianevate/Kellerscharte je skrita senčna visokogorska krnica, v kateri sneg obleži dolgo v pomlad. Čeprav pri tej turi ne bomo dosegli vrha, temveč le ostro mejno škrbino, jo je mogoče toplo priporočiti zaradi izjemne lepote, razgibanosti in slikovitosti prehodov.

Zahtevnost: Srednje zahtevni turni smuk, dve mesti zelo zahtevni

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema in plazovna oprema: žolna, sonda, lopata

Višinska razlika: 1162 m

Izhodišče: Passo di Monte Croce Carnico/Plöckenpass, 1360 m. Prelaz plužijo vso zimo. Nanj se pripeljemo iz Avstrije po Ziljski dolini in skozi Kötschach-Mauthen ali iz Italije skozi Ljubljano, Trbiž/Tarvisio in Tolmeč/Tolmezzo, kjer na koncu mesta zavijemo desno, severno v dolino reke Torrente Büt/Canale di San Pietro (oznaka za prelaz) proti izhodišču. V obeh primerih je do izhodišča dve uri in pol vožnje. Na prelazu ni možnosti namestitve za prenočevanje, od letos pa na opuščnem mejnem prehodu ponovno obratuje manjši gostinski obrat. WGS84: N 46,60231°, E 12,94422°

La Chianevate/Kellerscharte – dobro viden žleb z Monte Terza Foto: Tanja Jankovič

Monte Crostis, 2250 m

Razgledni in pretežno zaobljeni Monte Crostis je nekakšen južni stražar skupine. S smučmi je sicer pristopen iz več smeri. Mi se bomo nanj podali iz Tualisa po mojstrsko speljani gorski cesti, ki kar kliče po letni kolesarski ponovitvi.

Zahtevnost: Manj zahtevni turni smuk. Pri krožni varianti ture sta dva neprijetna prehoda čez grapi pod planino.

Oprema: Osnovna turnosmučarska oprema in plazovna oprema: žolna, sonda, lopata

Višinska razlika: 1350 m

Izhodišče: Vasica Tualis, 900 m. Do izhodišča se pripeljemo iz Ljubljane skozi Kranjsko Goro do Tolmeča/Tolmezza, kjer smo na obvoznici pred mestom pozorni na smerne table za Forni Avoltri in Sappado. Pred manjšim krajem Comeglians je Monte Crostis točno pred nami. Kilometer za Comegliansem zavijemo desno, prečkamo reko Degano in se po slikoviti ovinkasti cesti povzpemo mimo več zaselkov do Tualisa. WGS84: N 46,533906°, E 12,881529°

Monte Crostis iz doline Foto: Tanja Jankovič

Čas vzpona: 3–4 h

Sezona: Sredina marca–sredina aprila

Vodnik: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo 'Cirillo Floreanini' - Tolmezzo: *Scialpinismo in Carnia*. Edizioni in Mont, 2009.

Zemljevid: *Sappada - S. Stefano - Forni*

Avoltri. Tabbaco 01, 1 : 25.000.

Vzpon: Iz Tualisa lahko običajno nadaljujemo z avtom po gorski cesti, dokler je mogoče. Nato si nataknemo smuči in se v mnogih okljukih dvigujemo po zložnem gozdnem hrbtu Monte Crostisa, 2250 m. Kakšno od serpentin na poti

Čas vzpona: 3–4 h

Sezona: Sredina marca–sredina aprila

Vodnika: Scuola Carnica di Alpinismo e Scialpinismo 'Cirillo Floreanini' - Tolmezzo: *Scialpinismo in Carnia*. Edizioni in Mont, 2009; Robert Zink: *Skialpinismus in den Karnischen Alpen*. Edizioni Versante Sud, 2015.

Zemljevid: *Alpi Carniche, Carnia Centrale*. Tabbaco 09, 1: 25.000.

Vzpon: Na italijanski strani prelaza Monte Croce Carnico/Plöckenpass, 1360 m (nekaj 10 metrov pred prvimi objekti), prestopimo s ceste čez narinjen sneg in ujamemo širšo pot, ki je markirana

(št. 146). Pot se zlagoma vzpenja po zaprti dolinici, pred nami pa se razprostirajo pobočja strmega Kollinkofla. Ko se dolinica pod Kollinkoflom začne zapirati, se povzpne na levo ramo, nadaljujemo do konca in že smo pri ključnem mestu dostopa (nadmorska višina okoli 1900 m). Smučiči damo na nahrbtnik, v roke vzamemo cepin in pozorno sestopimo skozi kaminast preduh v glavno dolino, ki nas bo vodila do našega cilja. To mesto je tehnično zahtevno (La Scaletta).

Nadaljevanje vzpona je nezagreljivo proti krnici La Chianevate/Vallone della

Chianevate, ki je z vseh strani zaprta z mogočnim skalovjem. Že pri vzponu nam je jasno, da bo smučanje prvovrstno. Ko dosežemo krnico, nam na desni ostane še vzpon na samo škrbnico. Smučiči pustimo spodaj, se spet opremimo (cepin, po potrebi dereze) in se po grapi, ki doseže okrog 45 stopinj, povzpnejo prav do škrbine ter pokukamo na avstrijsko stran.

Spust: Pri spustu ne bomo sledili pristopu, temveč bomo nadaljevali neskončno vijuganje navzdol do gozdne meje in nato še slab kilometer po dovozni cesti, ki sicer vodi na planino Casera Val di Collina, 1445 m (ta je na naši desni, vendar je ne vidimo). V ostrem desnem ovinku (nadmorska višina približno 1300 m) smo pozorni na smerno tablico in markacijo proti levi. Tu zapustimo dovozno cesto in nadaljujemo po markirani in obenem stari rimski poti. Najprej se na smučeh še naprej blago poševno spuščamo skozi gozd, nato pa z manjšim vzponom znova dosežemo pašna pobočja planine Casera Collinetta di sotto. Obenem že vidimo prelaz in hitro smo na izhodišču.

Tomaž Hrovat

Monte Crostis, 2250 m

tudi prečimo in si tako skrajšamo pot. Ko na 1700 metrih dosežemo gozdno mejo, se nam odpre pogled v globoko temno nižavje, ki je v neverjetnem kontrastu z belino zgoraj. Nadaljujemo po cesti še dvesto višinskih metrov, ko pa cesta zapusti greben in zareže v desno pobočje, jo zapustimo in naravnost po grebenu dosežemo vrh.

Spust: Spust poteka v smeri vzpona. Smučarsko lepši pa je smuk po kotanjastem svetu naravnost proti jugovzhodu do planine Casera Chiadins bassa, 1934 m. Od nje nadaljujemo s spustom do začetka večje grape, se obrnemo na našo desno in v 500 metrih zračne razdalje s prečenjem pobočja po markirani poti št. 151 spet dosežemo serpentino ceste (kota 1627 m), po kateri smo se povzpeli na vrh. Na tem odseku nas čaka prečkanje dveh grapic, kjer bo morda treba sneti smučiči.

Tomaž Hrovat

Vzpon proti vrhu je potekal po bogato zasneženem pobočju.

Foto: Tanja Jankovič

Za trenutek se zazdi, da se je ustavil čas

Spomini

Ležim na skali pred bivakom in zrem v temno nočno nebo. Lunin krajec je tanek in zvezde so kot svetel prah posute od obzorja do obzorja. Ter še dlje. Predstavljajo večnost, nedoumljivo neskončnost, neznane daljave časa in prostora. Na nebu so, ne glede na to, kaj se dogaja, tu so bile pred človekom, bile so priče vojn, grozi smrti, so priče ljubezni, rojstvom, so priče rasti trave, cvetenju rož, priče so Življenju na Zemlji. Ležim na skali in se prepuščam lepoti neba, zvezdnemu prahu. Popolnoma mirna navsezadnje pozabim na drobne težave, ki me pestijo. Naj se zgodi karkoli, tolaži me vedenje, da bo naslednja in še vsaka naslednja temna noč znova tudi noč, ko bodo tu zvezde, gore, čudovita neskončnost. Mir. Mir, ki sem ga iskala in me je končno preplaval. Začne me tresti nočni hlad in nekoliko razočarana nad občutljivostjo svojega telesa se vrnem v bivak, kjer se zvijem med odeje in se skušam ogreti.

Vzpenjam se skozi strm gozd. Nočno nebo se umika jutranji zarji. Želim priti na razgleden grebenček in doživeti rojstvo jutra, zato hitim. Barve so vse močnejše in bogatejše. Zadihana se poženem še zadnje metre in obstojim na malem balkončku nad dolgo dolino. Nebo na vzhodu rdeče žari, izza oddaljenih vrhov se pomika sonce, zlata svetloba se s konic gora za mano pomika vse niže in me končno objame. Hladen vetrič zapiha in me opomni, da zamenjam premočeno majico. Prepustim se zraku, svetlobi, barvam, prepustim se občutku brezčasa, vpijam ptičje petje, ki prodira v mojo zavest in v teh trenutkih doživlja vrhunec. Čudovito jutro se spreminja v dokaj oblačen dan in spoznavam, da mi vreme ne bo dopustilo priti na vrh. Kljub temu grizem kolena v strm breg in pozorno spremljam vse bolj grobno tišino, ki naseljuje pobočja, temne sence oblakov, ki se razliva-jo čez skale in redke trave. Živali so se poskrile, ptice so odpele svoje napeve; v pričakovanju dežja se je Narava umirila in drhti v nemem pričakovanju. Ko padejo prve nežne kapljice dežja, si oddahne ... Ritem Življenja se ponavlja, v sozvočju z vremenskimi silami je bil že pred človekom, že davno pred mojim prihodom, in se bo nadaljeval še naprej, daleč v čas, ki prihaja. Zdrsnem po melišču, hvaležna za dotik življenja Narave. "Vrnila se bom, kmalu!" si tiho obljubljam.

"Prespala bom na grebenu," sem odločena, in zato na dolgi, zahtevni dvodnevni turi tovorim težak nahrbtnik. Proti večeru noge postajajo težke in vse večkrat se moram ustaviti. Za doživetja sončnih vzhodov ali zahodov, za preprosto biti tam in doživljati naravo in življenje, sem do sebe in svojega udobja brezobzirna. Končno najdem prostorček, ki se zdi primeren, in se pripravim za noč. Zebe me ... Da, spet ... (Le kdaj smo ljudje izgubili sposobnost prilagajanja temperaturnim razlikam?) Zato navlečem nase suha oblačila in se ugreznem v spalno vrečo. Veselim se, saj bom

lahko neomejeno opazovala sončni zahod, nočno nebo in potem še sončni vzhod. Roke se mi tresejo in prsti ledenijo, ko večerjam. Brrr, stisnem se v spalno vrečo in opazujem skalnati svet, tih, miren, ki se skoraj neopazno začenja spreminjati v rumeno. Popolnoma jasno nebo je in nikjer ni oblaka, ki bi pričaral barvitost odhajajočega večera. Zadnji sončni žarki objamejo še konice vrhov in hitro zbledijo.

Želim priti na razgleden grebenček in doživeti rojstvo jutra, zato hitim. Barve so vse močnejše in bogatejše. Zadihana se poženem še zadnje metre in obstojim na malem balkončku nad dolgo dolino.

Stojim na dolgem grebenu, potelovadim in se prepuščam užitku fotografiranja. Potem se resnično shladi in spet se zavijem v spalno vrečo. Skoraj bi zadremala, vendar me žulijo kamenčki pod *spalko*. Nekaj časa nočem iz toplega zavetja, potem pa spoznam, da bo noč v vsej svoji čarobnosti in brezčasu predolga, če si ne bom uredila ležišča. Torej ponovno zlezem ven in skušam na grušču urediti ravno ležišče. "Malo previsoko sem šla, lahko bi ostala niže, na travah. Toda vredno je, že za ta sončni zahod," si prigovarjam. Nebo popolnoma potemni in opazim prve zvezde. Ter potem še in še zvezd, pravo zlato-srebrno preprogo, rahlo mežikajočo. Iz spalne vreče le kukam in se čudim veličastju vesolja. Uživam v občutku povezanosti z neskončnostjo, v miru, lepoti. Malo dremam, se prebujam in skušam umakniti še nekaj kamenčkov. Malo mi je hladno. Vsakokrat, ko se prebudim, se prepustim zgodbam zvezd. Toda noč je res dooolga. Zgodbe zvezd segajo v neskončnost, jaz pa upam na skorajšnji prihod jutra. No, vse bolj me zebe. Končno je samo še čakanje in najmanj sto kamenčkov, ki

mi, vsak s svojim najostrejšim robom, režejo v hrbet, bok in noge.

Zatem opazim, da so nebo prekrili rahli koprenasti oblaki. Na vzhodu se začne svetlikati. Naenkrat se odločim in uidem iz ječe bodečih kamenčkov ter se ogrevam in čudim. Na visokem grebenu je jutro kot odkritje nečesa novega! Kako dolgo pot je opravilo sonce? Kako hitro se vrti Zemlja? Kako usklajeno, ustaljeno je dogajanje! Kako neverjetno je na gori doživeti sončni zahod in naslednje jutro pričakati sonce, ki vzide na drugi strani neba! Kako nam je lahko tak čudež samoumeven? Pa vendar je nizanje dni nekaj najbolj samoumevnega v življenju. Nizanje dni in noči, nizanje letnih časov ... Ne nazadnje je samoumevno tudi nizanje obveznosti in tehnologije, ki nas prikrajša za taka doživetja. Toda omogoča nam na primer mehke postelje ... Na ostre kamenčke seveda ne mislim več.

Svetloba se širi, blede, postaja toplejša, rumena, oranžna, oblačno kopreno obarva rdeče in končno prvi sončni žarki poljubijo najvišje vrhove in (v tem jutru "moj") greben. Dnevi, jutra in večeri so prihajali že nekdanj, v tem trenutku se dnevi rojevajo tudi nam in verjetno se bo dogajanje nadaljevalo še tisočletja. Barvita jutra, oblačna ali jasna, sončna, hladna ali vroča. Samoumevno. Pa vendar edinstveno. Spomin na težak nahrbtnik in na dolgo noč na kamenčkih je skoraj zbledel. Spomin na greben, na turo, na neskončnost zvezd, večer in jutro ostaja.

Naš čas se ustavlja, tako ali drugače

Mnogo ljudi česa takega nikoli ne doživi. Marsikomu se zgodi trenutek, ko se čas ustavi. Ko ni pomembno

nič drugega kot želja, da se to ne bi zgodilo. Vendar obstaneš, nemočen. Pravzaprav z zavedanjem, da je sreča, ker ni bilo hujše. Večini se najbrž prikrade počasi: nemoč, bolezen, starost. Vedno je prezigodaj za to. Mogoče bolnišnica. Zrak, nasičen z nezamenljivim vonjem po razkužilih, varljiva tišina, ki jo prekinjajo stoki, tih klepet ... Zavedanje, da si privezan na posteljo, da si omejen v gibanju, da ne moreš poskrbeti niti zase. Bolečina ob spoznanju, da boš za kar nekaj časa prikrajšan za normalno življenje. Za gibanje, za doživetja. Dejansko je srečen, kdor se zaveda, da bo nemoč minila in se bo lahko povrnil, živel.

Kako se soočamo s tem? Prav za planinca je doživljanje nemoči in odtegotvanje od gora, narave še bolj boleče. Po stanovanju se mogoče še pomikaš, počasi, vse dneve porabiš, da poskrbiš za osnovne potrebe, za obleko, hrano. Kje pa ostanejo gore? Koliko hrepenjenja in žalosti nosimo v svojih srcih, ko ne zmremo več?

Izkaže se, da ljubitelji gora svojo nemoč doživljajo različno. Nekateri so jezni na vse in niti slišati ne želijo več, da svet okrog njih še vedno obstaja, živi, diha. Nekateri so ravnodušni in ne pokažejo notranje bolečine, ki zazeva, ko se zanje zapro vrata strmih pobočij. Nekateri se sprijaznijo in lovijo utrinke zgodbitistih, ki trenutno uživajo v evforiji življenja. Nekateri nekako preživljajo dni in trpijo ob zavedanju, da nekdo drug, zdrav in vesel, postopa po "njihovih" poteh. Zavidajo mu, čeprav se zavedajo, da je to popoln nesmisel. Nekateri se zamotijo z drugimi dejavnostmi, ki jih tedaj zmorejo. Nekateri v tem zapisu nehoti prezrem ...

Usem pa je zagotovo skupno eno. Spomini.

Spomini na greben, kjer se je odprl prvi razgled in je zastal korak. Spomini na zelene gozdove, ki v jesenskih dneh pozlatijo, na drevesa, ki vsak dan spreminjajo barvo in tekmujejo v očarljivi paleti barv, preden jim veter odnese barvito listje in njihove veje prazne, puste čakajo na prihod prvih snežink. Spomini na prvo pomladno cvetje, ki se prikraide na plan med zaflatami snega. Spomin na gamsa, ki ga presenetiš na paši in se prestrašen zdrzne, ker ne ve, ali naj ti zaupa ali pa čim prej zbeži. Spomini na dotik s skalo. Spomin na prestrašen vdih, ko te preseneti lajež srnjaka, tako neprijazen in glasen, da ti gre srh skozi kosti, ter na olajšanje, ko se naslednjič oglasi oddaljen in še bolj jezen, ker si ga premotil. Spomin na pramene sončnih žarkov, ki izza grebena širijo svetlobo. Spomini na trud, hitro dihanje, utrujenost in čudovito zavedanje, da zmoreš. Spomini na srečanja v gorah, na stisk roke, na nasvet, pomoč, ki si jo dobil ali dal. Spomini na neprecenljivo dogajanje in doživljanje Življenja, tistega edinstvenega, naravnega, pravega. Tistega, ki ti je pri srcu in si ga še želiš živeti. Če imamo srečo, sanjamo o poteh, o gozdovih, skalah, sončnih vzhodih in zahodih. Spominjamo se jih in smo hvaležni za spomine. Še več kot to, veselimo se in težko čakamo, da se vrnemo. V skritem kotičku srca se mogoče zavemo, da "je vsaka stvar za nekaj dobra". Mogoče smo res potrebovali odmor. Počitek in mir. Čas zase.

Sprejmimo in živimo s spomini

Prečudovito poletje se poslavlja. Opeharjena sem za vsa poletna planinska doživetja, pa vendar sem se ne-

kako sprijaznila s tem. Spremljam informacije znancev in prijateljev, ki mi poročajo, kje vse so bili. Malce oddaljeno. Skoraj za vse poti, ki jih omenijo, se prebujajo spomini in v duhu se pred mano pojavijo nazobčani grebeni, strma, skrotasta in skalna pobočja, tihi, skrivnostni gozdovi. Za vedno ostajajo tudi delček mene. Zavedam se, da se ne smem primerjati z znanci in prijatelji, ki so bili na vrsti za doživljanje gora v letošnjem poletju. Ko se ne primerjam, sprejemam resničnost. Ko se ne primerjam, ugotavljam, da sem počitek nujno potrebovala. Gore za vedno ostajajo delček mene in tega mi nikoli nihče ne more vzeti. Konec koncev si priznam, da imam srečo. Nekateri jih nikoli nimajo priložnosti doživeti. Nekaterim se čas ustavi za vedno. Konec koncev imam res srečo. Spomini me bodo spremljali vse dni, dokler bom imela priložnost bivati v tem Življenju. Gore ostajajo. Gozdovi, travniki, vrhovi. Sončni vzhodi in zahodi. Tih, včasih komaj opazen prehod letnih časov. Spremenljivo vreme. Bogatijo bivanje in mu dodajajo vrednost. Ves čas se dogaja, tisočletja pred nami se je in tisočletja za nami se bo. Tiho, upanje vzbujajoče ponavljanje, vedno znova in znova. Naj se zgodi karkoli, zvezdni prah na temnem nebu ostaja in bogati življenje in spomine ...

Kaj pa jaz? Občutim minljivost kratkih let, ki predstavljajo moje življenje. Upam, da dodajam lep, barvit kamenček v mozaik časa in življenja na Zemlji. Kajti v vesolju zvezdnega prahu bo prej ko slej neopazen in pozabljen. V prav tem čudovitem vesolju, ki mi hkrati predstavlja bogastvo Življenja. V zvezdnem prahu na temnem nebu, visoko nad vrhovi gora ...

*Luna nad gorami; paleta vrhov od Prisojnika, Razorja do Triglava
Foto: Dan Briški*

"Na Stu an na Musca"

Raj nad Breginjskim kotom

"Jutre pojmo gou u kót", saj je vremenska napoved končno naravnost odlična! Gremo "gou u" prelepi Breginjski kot, na skrajni zahodni del, na beneški del domovine, ter na Stol in na Muzca. Gremo torej tja, kjer se stikajo Dinarsko gorstvo in Alpe, nato pa navzgor, na mehke zaobljene griče, kjer se stvarjenje sveta nikdar ne konča. Prebrala sem, da se domači ljubitelji gora trudijo, da bi tem hribom vrnili originalna imena, taka, kot jih poznajo domačini. Mali Muzec je samo Muzec (po domače Musc), Veliki Muzec je Gabrovec (po domače Gabruc), Stol pa je samo Stu.

Bilo je zgodaj zjutraj, Breginj, ki je danes čisto drugačen, kot je bil pred rušilnim potresom leta 1976, se je ravno prebujal. Ostali so mu ime, cerkev z župniščem in dve domačiji. Tudi tisti most čez Belo še vedno stoji in mi dramatično spomine. Takrat v otroštvu se mi je zdel strašansko visok in širok, štivila ga je močna železna ograja. Hodila sem tja, na sredino mostu, in zrla v reko, ki je na Vojskem nisem imela. Most se je v mojih očeh z leti pomanjšal in zožil, nekoč divja reka je postala rečica. Tudi korita, v katerem sva s vsakim splakovali perilo, ni več. O hiši, v kateri sem počitnikovala, danes ni več sledu, spomine preraščajo trave. Le divji kostanj s svojo široko razpeto krošnjo še vedno stoji in kljubuje spremembam.

Z nostalgijo v srcu sem šla skozi lepo urejeno novo naselje. Ran po rušilnem potresu že dolgo ni več, a v srcih ljudi ostajajo brazgotine. V mislih sem obudila spomine na vas, na stare kamnite hiše, zgrajene v beneško-slovenskem slogu. Vidim jih, tesno skupaj so, nudijo si zavetje, oporo. Čez lesene ganke padajo rože, skozi napol priprta vrata diši po domu. Zvonci zvončkljajo, po utrjeni vaški poti prihajajo krave in vsaka ve, kje je njen dom. Čutim usklajenost vasi, njena vdih in izdih sta globoka in mirna. Slišim vrišč otrok, ki v spontanah igrah odkrivajo svet, čutim nemir mladih src. Čutim zrelost. Slutim počasno ugašanje vase zgrbljenih temnih postav, ki se s koščeno roko oklepajo ganka in hvaležno srkajo vase poslednje odmerke življenja.

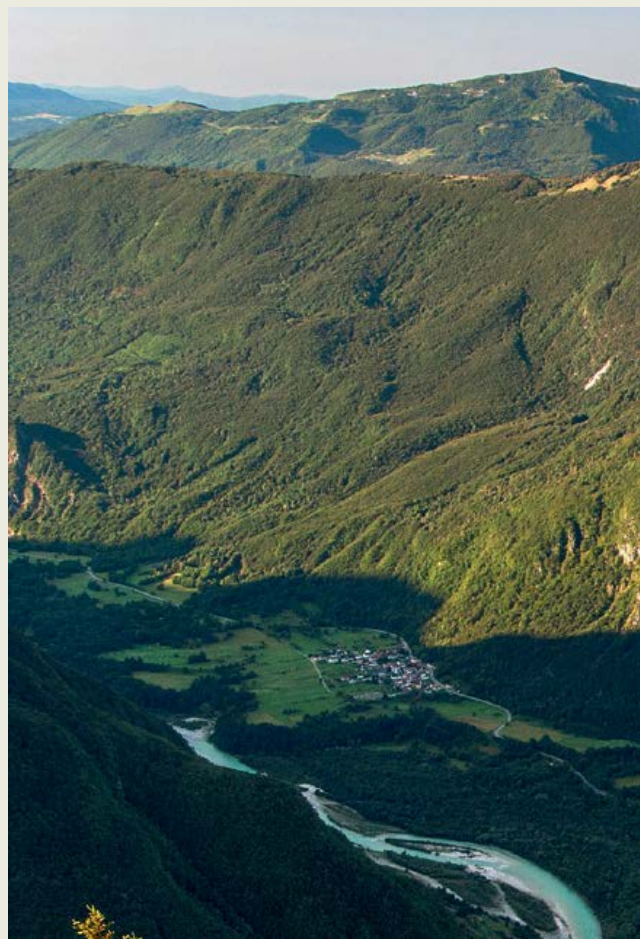
Tak ostaja "moj" Breginj, zdaj pa bo treba navzgor, na tista prostrana gola pobočja. Pred več kot pol stoletja sem prvič uzrla ta raj, a se s te strani vse do danes vanj še nisem povzpela.

Raj pod Stolom

Vaška cesta kmalu zavije v gozd, ki je tistega jutra dišal po mokroti. Reka, ki v neizraziti grapi pada čez zgrajene pregrade, je vlago še stopnjevala. Široke serpentine gozdne poti preseka nekaj bližnjic, ki pa za naju

niso bile nič mikavne. Pobočja Stola in Muzcev nad nama so bila sveže umita, prav tako tudi že skoraj kičasto modro nebo.

Bukov gozd se je vse bolj gostil in kmalu sva prišli do odcepa za Stol, ki vodi mimo male in obnovljene cerkvice sv. Marjete. Sveže odprti cvetovi kranjskih lilij za njenim obzidjem so mi sporočali, da še ni nič zamujeno. Zaradi deževja sem namreč imela kar nekaj skrbi, kako bo letos z razcvetom. Ta pride in gre in nič ne sprašuje, kje vandraš in ga zamujaš. Gozd se nad cerkvico redči, steza nad nami se vse bolj strmo dvi-

ga navzgor. To pomlad sva se s kolegico Darjo potikali le po zaraslih predgorjih in čas je, da preseževa goščo. Nad nama se je po nekaj zavojih resnično "odprlo" nebo. Je to že raj ali le prisposoda raja? Če je tako, lahko mirno ostaneva tu. Čez greben se je razlivala jutranja luč. Tipaje je drsela navzdol po s floro bogatih traviščih in sproti sušila jutranjo vlago. Pobočje je valovalo kot žitno polje, v mehke naborke zelenega žameta so se zarisale komaj opazne sence. Svetloba se je igrala, gorski in širokolistni jelenovec sta že razpirala svoje dišeče kobule. Pogled je nezaupljivo begal navzgor. Ne, saj ni tako daleč! Ni tako daleč, kot če gremo po plošči na Krn, kjer so razdalje na videz varljive, sem modrovala v mislih!

Po dveh pohodnikih, ki sta bila že visoko nad nama, sva končno le videli, kje je nadelana pot. Stezica, ki se v malih zavojih oklepa grebena, ujame "val" in mu sledi vse do modrine. Zrak je rahlo drhtel, tudi gola pobočja nad nama so drhtela. Zaobljen in s te strani pohleven hrbet Mije je videti, kot da sili v Matajur, ki je iz te perspektive malce robusten. Počivali sva na izbočenih kucjih raza in vlekli na plan prve prigrizke. Ne zajtrkujes pogosto, če sploh kdaj, med mehкими kobulami cvečnega jelenovca, pisan svet žuželk pa ti nežno prebira strune. Sedeli sva sredi raja, ki je tako blizu in hkrati daleč stran od tega sveta. V pregreti glavi mi je ob pogledu na vas, ki je zdaj ležala precej globoko pod nama, "poblisknil" še en spomin.

Bilo je zadnje popoldne mojih zadnjih počitnic v Breginju. Od nekod se je pojavil postaven kótar in me, mlado lolito, povabil, da mi razkaže Breginj. Lepo se vidi ta potka, danes cesta, kjer je potekal najin spre-

hod. Peljal me je navzgor na vzpetino, do pokopališča, da sva z višine gledala vas. V spominu so mi ostali samo obrisi s starimi korci prekritih streh, travnik z njivo in nekakšno obzidje. Njegove globoke temne oči so izžarevale temperament slovenskobeneške krvi, ki se ljudem v teh koncih pretaka po žilah. Nazaj grede sva upočasnila korak in vse pogosteje se je obračal k meni. Rekel mi je, da ga na nekoga spominjam. Nato me je nevsiljivo poljubil, zardela sem, on pa me je vprašal, zakaj sem zardela.

Vrnila sva se v vas, on pa mi je, zato da bi naslednje jutro zamudila avtobus, prestavil budilko. Sorodnica je bila nanj prav simpatično huda. Rekla mu je, da sem še premlada ččica, naj raje kakšni sebi primerni razkaže Breginj. Tako se je nedolžna romanca tisto popoldne, tako kot se je začela, tudi končala, jaz pa sem se naslednji dan vrnila domov.

Pot, ki je lepša od vrha

Ko se tako ali drugače potikam doma in po svetu, mi ne zadostuje zgolj košček lepe narave ali težko doseženi vrh. Hočem več, hočem celoto. Gora ni samo gora, pod njo so predgorja, doline in reke, ki iščejo pot. Med njimi prebiva človek in vsi smo povezani v eno samo celoto. Vsaka naša celica nosi zapis prostora in časa, odtise prvih zaznav. Človek lahko božjo stvaritev narave s svojo svobodno voljo nadgradi ali pa ruši. Raj nad tem kotom, ki se danes mestoma čisto počasi zarašča, je človek v boju za preživetje le nadgradil. Nismo prvi, nešteto rok je negovalo ta travnik tudi za pašo naših oči. Nešteto nog je v breg nadelo stope tudi za naše podvige. V domišljiji poslušam udarce sekir, brušenje kos,

*Matajur in
Kobariški Stol
Foto: Oton Naglost*

*Bivak pod Muzcem,
levo vrh Gabrovca
ali Velikega Muzca
Foto: Olga Kolenc*

njih zamahe. Pot lije v potokih, z žebli nabiti podplati iščejo stope. Prišle bodo grabljice, naborki do tal segajočih kril se bodo zilili v eno samo valovanje.

Breginjski rojak, pisatelj Rudi Šimac, ki je vnet pripovedovalec ter zapisovalec povesti in zgodb, ustvarja neprecenljiv dokument tega prostora in časa. Že dva stavka iz njegove pripovedi, ki segata vse do konca srednjega veka, sta dovolj, da začutimo težo spomina: "Običajno so si starci sodili sami, da bi rešili lačna usta otrok. Odtavali so v gozd in zmrznili ali pa se pognali v prepad ..." Ljudem v tem kotu, tako kot po vseh zakonitih vaseh, nikoli ni bilo prizaneseno. S svojo pokončno držo, vztrajnostjo in optimizmom so na porušeni temeljih starih domov postavili nov Breginj.

Dolina pod nama se je poglobljala, tudi obsežni vrtovi jelenovca so ostali pod nama. Rapontika, redka slovenska gorska roža, ki jo najdemo le na enem mestu v Kamniških Alpah in ponekod v Zahodnih Julijskih Alpah, je razpirala popje. Stol danes po zaslugi naravovarstvenikov ščitita dve območji Natura 2000. Sonce, ki leze v zenit, in steza, ki se sicer v zavojih, a strmo dviga navzgor, pomagata potu, da lije v potokih. Pijača v nahrbtniku se mi je nekam hitro sušila, a treba bo na vrh in še nazaj v dolino. Tako pač je, včasih je vode premalo, včasih ostane še za umivanje nog.

Strmina se v zgornjem delu stopnjuje, korak nazaduje, tuja pohodnika pa se že vračata z vrha.

"We are walking so slowly (mi hodimo tako počasi)," sem dodala pozdravu in s pogledom ošinila noge mladih gazel. Dobila sem tolažbo, da se tudi počasi pride na vrh. Po dosegu grebena se je korak umiril, pogled pa je premeril razdaljo do vrha. Nad nama se je še vedno pelo popolnoma jasno nebo, le nad kaninjskim pogorjem se je nabralo nekaj oblakov. Pokrajina proti jugozahodu je vse močnejše bledela, motne barvne ploskve so ostajale le še meje senc in svetlobe. Tudi greben Muzcev, ki se nadaljuje v isti smeri, posnema gibe valov, vse dokler ne doseže Breškega Jalovca. Desno od njega se skoraj vzporedno nizajo novi grebeni. Pomislila sem, kako velik je naš planet, čeprav je le

pika v veselju. Pomislila sem na že dolgo pokojno, staro osamljeno ženo iz naše vasi, ki nikoli nikamor ni šla. Ko so jo sorodniki nekega dne posedli v avto in jo odpeljali, se je potem samo še čudila:

"Tako daleč so me peljali, vse do Tolmina, svet pa je bil le še naprej ...!"

Jaz sem danes šla še dlje od Kobarida in tudi tam gori nad kotom še ni bilo videti konca sveta. Dosegli sva vrh Stola in posedeli v edini senci ob pretvorniku. Brenčanje umetnih mušic in glede na videno nezanimiv vrh sta naju na hitro pregnala na pot v smeri prihoda.

Mali Muzec, Muzec ali pa Musc

Ko sem končno razčistila s temi imeni, mi je malce odleglo. Ni mi vseeno, če kdo spreminja moje ime, prvo in resnično moje, kar so mi dali v življenju. Tudi Mali Muzec naj bo samo Muzec ali pa Musc, zato domorodce v njihovi želji po starih imenih vrhov tudi iskreno podpiram!

Ko je po dobrem tednu sledil nov predah v dežju in je posijalo sonce, sva z Darjo že navsezgodaj zjutraj "zagrizli" v breg. Iz istega izhodišča v Breginju, iz iste smeri kot za Stol, le da z gozdne poti nad vasjo namesto na desno zavijemo na levo. No, pa sva "grizli" navzgor v dobri veri, da taka hoja odlično raztaplja maščobo v pasu. Na videz podobna tura, kot je na Stol, tukaj postaja povsem nova zgodba. Nad gozdno mejo, ki je nekje na tretjini poti, sva prečili oster in krušljiv greben, ki zahteva previdnost. Iz doline na videz še mehki, le malce bolj razgibani razi, kot so na pobočjih pod Stolum, tukaj počasi kažejo rebra, zemlja plitvi. Strmina narašča, ozka stezica, ki tudi tukaj oklepa razgaljeni greben, ponekod prehaja v stope. Žive duše ni bilo in počasi sva vstopali v del izgubljenega raja.

Znova se mi je pojavil občutek varljivih razdalj. Pot je curljal in v tistem trenutku bi se najraje znašla na morju. V Portopiccolo, v novozgrajenem naselju v Sesljanu, kamor s pregrete Goriške bežimo na morje. V mehkih sandalih bi tik nad zalivom mirno srebrala

kavo. Hitro sem potlačila udobne želje, za take užitke bo še čas, saj nas morje z leti čaka, gora pa se nam odmika. Ob pogledu na šopke planik, ki so cvetele ob stezi, je misel že odhitela navzgor in greben z od daleč vidnim bivakom se je počasi nižal.

Dosegli sva rob grebena in odšli do bivaka. Na stežaj sva odprli vrata, da se malce prezračijo, se podkrepili, nato pa prijetno dremotni še malo "zalegli". Škoda, da so v bivak navalili glodavci, ki se jih zlepa ne rešiš, za seboj pa pustili sledi. V skrbi, da bi lahko spali vse do naslednjega dne, sva po približno pol ure skočili pokonci. Čas je bil, da se povzpneva na vrh. Dež je ponoči shladil ozračje in veter, ki se je gnal čez greben, je klical po vetrovki s kapo. Kopast in s travo poraščen Mali Muzec, Muzec ali pa Musc, ki je z grebena videti čisto pohleven, naju je tiho čakal. Tišina je občasno prekinil le zvok motorne žage, ki je prihajal od nekod iz dolin.

Gola pobočja tu zgoraj naši svobodi bivanja dajo še več dimenzij. Začutila sem to odmaknjeno, malo obiskano in vendar tako edinstveno goro. Neskončen mir, ki preseže obzorje, se seli v nas in se s sleherno kapljo krvi pretaka po žilah. Kaninsko pogorje se je zavilo v meglo. Vлага, ki je parela iz zbitih snežnih plazov, se je pod sončnimi žarki dvigala v zrak. Globoko pod nami se v smeri Bovške kotline sredi belih prodišč zrcali reka Soča. Precej nedolžna je še in mladostno igriva.

Misli so me odnesle. Vsi smo ena sama celota, ki vede ali ne stremi k svetlobi. Jadrarno padalo je komaj slšno zdrsnilo skozi praznino. Povsem otipljivo je, vodi ga človek, njega pa vodijo sanje. Tako človeške so in hkrati balzam za dušo. Vsak nov dan je kot nepopisan list papirja. Nov, povsem navaden, pa vendar drugačen. Lahko je lepši od najlepšega praznika. Če sami to hočemo, zmoremo in znamo.

Po strmem južnem pobočju sva sestopili do oznak in se priključili stezi, kjer sva v smeri prihoda zavili na levo, k bivaku. Izredno strm, čeprav s travo poraščen raz, posebno v mokrem zahteva previdnost. Če zdr-

snem, se bom kotalila kot s štrikom prevezano breme sena, sem premlevala v mislih. Če sem dan pred kresno nočjo na strmih pod Stolom čutila ples najbolj subtilnih vilinskih bitij, sem tukaj čutila, da Muzca ostajata sama. Sama, tako kot so sami vsi malce ukripljeni skalni izrastki, ki tik nad gozdno mejo vsak zase v neustavljivi želji po bog ve čem zaman želijo navzgor. Tako sva s kolegico, vsemu deževju navkljub, prelisčili vreme in izpolnili vse svoje načrte. Iznad Breginjskega kota sem se tako prvič povzpela na Stol ali Stu, na Malega Muzca, ki je samo Muzec, po domače pa Musc. Nedaleč stran, skoraj na dosegu rok, sem videla, kakšen je Veliki Muzec oziroma Gabrovec ali Gabruc. Vode sem imela ta dan več kot dovolj, tudi za umivanje nog je nisem potrebovala. Kristalno čista Bela je ob prihodu v dolino zastoj ponudila celoten tretma!¹

*Mali Muzec/Muzec, po domače Musc
Foto: Olga Kolenc*

¹ Opisa vzponov na Stol in Muzec si lahko preberete v *Planinskem vestniku* 10, 2010 (op. ur.).

Pohodniški nahrbtniki.

Vsi letni časi, vse poti.

Na voljo v:

Trgovine Kibuba (Ljubljana BTC, Ljubljana Šiška, Ljubljana Supernova, Celje, Kranj, Nova Gorica),
Trgovine Iglu Šport (Ljubljana Vič, Ljubljana BTC, Ljubljana PCL, Maribor, Lesce, Tolmin),
Trgovina Rossi Sport (Celje), Trgovina Annapurna (Ljubljana),
Trgovina Outdoor Galaxy (Bovec), Trgovina Elan (Bežunje),
Trgovina Pod skalco, (Bohinj)

www.factorystore.si

Milka Bokal

Zdravljica na Marmoladi

Planinski izlet Žirovcev

Pisana družina sorodnikov se je zbrala na avtobusu, ki je odpeljal iz Žirov. Z vseh vetrov smo bili, kot se temu reče. Najbolj oddaljeni so bili iz Kanade, drugi pa bi po krajih bivanja lahko narisali zemljevid Slovenije. Škoda, da je umanjkal bratranec iz Francije, ki sicer povezuje žlahto, a tokrat so mu vsakdanji opravki preprečili obisk domovine staršev.

Namen tega dvodnevne izleta v Dolomite pa je bil počastiti spomin na starega očeta Matevža Demšarja. Nobeden od navzočih ga ni poznal, a vseeno jasno živi v njihovih spominih. Granata mu je raztrgala roko na ramenu, rane so bile tako hude, da je umrl, doma pa pustil sedem nepreskrbljenih otrok. Sin je pred desetletji našel podatke o njegovi smrti v Trentu, v knjigi vojakov, pokopanih na tamkajšnjem pokopališču iz prve svetovne vojne.

Tako smo prvi dan prišli polni pričakovanj v Trento. A od nekdanj velikega pokopališča s posameznimi križi je ostal le skromen spomenik s kostnico. Pred njim smo prižgali svečo, zraven pa položili posodico z rožami iz domačih krajev, posajenih v zemljo z njegove domačije. Stari oče je tako rekoč po natanko sto letih (umrl je 15. septembra 1916) dobil svoje posmrtno zemeljsko zadoščenje. Njegovi potomci pa tudi; mogoče so ga bolj potrebovali kot on.

* * *

Rada se vozim z avtobusom in opazujem pokrajino. Če je le mogoče, si izberem sedež pri oknu, ki nima prečke, tako da pogleda skozenj nič ne moti. Ta zahteva ni pogosta in je že večkrat vzbudila začudenje pri uslužbenkah turističnih agencij. Slikovita vožnja od Trenta po dolini proti spodnji postaji za gondolo na Marmolado je minila v bežečih podobah kolesarjev na kolesarskih stezah ob cesti, jahačev, ki so dajali vtis davnih časov, mogočnih smrekovih gozdov in kupov hloedov ob cesti, pa tudi novodobnih dosežkov, kot so smučarske skakalnice blizu Predazza. Počasi se nam je prikazal ledenik na Marmoladi. Ustavili smo se na postaji za gondolsko žičnico; njene vrvi so se skoraj pokončno dvigale v nebo. Družina je bila res pisana. Od velikih navdušencev za gore, ki večkrat na leto lahko smuknejo na Triglav, takih, ki bi jim prisodil krpanovsko moč, od gospa, ki hodijo v hribe le v svojih željah, do takih, ki planinske izlete načrtujejo z razumsko oddaljenostjo, a vendar brez njih ne morejo.

Med njimi je bil tudi gorski vodnik, še posebej pa je izstopala slabotna gospa, ki bi silno rada šla na Triglav, a se kljub velikim organizacijskim sposobnostim tega

načrta še ni lotila. Odras njihovih hribovskih pestrosti so bili tudi pogovori.

"A tja gor se bomo zdaj peljali?" Pogled je razodeval pričakovanje in komaj zaznavno željo, da mu tega ne bi bilo treba. Gospa v domotožnih spominih: "Moja mama mi je večkrat rekla: 'Kaj hodiš v to kamenje?' Spomnim se, da sem enkrat ob taki pripombi, bilo je v najstniških letih, užaljena potočila celo nekaj solz." Odgovor: "Saj jaz tudi tako mislim, samo zaradi muzeja grem gor!"

Ni naključje, da so se potem iz skupine zaslišale bežne omembe krajev, zaradi katerih so dogodki v zvezi z žičnicami pretresali javnost; pred desetletji na Voglu pa nedavno na Pohorju, še prej pa na Mokrinah v Avstriji. Ko vstopamo v kabino, je nakazano logično nadaljevanje takih misli: "Dobro, da ima vsak naslednika."

Gospa blizu: "A to (!) ti premišljuješ, ko gremo gor?" Toda vzdušje je prijetno, veselo, čeprav majčkeno vsakega le žgečka v notranjosti. Posamezniki si hitro najdejo ventil za sproščanje vznemirjenosti. Tista slabotna gospa, ki sicer navzven deluje junaško, bo pravnja. Prvi nasvet njej je najbolj nazoren: "Ti se kar na tla usedi!"

Drugi je že bolj v skladu s stvarnostjo: "Na sredi bodi pa ne glej dol. Pa *fajn* se drži."

Še ena, ki se dela pametno: "Pa slino požiraj."

* * *

Potem se zaslišijo trije piski s kratkim premorom med njimi in kabina se le premakne. Družčina se dviguje v dolomitsko nebo. Kabina je polna. Hitro naredim posnetek z mobilom. Obrazi bodo razodevali marsikaj. Komentarji vožnje letijo sem in tja. Nekateri so tudi na robu dobrega okusa: "Enkrat so bile same gospe notri, pa je neki moški rekel: 'Če bi zdaj dol padli, bi bil pa češpljev kompot.' No ja, no ja ..." Ko se bližamo nosilnemu steburu, se nekaj pogumnežev že pripravlja na najhujše: "Ooooooooooop!" in že smo mimo, kabina pa se rahlo *zagunca*. Sledi razlaganje mehanizma nihajoče pritrjenih kabin. Ne razumem nič, po poklicni navezavi vprašam samo, kako se imenuje tisto vpetje, ki ni nihajoče. "Trdo," se sliši odgovor.

Gledam dol. Travnate zelene blazinice v zavetju med prelomi skalnatih sten počasi izginjajo in pod nami se kažejo le skalovje, gole stene, prepadi, ledenik z nekaj ledeniškiimi razpokami. Ja, saj sem si take predstavljala, ko smo sestavljali smučarski slovar, med katerimi

Marmolada nad jezerom Lago di Fedaiia
Foto: Oton Naglost

je tudi iztočnica ledeniška razpoka. Izraz ledeniško smučanje pa bo treba drugače prikazati v njem. Vodič pravi, da ga opuščajo, ker smučarji načenjajo vrhno ledeniško plast in tako prispevajo k hiranju ledenikov. Že se približujemo platoju, kjer je najvišji muzej v Evropi, posvečen prvi svetovni vojni. Vodič: "Gremo najprej do vrha, pa se bomo potem tu malo zadržali." Tako je prav, najprej delo, potem veselje, in že se peljemo proti najvišji postaji na 3265 metrov. Prej slišani nasvet hitro upoštevam. Požrem slino, v ušesih zaslišim rahel pok in spet se glasovi okrog jasno razločijo. Aha, spomnim se še nasveta, da je treba odpreti tudi usta, da se pritisk izenači. Delam se, kot da gledam prepade, no, saj tudi jih, obraz si nekoliko zakrijem in široko odprem usta. Tako, pritisk je izenačen. Izstopimo na najvišji postaji. Po stopnicah gremo na razgle-

Prižgali smo svečo, zraven pa položili posodico z rožami iz domačih krajev, posajenih v zemljo z njegove domačije. Arhiv Milke Bokal

dno ploščad. Pa se res pozna, da je zrak tu bolj redek, kar nekam upehani smo prišli na vrh. Ploščad je seveda obdana z visoko ograjo. Brani mi, da bi pobrala kamenček, ki ga navadno prinesem s svojih hribovskih podvigov. S tem danes ne bo nič.

Na glas: "Kamenčka pa tukaj ne morem pobrati."

Odgovor: "Saj se je doli eden kregal. Če bi vsak enega pobral, bi se hrib znižal."

Hm, tega pa res ne maram; če že ledeniki izginevajo zaradi človeške nečimrnosti, naj vsaj vrhovi ostanejo v svoji naravni velikosti. Bom pa na spodnji postaji to naredila, tam ne bo nobene nevarnosti, da bi kraljici Dolomitov, kot Marmolado z višino 3343 metrov imenujejo Italijani, zmanjšala višino.

Razgledujemo se okrog. Če smo že na Marmoladi kot najvišjem vrhu Dolomitov, seveda moramo pogledati tudi tri vršace, imenovane Tri Cine, a jih ne vidimo. Pa Tofane, kjer je menda najbolj znana pot v Dolomitih. Slišimo tudi o roza barvah teh gora. A mimogrede – belina naših gora mi je ljubša, bolj elegantna je. "Razgled je res božanski. Lepši ne more biti," pravi vodič. A malo treznosti tudi pri tem ne škodi, rahlo jo zavijem v vljudnost: "Kje bi se pa videlo Jadransko morje in Benetke?"

Pravijo namreč, da se vidi. Poiščemo smer, kjer v megleni daljavi slutimo domače kraje. Sledi fotografiranje v raznih kombinacijah.

Pa zaslišim ob sebi: "A Marije pa ni tukaj?"

"Ja, sem gledala, pa je res ni."

Marija je namreč tista, ki si tako zelo želi na Triglav, a danes bo presešla njegovo višino. Ne bo čisto tako, kot bi rada, a vesela bo gotovo kljub temu.

Pa hitro pristopi še druga gospa: "Tudi jaz sem gledala, nekaj časa je šla po štengah, potem pa zgleda, da nazaj."

Ozrem se še enkrat okoli, res, Marije ni. Za hipec se mi rahlo zavrti. Bolje, da grem dol. Previdno odidem po stopnicah, tudi zato, da najdem Marijo. Vidim jo sedeti na klopi, mogoče je še za spoznanje bolj bleda kot po navadi. Pomaham ji, vrne mi gibajoči pozdrav. Aha, bo že dobro. Kmalu se pri njej naberejo še druge gospe, z vprašanji seveda. Zdi se mi, da se nekoliko utrujeno odziva na žensko radovednost, zato jo pustim pri miru. Prešine me misel: "Si bo Marija odslej še želela na Triglav?"

Zberejo se še drugi. Vrh Marmolade se že ovija v belo, črnih žebličkov – človečkov na njenih stenah ni več videti. Spustimo se na nižjo postajo.

"Koliko časa bomo tukaj?"

Vodič: "Bo do enih dobro?" Pritrujuče mrmranje: "Prav, do enih."

Mariji to ni všeč: "Ne do enih, četrť do enih je dosti."

Obvelja, da se ob enih zberemo pri vhodu v kabino. Pred stopnicami naredimo še gasilsko sliko. Da je to hitro opravljeno, pripomore tudi že v črno odejo zaviti vrh Marmolade. Padejo prve dežne kaplje. Marija dobi moč in vse kaže, da je že v stari formi, kulturniški seveda. Predlaga namreč, da zapojemo *Zdravljico*. Nekdo: "Prav! Hitro! Eno kitico."

In slovenska himna meni nič, tebi nič zaori po prepadnih stenah Marmolade. Poškilim po obrazih. Kot da bi se nekaj svetlega zalesketalo v nekaterih očeh. Ozrem se okoli in hitro v pest stisnem še kamenček. Zapisana manjšalnica je utemeljena, kamenček res ni velik. Ogladam si še muzej; malce me moti, da je veliko video predvajanj. Saj človek lahko to vidi iz naslanjača, če želi. A tako danes pač je. Na vrsto pridejo še spominki. Izberem si nekaj magnetkov. Na stenah hladilnikov je kar precej prostora. Tam jih vnuki radi premeščajo. Nekdo pa pride s pravim, tako rekoč kranjskim klobukom. Zanj se navdušim tudi sama. A zaslišim: "Sorry, it was the last."¹

No, pa smo tam. S klobukom ne bo nič. Odidem v restavracijo. Prisedem k sopotnikom, ki so naredili pravi slovenski kotiček. Žgana kapljica kroži od ust do ust in razpoloženje je na višku. A treba bo iti dol. Ob izstopu smo se čutili sila pomembne, pravi alpinistični ponos je vel od nas.

* * *

Ni brez razloga ta svet Dolomitov pod varstvom Unesca. Kranjci smo navezani na hribe. Dobro smo se počutili tudi v tujih. Pričarali so nam veselo razpoloženje, ki nas je spremljalo še naprej po naši poti. ●

¹ Žal je bil zadnji.

Gore zame ostajajo svetišče

Predstavitev stalnih sodelavcev revije:
Tomaž Hrovat, pisec rubrike **Z nami na pot**

Kaj ste po izobrazbi in s čim se preživljate (oz. kaj bi najraje počeli za preživljanje)?

Diplomiral sem na Biotehniški fakulteti, VTOZD (kratica za visokošolsko temeljno organizacijo združenega dela; tak je bil tedanji novorek) za gozdarstvo. V današnjem času je to bolonjski univ. dipl. ing. gozd. Zanimivo je, kako velik odstotek gozdarjev se je in se prostočasno ukvarja z gorami, torej svetom nad gozdno mejo. O tem sem nekoč napisal članek v pokojnem *Grifu*. Skozi leta sem ugotovil, da sem kar nekaj pomembnih gornikov v tistem zapisku spregledal, pa se jim na tem mestu opravičujem. Za preživljanje bi, kot morda mnogi, sčasoma počel nekaj drugega. Ampak ko želja postane realnost, navadno ni več želja, temveč vse drugo. Zato je verjetno že prav tako, kot je.

Kaj najraje počnete v prostem času?

Poskušam biti čim bolj pester v svojih zanimanjih. Eno od njih so gore. Tak generalizem sicer navadno ne prinese vrhunskih rezultatov na nobenem področju, je pa, vsaj zame osebno, to izpopolnjujoč pristop.

Kakšna je vaša povezava z gorami?

Povezava? Čim manj virtualna in čim bolj realna. Gore zame še vedno ostajajo nekakšno svetišče, svet velike lepote in svojih zakonitosti, tako drugačnih od dolinskih pravil igre.

Vaš najljubši kotichek/najljubša aktivnost v gorah?

Najljubši kotichek – enostavno preveč je najljubših. Eden od njih je gotovo Karnija, o kateri pišem prav letos v *Planinskem vestniku*. Najljubša aktivnost pa brez dvoma turno smučanje. Pri njem se prepleta vse: lepota samotnih zimskih gora, poljuben pridih pustolovščine glede na izbrano turo, športni moment in dobra gorniška družba. Pa odkrivanje novih dolin in pokrajin, navad, kulturnih posebnosti ...

Vaš moto v življenju je ...?

Toliko dobrih motov – vodil obstaja, vendar je problem najti enega samega. Moto je skrčeno bistvo, življenje pa se skriva v podrobnostih. Pa vseeno ponujam lastno

domislico: "Bolje oblačno vreme v gorah kot sončno v pisarni."

Kako ste začeli sodelovati s *Planinskim vestnikom*?

Če me spomin ne vara, me je k prvemu zapisu o turnem smučanju povabila urednica Mateja Pate (morda sem se ponujal sam, ne vem več). Potem se je kar nadaljevalo in letos je ravno deseta obletnica mojih kamenčkov v mozaiku *Planinskega vestnika*. Se mi je že porodil nov moto: "Bolje kamenček v mozaiku *Planinskega vestnika* kot kamenčki pod turnimi smučmi."

Zakaj radi sodelujete s *Planinskim vestnikom*?

Morda v prvi vrsti ne gre toliko za imeti nekaj rad kot za nekakšen kategorični imperativ. Če informacije za našo gorniško dejavnost od nekod črpamo, je korektno, da jih tudi podelimo nazaj. Vesel sem, kadar izvem, da sem koga navdušil za neko novo turo, novo obzorje. Gotovo oblika skozi revijo ni tako hitra kot po spletu, vendar verjamem, da je nekako trajnejša. Dodatno radost sodelovanja pa mi pomeni, da nisem pod časovnim pritiskom. Članke o turnem smučanju redno pripravljam poleti, v največji vročini, in ob tem malo sanjarim. Tudi uredništvo je korektno in prijazno. Naj s to zahvalo končam ter se priporočim v objavo in branje.

Rafael Terpin

Prekleti pohajač

Neprijetno srečanje, ki mi je pustilo slabo voljo

Bil je ponedeljek v začetku avgusta 2015. Na Colu sem začel svojo priljubljeno pot čez Kovk in po Robu. Burjo sem takoj začutil. Že v lipah na avtobusni postaji je glasno opletala. "Aha," sem si rekel, "danes se bova spet v križ prijala!"

Tako se je zlagoma začela odvijati vetrovna poletna pot. Počasi, res počasi, sem v breg prestavljal *klekeljne* (noge, op. ur.), na blagih izravnavaх lovil sapo, pa levo in desno s pogledom ves čas pasel bolj pozno cvetoče rože. Reve je nosilo na vse strani. Meni je šlo bolje, po stari navadi sem si pomagal z leskovko. Na Kovku sem ob križu spustil nečakano dušo, da je kakor v otroških sanjah široko zaplavala skozi mrčasto nebo nad Deželo. Na kratko sem sedel na klopcu in prisluhnil stvaru okrog sebe. V burji ima vsak kamen svoj glas. Bukove krošnje pojejo drugače kot gabrovje v strminah pod Robom. Drevesa na samem se v skupno melodijo vpenjajo s čisto samosvojim zvokom. Bor se oglašča drugače kot brin. Celu vsaka iglica v krošnjah dodaja svoj glasek. Pojejo trudi trave. In rože. A meni se v preglasnem orgelskem koncertiranju na ustih rodi stara pesmica. Zapijem. Ob svetlečem križu, kjer so nekoč kurili kresove. Lepo in blagozvočno je, če se v vetrovno zgodbo gozdov in pokrajin, zemlje in nebes, narahlo spelje še moj glas. Saj ga Kovk v trenutku posrka vase. Kot da ga ni, kot da ga ni bilo. Kot da so le ustnice zadržale.

Kdo ti je dovolil tod?

Pa sem se dobre volje spustil ob robu pašnika do Sončnice. V kapeli (skalno zavetje s skromno klopcu) sem posedel kakšno minuto. Dalje je šlo trudoma. Na neporaščenem, celo obsekanem pašniku je burja silovito tolkla. Mimo plavih bodoglavcev in tisočerihih lukovih glavci sem se bolj opotekal. V gozdičkih je bilo mirneje. Na več mestih sem srečal piramidasto zvončico, za breskovolistno in klasasto je bilo že prekasno. Netresk je kakšno preteklo poletje bujneje cvetel. Šopi klinčkov so dišali, oba šetraja sta šele začela svoj ples.

Zgodilo se je, ko sem se dvigal po brinovem pašniku. Nekaj nižje sem zagledal kmečkega možakarja z dvema kolcema, enega je nosil na levem ramenu, druge-

ga v spuščeni desnici. Pomahal sem mu v pozdrav, on pa mi je požugal s kolcem (Kaj res?) in nekaj prav glasno pripovedoval v veter. Razumeti se ni dalo ničesar. Stopil sem mu torej naproti.

"Veste, prehudo vleče, da bi vas mogel od daleč razumeti!"

Usekal je takoj.

"Kdo ti je dovolil hoditi tod?"

"Kako kdo," sem se postavil v bran, "po planinski poti menda že smem!"

"Ne smeš!" je tulil. "Tu ni nobene poti. Tam (je pokazal proti Majeriji) je asfalt, tam lahko pohajaš, kolikor hočeš. Pohajač prekleti! Zlomil si mi kolec v ogradi in živina je šla v njivo. Glej, s tem kolcem ti bom oddrobil glavo. Ali pa ti bom noge polomil, da se boš le še kot *krota* vlačil po zemlji!"

"Poslušajte," sem vskočil "v življenju vam nisem storil žalega in tudi v prihodnje ne nameravam!"

A je kar gnal dalje:

"Kaj, kaj! Če pohajaš ob ponedeljkih, že ne moreš biti kaj prida! Delat pojdi! Slovensko industrijo pojdi reševati, da ne bo *krepala*!"

In mi je spet žugal s kolcem. Ošpičenim.

Pa kar s kolcem

"Vidiš, s tem kolcem te bom! Boš ti pohajal po mojem svetu, pohajač prekleti! Naj le pridejo oni Ajdovci s svojo rdečo barvo, bodo že videli. Vi vsi ste že zapisani na sodišču v Novi Gorici! Da veš!" je spet pokazal name.

Sredi burjastega dne je v glavnem tulil on – možakar z dvema ošpičenima kolcema. Nemara od vznesenosti, da je morda srečal tistega, ki mu je polomil kolec, ni niti opazil, da sva približno istih let, da sem v glavo tudi jaz precej siv. Pred kratkim so mi jih našteji sedemdeset, poti čez Kovk se mi počasi iztekajo.

Ves čas me je neskončno grdo gledal, a se je le izpel. Nazadnje se je ves godrnjav ljudomrzniško odmaknil

"Kdo ti je dovolil hoditi tod?"
 "Kako kdo," sem se postavil v bran, "po
 planinski poti menda že smem!"
 "Ne smeš!" je tulil.

Ilustracija: Milan Plužarev

po slabi poti, da bi nekje na robu svojega sveta zame-njal dva polomljena ali dotrajana kolca. Njegov dan je bil za silo izpolnjen, pošteno jih je naložil tujemu pla-nincu – pohajaču prekletemu.

Razmišljal sem: kje bi mu kdo lahko polomil kolec v pastirski ogradi? Najbrž le tam, kjer označena planin-ska pot prečka njegovo lastnino. Žica je napeljana bolj nizko, dá se jo prestopiti. Včasih je na žico privezana cunjica. Prehod za nerodnejše pohodnike ni urejen. Morda se je kdo le spotaknil, povlekel žico in izruval bližnji količek. Kdo ve! Planinci hote ne delamo ško-de. Zato, ker smo planinci. Mogoče se je kolec zvrnil od starosti in gnilobe? Lahko si je storijo iz gole nepri-ljudnosti celo izmislil. Čast sem ga imel, žal, spoznati le z njegove najslabše plati.

Moja nadaljnja pot po gorjanskih gmajnah proti Oknu je hudo pogrenila. Nekakšna mračno občute-na, lepljiva koprena se je navlekla čez *zmatrane* hoste, gorske pašnike in gmajne, rože so izgubile svoj lesk in betežnost starega telesa se je podvojila. Razbolelo se mi je telo, utihnila mi je duša.

Bodo vse prihodnje poti ovešene z gorjansko senco?

Grenkoba bo še dolgo ostala

Vsaj petdeset let že živim v prepričanju, da je vsa-kokratno potepanje po hribovskih svetovih vedno znova eno samo, bogato in neprekinjeno kulturno delovanje. Pri pravih planincih že ne gre le za pre-prosto uživanje človeškega telesa v divji naravi. Za mnogo več gre. Za dušo gre. Duša se na vsaki poti dodobra obnovi, tudi zaceli. Na koncu ture zna biti

telo izmučeno in iztrošeno, na vseh koncih včasih škriplje, a duša se vrača zdrava, polnejša, bolj okro-gla. Dojemanje in doživljanje krajine, naj bo kmeč-ka ali ne, se dotika kamnov in skal, dreves, trav, rož, živali, oblakov, vetra, obpotnih srečanj, tišine in srč-nega miru.

Na mojih rovtarskih poteh je bilo zmeraj prijazno. Kmečki ljudje po gorskih samotah so bili željni bese-de in pogovora s sočlovekom. Ničlikokrat se je kle-pet razvil v hiši ob kačji slini ali *kofetu*. Vabili so me na župo, tudi na *južino*. Dobro jim je delo, če se je dolin-ski človek zanimal za njihov svet, za sosedske pove-zovalne stezice, za njihove hiše in za kmečko življenje nasploh. Prijalo jim je že to, da se je kdo potrudil priti iz dolin skozi klance do njihovih gnezd.

Saj vem, vsi tisti starci izpred tridesetih, štiridesetih let so že zagrebeni v požeganem. Življenje njihovih potomcev je največkrat na glavo postavljeno. Tudi drugačni so. Zaupljivost, domačnost starih Gorjanov, Grudničanov, Lokovčanov, Trebušarjev in Trebu-šanov, Vojskarjev ... je mrknila s starci. Potem je čez Rovtarijo usekal še žled. Hoste brez krošenj še ječati ne zmorejo. Veter ima v njih povsem drug glas, bolj grob, bi rekel. Steze pod njimi, nekoč silno domiselno speljane od soseda do soseda, bodo že letos izginile v visokem ščavju nenadejanih posek. Mnogo let bo mi-nilo, da se bo gozd vrnil, se pomladil in se spet priučil nekdanjih vetrovnih pesmi.

In mi – starci – bomo zagledani vsak v svoje bogate spomine, le še momljali bolj umirjen in utišan napev, nekakšen rekviem. ●

Sara Jaklič

Le mur de lemur¹

Plezanje na Madagaskarju

"Jaz lahko šele septembra. Letošnje poletje je zapolnjeno s porokami in družinskimi praznovanji. Kam pa bi šla, imaš kakšno hudo idejo?"

"Ja, na Madagaskar!"

"A si ti resna? Jaz ne grem v džunglo med kače in mesojede praprotil!"

Ko sva malo *poguglali*, kako izgledajo malgaške stene, je bila odločitev jasna in letalska karta v žepu.

Mačeta ali terenski avto?

Narodni park Tsaranoro se razprostira na jugovzhodu Madagaskarja. Pristali sva v glavnem mestu Antananarivo (pri lokalnih prebivalcih bolj znanem kot Tana), kjer naju je čakal zasebni prevoz do Tsarasoe. Na letališču sva v zameno za evre dobili vrečo malgaških ariarijev.² Kot dve mladi bogatašnji sva se po 14 urah poskakujoče vožnje znašli pod stenami.

Od daleč so bile videti prav strašljivo – vertikalne plosče brez kakršnihkoli oprimkov. Le lemurji³ so se leno sprehajali gor in dol. Lahko njim, ko pa imajo krepelje!

Prvih nekaj dni sva se vplezavali v krajših smereh in ugotovili, da so edina možnost varovanja svedrovci, ki pa niso bili ravno na gosto navrtani. Bolje, da ne padeš, ker je prva bolnišnična oskrba v 14 ur oddaljeni Tani! Sicer sva imeli spot,⁴ ampak nekako nisva verjeli, da bi v primeru nesreče lokalci res prišli s helikopterjem.

Dostopi so bili nadvse avanturistični – dve uri sta se spremenili v osem ur lomastenja po džungli, čez balvane, ovijalke in vse mogoče kaktuse. Še dobro, da ni bilo strupenih kač in nevarnih insektov. Izkusili sva tudi nekaj – nama sicer ne ravno ljubega – tehnične plezanja.⁵ V najino prvo smer, ocenjeno s 7a, nama kljub prizadevanju ni uspelo vstopiti.

"Rada bi videla Ondro,⁶ kako spleza tole 7a! Saj sploh

ni grifov in stopov! To je v Sloveniji sigurno vsaj 8c," je obupana vzdihovala Marija, ko sva poklapano sestopali v kamp. Ko sva поблиže pogledali skico, sva videli, da piše *deux puits d'aide*.⁷ Bravo midve. Tako sva si naredili *pussy stick*⁸ in vpeli začetne sisteme ter malo *potehničarili*. Pač nisva ravno Ondra.

Življenje na Madagaskarju je res precej drugačno kot pri nas. Ob sobotah, ko nisva plezali, sva pešočili v 10 km oddaljeno vas, kjer je bila tržnica, in nekako se nama je (v polomljeni francoščini) uspelo dogovoriti za banane in svežo zelenjavo. Ponudba izdelkov je bila precej zanimiva – lokalno sadje in zelenjava, zvezki, pisala, riž, sol, tablete in mobiteli. Sem in tja se je sprehajala kakšna kokoš ali pujssek, vse preostalo pa so bili rute za ženske in dresi nogometišev za moške. Pri sestopu sva v najbolj oddaljeni vasi slikali gospoda v dresu Hrvaške. Tako blizu, a hkrati tako daleč. Otroci so naju v vsaki vasi spraševali po imenu, in ko sva bili že 30 minut hoje stran, je za nama še kar odmevalo: "Šalama,⁹ Sara, Marija!"

Resnično v Afriki

V najini *prasic* se je skrival tudi *portaledge*.¹⁰ Torej nama dvodnevna tura v steni ne uide. Izbrali sva si linijo v Tsaranoro Kely, imenovano Out of Africa. Dan pred vzponom sva si do stene pot utirali s plavanjem skozi visoko travo. Naslednji dan sva že ob zori začeli s plezanjem. V začetnih raztežajih sva imeli več težav z vlečenjem *prasic* kot s – tokrat prostim – plezanjem. Ob koncu dneva (ob šestih popoldan) sva bili na dveh tretjinah. Postavili sva visečo posteljo (kar je v steni precej težje kot na podstrešju bungalova), zložili opremo, pojedli jajčka in domač kruh ter se zavlekli v

¹ Le mur de lemur – lemurjev zid (po francosko).

² 3600 ariarijev je 1 evro.

³ Lemur je najmanjša vrsta med primati in je endemit Madagaskarja.

⁴ Spot – naprava, ki s pomočjo satelitskega pokritja oddaja signal o lokaciji.

⁵ Tehnično plezanje je način plezanja, pri katerem si plezalec pri vzponu pomaga s tehničnimi pripomočki. Pri takem načinu plezanja je dovoljeno praktično vse. V nasprotju s prostim plezanjem, kjer plezalec za napredovanje uporablja le svoje roke in noge, pripomočki pa služijo le za varovanje, se lahko plezalec pri tehničnem plezanju npr. povleče za klin, stopi nanj ali uporabi kakšen drug tehnični pripomoček.

⁶ Adam Ondra – zelo dober češki plezalec.

⁷ Dva svedrovca tehničnega plezanja.

⁸ Dolga palica, s katero si plezalec pomaga pri vpenjanju zelo oddaljenega sistema.

⁹ Zdravo -- po malgaško.

¹⁰ Viseča postelja za spanje v steni.

Na Madagaskarju sva septembra 2016
plezali Marija Jeglič (AO Matica)
in Sara Jaklič (AO Kranj).

Seznam preplezanih smeri:

Vatovarindry – Le croix du sud, 300 m, 6b+
Lemur wall – Black magic woman, 255 m, 6c+
Langella – English way, 300 m, 6b+
Vatovarindry – Bo catta, 270 m, 6b+
Lemur wall – Tsarandonga, 270 m, 7a
Tsanaroro Kely – Out of Africa, 600 m, 7a
Tsanaroro Kely – Linea Blanca, 350 m, 7a
Idondy – Catta Marrant, 1000 m, 6a

topli spalki. Še silce viskija za zdravje in irska piščalka je prav lepo zapiskala.

Naslednji dan sva splezali do vrha. Brez prasice je šlo precej lažje. Na srečo sva imeli za spust po vrvi še celo popoldne časa, saj je naveza trpela pod težo prasice na hrbtu, jaz pa sem še prusikarila nazaj gor, da sem rešila zataknjeno vrv. Z nočjo sva bili na varnem, kuhali zelenjavno juho, po babje čvekali in razmišljali o prihodnjih vzponih.

Hribolazenje

Siti vročine in pekočih prstov na nogah in rokah sva se odločili za lažji, vendar bolj hribovski vzpon v sosednjem hribu, imenovanem Idondy. Že nekaj dni prej sva se odpravili na ogled dostopa in se odločili, da bova prespali pod steno. Še v mraku sva začeli s plezanjem, saj naju je čakalo 23 raztežajev. V hitrem drncu sva bili na vrhu, ki pa to ni bil. Najzanimivejši del je bil še pred nama – iskanje vrha po zaraščenih strugah brez možnosti varovanja. Podobno kot gor sva plezali tudi dol, kar nama je vzelo več kot tri ure časa, zato sva spet prespali na stari lokaciji pod steno. Ker sva se zbudili že pred zoro, sva si čas zapolnili z uganjevanjem živali.

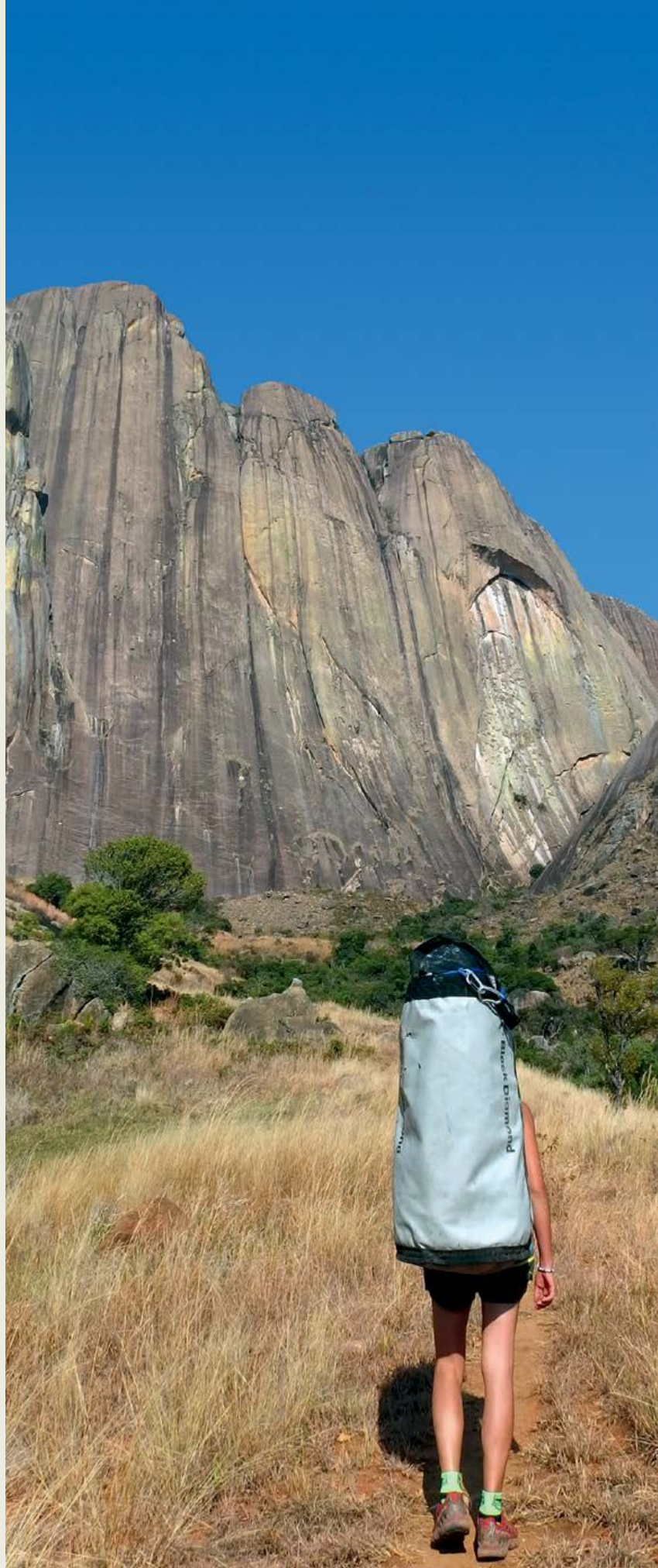
Zadnje dni sva raziskovali še neznane doline, skakali s padalom in skrbeli za dobro formo nog. Roke so tukaj bolj kot ne počivale. *Ušetko je to u hlave*,¹¹ nosi naslov ena izmed smeri.

Z dobrimi vtisi o kraju, hrani in ljudeh sva zapustili bazni kamp in se odpravili proti domu. Bogatejši za še eno kulturno in plezalsko izkušnjo. Ter za zapečeno kožo, seveda. 📍

¹¹ Vse je v glavi – po slovaško.

Siti vročine in pekočih prstov na nogah in rokah sva se odločili za lažji, vendar bolj hribovski vzpon v sosednjem hribu, imenovanem Idondy.

Foto: Sara Jaklič

Anja Intihar

Iskanje popolnosti

Do službe in nazaj vsak dan prevozim več kot sto kilometrov. Seveda bi mi bilo ljubše, če bi se lahko v pisarno pripeljala s kolesom ali, še bolje, prišla peš. Obožujem hojo. Ampak vedno bolj obožujem tudi čas, ki ga imam samo zase. In tako sem začela gledati na vsakodnevno *rajžo* v Ljubljano. Tisti dve uri v avtu zadnje čase izkoristim za različne stvari. Ogromno idej za spletne dnevnike se mi porodi prav za volanom. Nekaj časa sem s pomočjo radia krepila svoje besedišče ruskega jezika. Včasih zgolj na ves glas prepevam ali poslušam zanimive intervjuje.

Spet drugič mi v glavi nastaja seznam novoletnih daril. In včasih, ko sem resnično dobre volje, ko mi zvezde naklonijo prost konec tedna, zdravje, ko imam družbo, ki ji vstajanje ob petih ni odveč, razmišljam, kam me bo zanesla pot. Pod črto – na pot v službo in nazaj sem začela gledati kot na nekaj pozitivnega.

Podobno je s hribi. In vremenom. Včasih sem morala nujno čakati na sto sonc, da bi si obula pohodne čevlje. Iskala sem kotičke, kjer bodo zagotovo jasna in prelepi razgledi. Čemu pravzaprav, sem sčasoma ozavestila to zmoto. Čemu bi dopuščala, da mi konci tedna bežijo, da morda zamudim kakšno novo dogodivščino zgolj zato, ker čakam na popolne razmere? Tudi sivina v hribih zna prinesiti neskončno lepoto. Nikoli pravzaprav ne vemo, kaj nam bo prinesel dan, ne vemo, ker seveda ne moremo, ker ne znamo, ker kristalna krogla ne obstaja. Zato moramo (vsaj) poskusiti izveliči čim več iz njega. Zato moram, jaz sama, vzdigniti zadnjico, pretegniti noge, pripraviti tisti sendvič in skuhati čaj ter se odpraviti ... nekam. Ni pomembno, kam. Odpraviti se in hoditi. In seveda

me po poti sem in tja včasih prešine, da mi megla in oblaki ne bodo dopustili, da bi videla morje ali s fotoaparatom naredila sapo jemajočo panoramo. Da ne bom mogla "zares" uživati v razgledih. Pa se po navadi kar hitro streznim. Nisem vstala sredi noči, da bi mi dan pokvarili oblaki ali da bi stokala, kakšno ušivo smolo imam. Niti se nisem spravila iz postelje v čisti temi zato, da ujamem popolno fotografijo. Zato, da grem in zadiham, sem šla. Da sčistim pljuča in možgane. Da pozabim pisarno, računalnik in vsa elektronska pisma, ki me bodo čakala v ponedeljek, ko prispem v Ljubljano. Da najdem mir. Neskončen mir, ki (nam) manjka.

Včasih se spet zalotim pri razmišljanju, da je morda ravno mir tista popolnost, ki jo nenehno iščem in po

kateri hrepenim. Mir, ki ga najdeš – kako skregano z zdravo pametjo, če bi ji pustil, da prevlada nad srcem – takrat, ko na primer z ožuljenimi podplati prisopihaš na vrh. Četudi je ta prekrit z oblaki in meglo. Četudi je morda majhen, zgolj *kucelj*, za katerega si porabil več časa, kot bi ti bilo ljubo. A spet – čas, namenjen samemu sebi, je resnično dobro porabljen. In morda sem poleg hoje (v hrib ali po ravnem, ni pomembno, imam pa raje klanec, drži) samo še med branjem res zanimive knjige tako lepo zlepljena sama s sabo. Da se mi zdi, da ničesar ne zamujam. Da skoraj ničesar ne pogrešam. Da so se planeti postavili v pravo linijo. Da je lepota vsenaokrog. In – da jo zmorem uvideti, prebrati, posledično začutiti. Kot težko razumem ljudi, ki v vsaki stvari vidijo zgolj črnino, brezna in nepremostljive ovire, ne znam (in morda nočem) prisluhniti tistim, ki ne zmorejo biti vsaj malce sami s seboj.

Tudi sicer se je precej lažje boriti s sivino, ki jo včasih bolj, drugič manj pogosto ponudi vsakdan, če zmorem nanjo pogledati z vsaj trohico sonca. Rumene barve, če razumete, kam merim. S pozitivnostjo. Te kronično primanjkuje vsem. Dokaj prepričana sem, da imamo nekje v malem, skoraj nevidnem kotičku svojega narodnega značaja skrito potrebo po negativizmu, ki nam pogosto zastira poglede in občutke. Poglede in občutke, ki bi sicer na vso moč sijali v zlati barvi. In v vseh njenih odtenkih. Tudi zato nas morda vleče v hribe. Lanska planinska sezona je bila menda ena najboljših v zadnjih petih letih. Menda se je precej povečal tudi obisk tujih planincev. Morda zato hodimo. Mi, Slovenci. Ponosni na naravo, na naše lepote. Morda si visoko na vršacih očistimo dušo, izbrisemo črnino iz nje. Morda na širnih gričih ne razmišljamo o tem, kako bomo plačali položnice, kaj dali v lonec, kdaj napolnili rezervoar za gorivo, da bodo stroški kar

najbolj optimalni. Morda to puščamo zgolj za bivanje v dolini. Kaj pa vem, kaj nas žene. Morda tudi potreba po druženju, čisto mogoče. Morda se včasih res ustrašimo biti zgolj sami s seboj.

Življenje ni praznik, je delovni dan (prosto po Simonu Gregorčiču). A na koncu tiste štiriindvajsete ure, na koncu tiste tisoč štiristoštiridesete minute, ko ostanemo sami s seboj, s svojimi mislimi, željami, potrebami, s svojimi hrepenenji, takrat je na nas, kako se bomo odločili. Ali se bomo predali črnini ali pač poskušali na vso moč, z vso energijo, ki jo premoremo, predati se soncu. In lastnim malim zmagam. Če jih bomo znali uvideti in si priznati, da včasih pač zmoremo prisopihati zgolj na Hlevišo, medtem ko bo Krn počakal, da zasijejo boljši časi.

Življenje res ni praznik. Tako naivna seveda nisem. Ampak veste kaj! Neznansko rada imam svoje delo. Tudi če se včasih prav trudi, moje delo, da bi iz mene izvleklo tisto potrebo po pritoževanju, po negativizmu. Za zdaj se uspešno upiram. In dajem prednost rumeni. Še vedno me včasih preblisne togota, ko s prenapolnjenim nahrbtnikom, ker mi vedno, ampak RES vedno uspe vzeti s sabo preveč nepotrebnih stvari, lazim v grič. Sprašujoč, kaj mi je tega treba, ker nimam moči, da bi osvojila vrh. In ravno tam, na vrhu, me vedno, RES vedno prešine, da mi je do zdaj zmeraj uspelo priti na cilj. Prešine me, kako sem se med vožnjo iz Ljubljane veselila tega dne, načrtovala, tiskala zemljevid, razmišljala, o čem bova med potjo klepetali z mamo. Tuhtala, da morda vidim planiko; lani sem jo prvič videla v živo. Ker malenkosti štejejo. Tudi navaden delovni dan nas namreč zmore prenetiti in zasijati v vsej svoji lepoti. Majhen hrib, čeprav obdan z oblaki, morda skriva neslutene pustolovščine. Če nam mrzlično iskanje popolnosti ne prepreči gledanja s srcem. ◉

Med oblaki
Foto: Nejc Suhadolnik

Teja Peperko

"Šentjurski Triglav" združuje planince

Začetki planinstva na Resevni

V letu 2016 je Planinsko društvo (PD) Šentjur praznovalo svojih petinšestdeset let obstoja. Prav tako je lani minilo petinpetdeset let od začetka gradnje planinskega doma tik pod vrhom Resevne, hriba, visokega 650 metrov in ležečega jugozahodno nad Šentjurjem.

PD Šentjur se je že na ustanovnem občnem zboru leta 1952 odločilo, da za svojo planinsko točko izbere vrh Resevne. Veliko ustanovnih članov je namreč živelo ob vznožju Resevne in so hrib že pred tem pogosto obiskovali, prav tako so tja radi zahajali domačini, ker so na njem imeli gozdove, zaradi nabiranja gozdnih

so morali najprej utrditi in narediti nove poti, s pomočjo volov in konjev pa so na vrh pritororili gradbeni material. Na srečo so veliko lesa dobili kar na sami Resevni. Nekateri domačini se še zdaj spominjajo, kako prijetno je bilo druženje v zavetišču, ki je bilo včasih popolnoma polno, manjkala ni niti harmonika niti obilica petja.

Zato ni presenetljivo, da so si člani društva želeli na Resevni postaviti večji planinski dom, ki bi vsem občanom služil kot rekreacijski center; obenem pa bi predstavljal del verige planinskih postojank v tem delu Slovenije. Čas po drugi svetovni vojni je bil namreč čas množičnega ustanavljanja planinskih društev, planinskih poti in planinskih koč. V socializmu je bil šport pomembna pristočasna dejavnost, saj naj bi vplivala na boljšo delovno produktivnost in zdravje delovnega človeka. Planinstvo se v tem pogledu ni razlikovalo, saj je tako kot drugi športi imelo vzgojno, rekreativno in narodnoobrambno funkcijo.

Na širšo priljubljenost Resevne in njenega zavetišča je vplival tudi Lahov smuk,¹ ki so ga od leta 1952 dalje organizirali na Resevni in ki je potekal približno petnajst let. Smučanje je bilo takrat poleg planinstva zelo priljubljeno, zato pa so smuči morale biti cenovno ugodne. V Šentjurju so lesene smučke izdelovali na tedanji Kmetijski šoli Šentjur,² palice pa so si ljudje naredili kar sami. Nekaj dni pred smukom so organizatorji pripravili celotno progo in jo nožno poteptali. Na dan dogodka so smučarji pri vznožju dobili svojo številko, dali smuči na ramo in z njimi odšli na začetno točko smuka na Resevno ter se po dogovoru spuščali drug za drugim v dolino.

Idejo o večjem planinskem domu so udeležili z začetkom gradnje leta 1961. Ta letnica sovpada z dvajseto

Mladinski odsek PD
Šentjur z zastavo
PZS leta 1960
Arhiv PD Šentjur

plodov ali zaradi vsakoletnega obiskovanja t. i. svete poti, ki je čez Resevno potekala do sosednjega hriba Svetina, kjer je romarska cerkev Marije Snežne.

Najprej so na Resevni postavili majhno leseno zavetišče, ki je služilo za postanek in počitek obiskovalcev, kjer so se pohodniki lahko zadrževali in družili v naravi. Zavetišče so skupaj z lesenim razglednim stolpom na vrhu hriba zgradili leta 1953. Postavitev teh dveh objektov je zahtevala veliko truda, časa in prehojenih kilometrov na Resevno. Člani PD in drugi domačini

¹ Po borcu Kozjanskega odreda Dušanu Lahu, ki je padel na Resevni.

² Današnji Šolski center Šentjur.

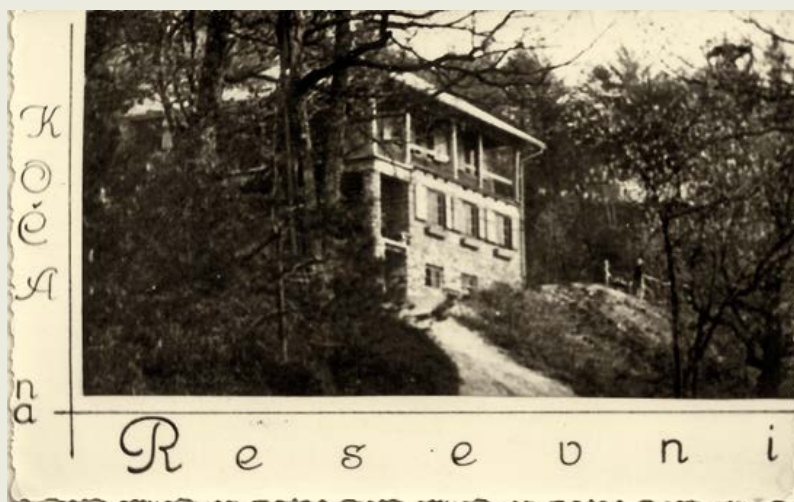

Udarniška akcija pri domu na Resevni
Arhiv PD Šentjur

obletnico ustanovitve I. celjske čete na Resevni, zato je bila prva prireditev namenjena tudi spominu na ta dogodek. Gradnja doma je potekala kar dvajset let. Uradno odprtje je dom dočakal 20. septembra 1981, urejen srednji del, ki je nudil zatočišče obiskovalcem, pa so odprli leta 1963. Planinski dom na Resevni je bil, kot številne druge planinske kočice po Sloveniji, zgrajen udarniško. Pri njegovi gradnji so sodelovala različna šentjurska podjetja, organizacije, društva in šole; postal je vsešentjurski projekt, ki je združil občane in ljudi širše. Prav tako je bil tudi medgeneracijski projekt, saj so učenci šol šentjurske občine pomagali pri utrjevanju cest in pri gradnji objekta. Tako so na veliki mladinski akciji med letoma 1961 in 1963 učenci nosili na Resevno zidake. Vsaka šola naj bi imela športni dan, na katerem bi učenci simbolično ponesli vsak svoj zidak na Resevno. Otroci so prišli do vznožja hriba, kjer so prejeli zidake, in se nato povzpeli na hrib. Veliko zgodb je, kako sta po dva učenca s pomočjo *fižolovke* nosila zidake na mesto postavitve doma. Bili so ponosni na svoj dosežek, s takimi dejavnostmi pa se je pripadnost mlajših generacij domu in Resevni še povečala.

Danes je poleg planinskega doma na vrhu Resevne tudi kovinski razgledni stolp, ki so ga postavili leta 1996 na mestu prvotnega lesenega, ki se je po približno petnajstih letih podrl. Dom obišče veliko domačinov in pohodnikov, kar nekaj je tudi takih, ki Resevno

redno obiskujejo in čutijo do tovrstnega obiskovanja prav posebno pripadnost. Vendar pa ima vrh za sam kraj tudi simbolni pomen. Lokalni planinci in domačini ga imenujejo "šentjurski očak" ali "šentjurski Triglav", njemu v čast pa je že pred desetletji nastala pesem *Naša Resevna*, ki je postala himna Resevne. Oblikovale so se tudi neformalne skupine, ki jih združuje ravno ljubezen do Resevne, planinstva in prijatelj-

stva. Resevna tako predstavlja eno izmed pomembnih rekreativnih točk na tem območju, njeno obiskovanje pa se je precej povečalo.

V socialističnem obdobju so se postavili temelji rekreacije, ki je vsem posameznikom, delovnim ljudem, omogočala športno udejstvovanje v bližini doma. Skoraj vsako mesto je imelo v bližini hrib, ki so ga domačini redno obiskovali. Planinski dom na Resevni je iz lokalnega projekta domačinov postal planinska postojanka, ki danes privablja raznovrstne ljubitelje narave in rekreacije, najdemo pa ga tudi v Razširjeni slovenski planinski poti. ●

Ena prvih razglednic Planinskega doma na Resevni
Arhiv PD Šentjur

Planinski dom na Resevni danes
Arhiv PD Šentjur

Po sporočilu za
javnost povzela
Zdenka Mihelič

Trzinci in Idrijci nepremagljivi

Idrija, naše najstarejše rudarsko mesto in kraj lanskih prvovrščenih državnega tekmovanja Mladina in gore (MIG), je 21. januarja gostila 28. tekmovanje MIG, planinsko tekmovanje za mlade iz znanj, veščin in izkušenj v vseh področjih planinskega delovanja. Zmage so se med osnovnošolci veselili Obriti orli iz Trzina, pri srednješolcih pa domače Gorske zjale. Tekmovanje, na katerem se je za naslov državnih prvakov pomerilo 114 tekmovalcev, so organizirali Planinska zveza Slovenije (PZS), Mladinska komisija (MK) PZS, Zavod za šport RS Planica, Planinsko društvo (PD) Idrija in Osnovna šola (OŠ) Idrija. Tekmovanje MIG je hkrati tekmovanje iz znanja in športno tekmovanje, namenjeno osnovnošolcem od 6. do 9. razreda, letos pa so že drugič tekmovali tudi srednje-

predsednik Meddruštvenega odbora PD Posočja Gregor Rupnik. Obiskala jih je tudi skrita gostja – gorska kolesarka Tanja Žakelj.

Štiričlanske ekipe osnovnošolcev in dvočlanske ekipe srednješolcev so najprej pisale teste iz planinskega znanja, pridobljenega v planinskih krožkih in s planinskim udejstvovanjem. V finale osnovnošolskega državnega tekmovanja se je uvrstilo šest najboljših ekip, ki so v kvizu odgovarjale na zahtevna vprašanja iz Planinske šole in dodatnega gradiva, objavljenega v več številkih *Planinskega vestnika*, o Idrijsko-Cerkljanskem hribovju, uporabi defibrilatorja in o mladinskem delu v planinski organizaciji, pokazati pa so morale tudi praktično znanje iz orientacije, prve pomoči in splošnega planinstva. Pisca vprašanj sta bila vodnica PZS Urška Trček in inštruktor planinske vzgoje Franc Kadiš. Novi državni prvaki so med enaindvajsetimi ekipami postali Obriti orli (PD Onger Trzin, OŠ Trzin), na drugo mesto so se v superfinalu uvrstili Mount M.U.N.T. (OŠ Črnuče), na tretje pa Pretkani gamsi (PD Bled, OŠ prof. dr. Josipa Plemlja Bled). Četrtri so bili Slivniški svizci junior (PD in OŠ Slivnica pri Celju), peti Gorski petelini (PD in OŠ Tržič) in šesti Nepredvidljivi (PD Dobrovlje - Braslovče, OŠ Braslovče).

Šest najboljših srednješolskih ekip med sicer petnajsterico se je v ločenem finalu skozi težje praktične naloge bojevalo v znanju iz planinske opreme, prve pomoči in splošnega planinstva. Ponovno so bili nepremagljivi domačini iz PD Idrija z dvojico Gorske zjale, Planinskima muhama na drugem in Dvema strašnima majstroma na tretjem mestu. Četrto mesto je pripadlo ekipi Trzin 1 (PD Onger Trzin), peto Diagonalistoma (PD Idrija) in šesto ekipi Loden 1 (PD Domžale).

Najboljše ekipe so za nagrado prejele udeležbo na planinskem taboru v Planinskem učnem središču Bavšica oz. vikend paket v različnih planinskih kočah, pokale in medalje, vsi sodelujoči pa praktične nagrade. Na likovno-literarnem natečaju Škrat Perkmandelc čara lepši svet je zmagala ljutomerska ekipa Zobl, zobl pa lük.

Zmagovalni Obriti orli iz Trzina Maksi Pavšek, Tim Jovan, Brin Tomc in Nejc Gerksič so se izjemno razveselili naslova državnih prvakov MIG: "Lani se nismo niti uvrstili na državno tekmovanje, zato smo res presenečeni. Dokazali smo, da lahko zmagamo. Vsa-

*Nepremagljivi osnovnošolski Obriti orli z mentorjem Jako Peternelom
Foto: Manca Čujež*

šolci. Obenem je to lepa priložnost za druženje in medsebojno spoznavanje mladih planincev, ki so se pomerili že na regijskih tekmovanjih novembra lani v Litiji, Grižah in Črnem Vrhu nad Idrijo.

Pred samim začetkom tekmovanja so z glasbo in plesom zbrane razveselili člani mladinskega odseka PD Idrija in učenci OŠ Idrija, pozdravili pa so jih predsednik PD Idrija Nace Breitenberger, župan občine Idrija Bojan Sever, predsednik PZS Bojan Rotovnik, načelnica Mladinske komisije PZS Barbara Bajcer, načelnica mladinskega odseka PD Idrija Katarina Bončina, koordinatorica tekmovanja Brigita Čeh in

ko leto gremo na planinski tabor, vsak teden imamo planinski krožek, mentor Jaka Peternel nam je pripravil gradiva. Letos smo se več pripravljali in ekipo obogatili s članico Maksi, k zmagi pa so doprinesle svoje tudi povezanost ekipe, dobra taktika in tudi sreča." Srednješolska zmagovalna dvojica Gorskih zjal v sestavi Klare Kavčič in Barbare Čibej je že stara znanka teh tekmovanj, saj sta bili lani in pred tremi leti članici osnovnošolskih državnih prvakov, tokrat pa sta premagali tudi svoje nekdanje sotekmovalce iz ekipe. "Z ostalimi tekmovalci nismo tekmeči, ampak prijatelji, zato sva vsakomur privoščili zmago. Tudi planinsko znanje nabiramo skupaj, veliko vadimo v praksi, zato sva dobro opravili praktične naloge v finalu – ustavljanje s cepinom, oživljanje z defibrilatorjem in vozle. Dodana vrednost tekmovanja je v tem, da se učimo za življenje in nam bo znanje dobro služilo tudi v prihodnje," sta povedali mladi planinki, ki sta se, tako kot vse druge zasedbe iz PD Idrija, kalili pod budnim očesom mentorja Naceta Breitenbergerja, predsednika PD Idrija. ●

Obvestilo bralcem

Po januarski prenovi revije smo prejeli nekaj vaših pisem, v katerih ste nam sporočili mnenja o njej in predloge izboljšave, za kar se vam zahvaljujemo. Morali smo počakati na prvo številko, da smo lahko ocenili rezultat oblikovne preнове. Na podlagi ugotovitev smo sprejeli potrebne korekcije in nekaj izboljšav je upoštevanih že v tej številki. Nekateri ste omenili, da imate težave pri branju zaradi premajhnih črk. Naj povemo, da so bile črke v januarski številki večje kot prej, spremenjena pa je bila vrsta pisave, in sicer je bila ponekod tanjša. Črke smo v tej številki malce povečali in na barvni podlagi, kjer so bile v januarski številki težje berljive, še okrepili. Vabimo vas, da nam svoja mnenja sporočate še naprej. Želimo vam prijetno branje!

Uredništvo

Boffov jubilej

Po štirih dneh projekcij se je 30. 12. s podelitvijo nagrad zaključil deseti bovški festival filmov o športu in naravi BOFF (Bovec Outdoor Film Festival). Tričlanska žirija, ki so jo sestavljali Zdenka Mihelič, Rožle Bregar in Nejc Solje, je nagradila naslednje filme. V kategoriji dolgih športnih filmov je nagrado prejel film Seana Villanueva-O'Driscolla *Dodojevo zadovoljstvo* (*Dodo's Delight*), ki prikazuje plezalsko odpravo z jadnico na Grenlandijo in Baffinov otok. V kategoriji kratkih športnih filmov je bil po mnenju žirije najbolj-

Prizor iz filma *Dodojevo zadovoljstvo* Arhiv BOFF

ši *Poumaka* avtorjev Andyja Manna in Keitha Ladzinskega, ki pripoveduje o plezanju na še neosvojeni stolp Poumaka globoko v džungli Francoske Polinezije. V kategoriji filmov o naravi in ekologiji je žirijo najbolj prepričal film *Sveta (ne)sveta reka* (*Holy (un) Holy River*) Petea McBridea, ki pripoveduje zgodbo reke Ganges. Posebno omembo si je prislužil film *Prečkanje Islandije* (*Crossing Iceland*) pokojnega režiserja Jureta Brecljnika. "Film si je zaslužil posebno omembo za delo kamere, saj je bil posnet v nemogočih vremenskih razmerah z orkanskim vetrom in pri temperaturah, ki so bile krepko pod ničlo. Če vzamemo v zakup še to, da je prečkanje trajalo en sam dan, so posnetki naravnost neverjetni. Poleg tega pa je Brecljnikov film – v primerjavi z visokopračunskimi filmi, pri katerih sodeluje veliko ljudi – izjemna celota, saj sta bila med snemanjem prisotna le režiser in snemalec. Zelo všečna je tudi avtorska glasba, ki je bila spisana prav za ta film," je žirija utemeljila svojo odločitev. Občinstvu je najbolj ugajal gorskokolesarski film *Not2Bad* kanadske produkcije Anthill avtorja Darcyja Wittenburga, ki so ga posneli v Španiji.

V štirih večerih projekcij je bilo na ogled 38 filmov, od teh 16 športnih filmov, daljših od 15 minut, 12 športnih do 15 minut dolžine in 6 v kategoriji narava in ekologija. Poleg projekcij v osrednjih terminih sta dvorano v Stergulčevi hiši napolnili tudi predavanji Rožleta Bregarja o snemanju filma *Zadnji ledeni lovci na Grenlandiji* in Roka Rozmana o naravovarstveni akciji Balkan Rivers Tour. Z dnega dne so v večernem terminu gledalci zapolnili tudi nekajkrat večjo dvorano v kulturnem domu. V petek je bil med zvezdami večera tudi predelani tovornjak, s katerim je mednarodna smučarska družina Snowmads obredla Srednji vzhod in Vzhodno Evropo. "Z jubilejno izvedbo festivala smo zadovoljni. Tudi z dodatnim dnevom v večji dvorani je bil obisk dober, med gledalci pa je bilo še več domačinov, ki so vse bolj vtankani v festival, neprecenljiva je tudi podpora občine," je po zaključku povedal ustanovitelj in direktor festivala Jan Maček.

Po sporočilu za medije povzel Mire Steinbuch.

Triglavsko brezno

Vreme decembra 2015 je bilo enkratno. V gorah ni snežilo, bilo je sončno, s temperaturami nad lediščem. Zadnji ponedeljek v mesecu in letu sem se odpravila s fanti na Kredarico. Simon Burja, Jaka Ortar in Boštjan Merala so odšli dan prej, da so opremili brezno. Z Alešem Stražarjem in Silvom Vidergarjem smo se najprej ustavili v Mojstrani pri Tomažu Klinarju – dobra poteza, saj mi je Tomaž nesel jamarsko opre-

me je že v koči precej zeblo. Zunaj je zapihal precej močen in mrzel veter. Hvala bogu so ob desetih zvečer prijatelji le prišli do Kredarice. Po trinajstih urah so se vrnili iz brezna, utrujeni, a navdušeni. Noč je bila kar prijetna. Pred mesecem dni, ko sva s Simonom spala v isti koči, sva se namreč zbudila pri vsakem gibu. Tudi mrzlo ni bilo tako zelo, sploh glede na to, da sobe niso ogrevane. Vstali smo malo pred sončnim vzhodom in z nata-

Tisočletni led, ki je tu, me je očaral v dno duše. Arhiv Barbare Vrhovnik

mo, kar bi bil zame hud zalogaj. Vseeno sem po desetih minutah ostala sama, kajti fantje imajo hitre in dolge korake. A počasi se daleč pride! Počakali so me pri "Prgarci", kjer smo se odpočili in okrepcali. Malo višje je zaradi inverzije zmanjkalo snega, vse do vrha je ležal le še v senci ali kot zametek ob skalah. Srečevali smo veliko ljudi za ta čas. Zadnjih dvesto metrov pod vrhom sta se Aleš in Silvo vrnila po moj nahrbtnik. Imela sem občutek, da me bo dvignilo v zrak, tako lahka sem bila, ko sta mi vzela breme s hrbta. Popoldne smo sedeli v koči, malce utrujeni, a vseeno srečni. Tomaž je šel na vrh Triglava in se sam vrnil v Krmo ter potem domov. Mi trije pa smo sedeli in čakali. Najprej brezskrbno, nato vedno bolj nemirno. Silvo je hodil okrog koče preverjat, ali so se morda že prikazale drobne lučke. Ob devetih zvečer se mu je pridružil Aleš. Sama nisem šla, saj

knjenimi drezami odšli proti breznu. Okrog desetih sva s Silvom prišla do vhoda. Led je bil trd, zato je Jaka vsekal vanj stopinje in nama, nevajenima tega početja, zelo olajšal vstop. Navezala sem se in se spustila v jamo. Že po nekaj minutah me je zeblo v roke, da so bili prsti čisto trdi. Temperatura v breznu se giblje od -2 do 0 °C. Malo me je bilo strah, saj to ni jama, kot sem jih vajena. Ta je bila, kot bi se nahajala v pravljичni deželi. Brez kapnikov in skal, le led. Hitro sem se spuščala, saj je eno samo brezno, kar pomeni, da ves čas visiš na vrvi. A ko sem prišla nad stometrsko navpičnico, se me je polotila groza. Aleš je bil že globoko spodaj. Vedela sem, da je on, a videla sem le majceno lučko kot kresničko. Ker je bila vrvi zaradi mraza trda, sem jo morala podajati v zavoro, kar upočasnji spust. Začela sem se vrteti in nihati gor in dol, saj je vrvi elastična. Krasen obču-

tek, a obenem grozen ob misli, da se lahko pretrga. Po nekaj minutah sem prišla do dna. Dereze so ostale na nogah, saj je na tem delu približno šestdeset metrov debela plast ledu. Na njem je polno skal, kamnov in peska, ki pada s stropa in sten. A na to se ne sme misliti! Tako sem stala dvesto metrov pod površjem, trda od mraza in strahu. Po kratkem času sem se odločila za povratek in se začela s prižemo vzpenjati. Šlo je počasi, roki sta boleli, pas mi je stiskal rebra, da sem težko dihala. Grozno veliko je brezno, zamrznjen slap je visel izpod stropa, stene ponekod obložene z ledom. Zeblo me je, da sem se tresla. Počasi sem se dvigala in nekje na sredini zapadla v nesmiselni strah. Spomnila sem se Aleševih besed, ko je dejal, da zaupa vame in ve, da sem sposobna sama priti iz jame. In zakaj ne bi? S prižemo sem se vzpenjala, kakor sem zmogla, nihče me ni priganjal ne čakal. Zakaj torej ne bi uživala? Medtem ko sem se vrtela na vrvi, sem s precej močno lučko opazovala okolico. Najlepši je bil zamrznjen slap, visok dvajset metrov. Proti vrhu dvorane, reče se ji Gigantsko brezno, je bil led kot iz stekla. Prozoren, debel pol metra ali več, s svečami. Narava zna poskrbeti za lepoto, ki je nikoli ne pozabiš. Tisočletni led, ki je tu, me je očaral v dno duše. Tako je trd, da sem s težavo odlomila za palec velik košček, ki se v ustih nikakor ni stalil. Ni tak kot v dolini. Ponekod so v njem zamrznjeni mehurčki zraka, kamenčki ali prah. Kar prehitro sem prišla nazaj do vhoda in iz brezna. Ko sem se vračala, sem s pogledom zaobjela kočo na Kredarici in vrhove vse do avstrijskih gora. Na vse je sijalo sonce. Bilo je tako čudovito, enkratno, da sem izbruhnila v jok. Srečna sem bila, da sem lahko videla to lepoto, da sem se spustila v to brezno, do samega triglavskega srca. Pod Kredarico sva se srečala s Silvom, ki je sestopal z očaka. Ko sem povedala s Silvom, zakaj imam mokre oči, se je le nasmehnil. Triglavsko brezno je trenutno globoko tristo dvajset metrov. V zadnjih dveh odpravah so jamo "poglobili" za sedemdeset metrov. Po vrnitvi domov sem izvedela, da sem Triglavsko brezno obiskala kot prva Slovenka. Pred mano so bile leta 1964 tri Britanke, vendar se ne ve, kako globoko so prišle. Drugi zapiški žensk ne omenjajo. Za moje oči in srce je bil torek, 29. decembra 2015, najlepši dan, kar sem jih doživela. Videti toliko lepote na en sam dan je izjemno težko, za večino ljudi tudi nedosegljivo. Izredno ponosna sem, da je bilo meni to dano. ●

11. Festival gorniškega filma

Letošnji dnevi gorniškega filma bodo potekali od 20. do 26. februarja v Cankarjevem domu v Ljubljani, pa tudi v Celju, Domžalah, Mojstrani in Novi Gorici. Prikazanih bo 44 filmov v naslednjih kategorijah: gore, šport in avantura, plezanje, gorska narava in kultura ter alpinizem. Tričlansko žirijo, ki bo izbrala najboljše filme, sestavljajo **Aleša Valič**, **Marco Ribetti** in **Martina Čufar Potard**.

Aleša Valič je urednica in scenaristka v Izobraževalnem programu Televizije Slovenija. Velik del svojega poklicnega delovanja posveča ustvarjanju izobraževalnih in dokumentarnih oddaj ter filmov, predvsem s področja naravovarstva, naravoslovja in etnologije. Med njimi je tudi serija o slovenskih Alpah in slovenskih naravnih parkih. Iz Italije prihaja **Marco Ribetti**, namestnik direktorja Nacionalnega gorniškega muzeja v Torinu, upravitelj muzejskega filmskega arhiva in video knjižnice. Piše tudi o filmih, zlasti tistih, ki so posneti v Alpah in drugih gorstvih po svetu. **Martina Čufar Potard**, Mojstrančanka, ki živi v Chamonixu, pleza več kot 28 let. Med tekmovalno kariero si je priplezala številne medalje, leta 2001 je postala svetovna prvakinja v športnem plezanju. Uživa v skalnem plezanju, tudi tradicionalnem, in v velikih stenah.

Letos bomo lahko prisluhnili sedmim predavateljem. **Janez Volkar** bo pripovedoval o poljsko-slovenski odpravi na Nošak, 7492 m, v Hindu-kuš leta 1976, na kateri so vsi člani dosegli vrh. **Jernej Kruder** bo predaval o svojem balvanskem plezanju in tudi o večraztežajnih smereh ter tistih, ki potekajo nad vodo (*deep water soloing*). **Jernej Šček** je profesor filozofije in zgodovine na Prešernovem liceju v Trstu. Objavlja v dnevnikih in revijah, kot voditelj in avtor oddaj sodeluje z Radiem Trst A. Prireja predavanja in okrogle mize v sklopu tržaških kulturnih društev in projekta Misliti več. Je navdušen gornik in ljubitelj svetovne gorniške literature. Predaval bo o Emiliju Comiciju, italijanskem plezalskem asu in jamarju, ki je plezal tudi v Jalovcu, Mojstrovki in Ojstrici. **Martina Čufar Potard** se bo razgovorila o tem, kako je biti mama z jeklenimi prsti, ki so jih občutile tudi stene v Ameriki (Yosemite, Indian Creek), v Mehiki (El Gigante), granitne stene nad Chamonixom, pozimi pa topla plezališča južne Francije in Španije. **Robert Schauer**, njega dni najboljši alpinist v Avstriji, je stal na petih osemtisočakah. O epškem vzponu čez zahodno steno Gašerbruma IV, ki sta ga opravila z Voytekom Kurtyko, so govorili ob tabornih ognjih po vsej Himalaji. Poleg tega je izkušen filmski snemalec in ustanovitelj graškega festivala gorniškega in pustolovskega filma. **Romana Beneta** in **Nives Meroi** spoznavajo tudi tisti, ki se sicer ne ukvarjajo z alpinizmom. Razlog so njihovi vzponi na trinajst osemtisočakov – do himalajske krone jima manjka le še 8091 metrov visoka Anapurna – in lani v slovenščino prevedena odmevna in večkrat nagrajena Nivesina knjiga *Ne pustim te čakati*.

Prisluhnili bomo lahko predavanju o Emiliju Comiciju, italijanskem plezalskem asu. Arhiv FGF

Gore in sladkorna bolezen

Pozitivni učinki in pasti hoje v gore za diabetike

Sladkorna bolezen prizadene približno 382 milijonov ljudi po celem svetu, kar predstavlja 8,3 % svetovne populacije (v približno enakem odstotku se bolezen pojavlja tudi v Sloveniji). Pojavnost bolezni se v vseh državah še povečuje. Po napovedih naj bi se odstotek bolnikov s sladkorno boleznijo do leta 2035 povečal za 55 %.

Sladkorna bolezen tipa 2 predstavlja približno 85–95 % vse sladkorne bolezni. Za zdravljenje tega tipa sladkorne bolezni s telesno vadbo obstaja mnogo priporočil, saj telesna vadba nedvomno izboljša kontrolo sladkorja v krvi, občutljivost tkiv na hormon inzulin, telesno sestavo, krvni tlak in vsebnost maščob

Merjenje krvnega sladkorja v gorah.
Foto: Sašo Jankovič

v krvi. Zmanjšuje tudi vpliv drugih dejavnikov tveganja za nastanek neželenega srčno-žilnega dogodka. Žal pa je velika večina ljudi s sladkorno boleznijo tipa 2 telesno neaktivna. Nizek odstotek telesno aktivnih bolnikov s sladkorno boleznijo je lahko posledica nevednosti o pozitivnih učinkov telesne vadbe na bolezen. Lahko pa je tudi posledica prepada med znanjem in ukrepanjem.

Kaj je sladkorna bolezen

Sladkorna bolezen je kronična bolezen, pri kateri ce-

lice trebušne slinavke (pankreas) ne proizvajajo dovolj inzulina oziroma pri kateri telo proizvedenega inzulina ne more učinkovito rabiti. Kaže se kot motnja v presnovi ogljikovih hidratov, maščob in beljakovin. Končni učinki bolezni so lahko trajne okvare, nepravilnosti v delovanju ali pa celo odpoved številnih telesnih organov. Tipični klinični znaki za nastanek sladkorne bolezni so povečano izločanje vode iz telesa (uriniranje), s tem povezana dehidracija in huda žeja, slabo počutje, izguba telesne mase in zmanjšana odpornost.

Delitev sladkorne bolezni glede na nastanek

Sladkorna bolezen tipa 1 (od inzulina odvisna sladkorna bolezen) se večinoma pojavi v otroštvu in mladosti (najpogosteje v puberteti) oziroma do tridesetega leta starosti. Je avtoimunska bolezen, pri kateri obrambne celice napadajo telesu lastne celice trebušne slinavke, tako da te prenehajo proizvajati hormon inzulin. Sprožilni dejavnik za nastanek bolezni je lahko na primer virusna okužba ali stresni dogodek. Zdravljenje z inzulinom je nujno vse od pojava bolezni, inzulin pa je z injekcijami treba nadomeščati do konca življenja.

Bolezen tipa 2 pa je posledica nezdravega življenjskega sloga (čezmerna telesna masa, telesna neaktivnost, kajenje, prehrana z visoko vsebnostjo maščobe in malo vlaknin, psihosocialni stres) pri genetsko dovezetnih posameznikih. Ker je vzrok za nastanek sladkorne bolezni tipa 2 drugačen kot pri tipu 1, se tudi zdravljenje razlikuje. Pri bolnikih s tipom 2 je najprej treba spremeniti življenjski slog in povečati obseg telesne aktivnosti, spremeniti prehrano tako, da bo bolnik užival hrano, bogato z vlakninami, 50–60 % kompleksnih ogljikovih hidratov in največ 30 % maščob. Treba je tudi opustiti kajenje in zmanjšati stres. Šele če ti ukrepi niso dovolj učinkoviti, uvedemo zdravila oziroma inzulin.

Zapleti sladkorne bolezni

Kronični zapleti, tipični za sladkorno bolezen, so okvara ledvic, oči, živcev, srčni infarkt, možganski infarkt, ateroskleroza, angina pectoris in diabetična noga.

Najpomembnejši akutni zaplet pri sladkorni bolezni je hipoglikemija, ki pomeni stanje znižane koncentracije sladkorja v krvi. Nastane pri zdravljenju z inzulinom oziroma s tabletami, in sicer kadar vnesemo čezmerno količino zdravil glede na vnos ali porabo hranil (prevelika doza inzulina ali tablet, prevelika telesna aktivnost, premalo hrane oziroma opuščeni obrok, pitje alkohola na prazen želodec). Znaki hipoglikemije so lakota, drgetanje, znojenje, strah, vznemirjenje, bledica in hitrejši srčni utrip; ko se stanje poslabša, pride do težav s koncentracijo in zmedenosti, lahko celo do nezavesti. Da preprečimo najhujše, moramo znake prepoznati takoj in zaužiti obrok, bogat z ogljikovimi hidrati (sendvič, žitarice ...); če je hipoglikemija težja, zaužijemo nekaj sladkega (kocka sladkorja, sladek sok ...). Diabetiki bi morali imeti vedno pri sebi sladkor, energijsko ploščico ali čokolado. Ob globljih fazah hipoglikemije moramo uporabiti tudi injekcijo glukagona, ki naj bi ga imeli diabetiki sami.

Učinek telesne vadbe na sladkorno bolezen

Akutni učinki telesne vadbe pri bolnikih s sladkorno boleznijo tipa 1 so sprememba koncentracije glukoze v krvi med vadbo zaradi inzulina v krvi, zato je nujno treba prilagoditi odmerke inzulina in obroke glede na aktivnost. Pomembno je vedeti, da je koncentracija glukoze v krvi lahko znižana do štiriindvajset ur po vadbi.

Pri bolnikih s sladkorno boleznijo tipa 2 na dieti te nevarnosti za hipoglikemijo med vadbo ni (zato ni potrebe po večjem vnosu hranil kot normalno – razen ob ekstremnih vadbah). Pri bolnikih, ki jemljejo tablete ali inzulin, pa telesna aktivnost dodatno niža nivo glukoze v krvi, ki ostaja znižan še do dvanajst ur po vadbi. Po zelo intenzivni vadbi pa lahko pride tudi do povišanih koncentracij glukoze v krvi.

Redna telesna vadba pri bolnikih s sladkorno boleznijo poveča občutljivost na inzulin, kar pomeni, da je potreba po vnosu inzulina ali zdravilnih manjša, posledično so manjši tudi odmerki, hkrati pa se zmanjša tudi tveganje za srčno-žilna obolenja.

Priporočila za telesno vadbo pri sladkornih bolnikih

Na splošno bolnikom s sladkorno boleznijo zelo priporočamo telesno vadbo oziroma ta predstavlja kar nujen del pri zdravljenju bolezni. V poštev pride splošna srednje intenzivna telesna aktivnost vsaj petkrat tedensko ali visoko intenzivna telesna aktivnost vsaj trikrat tedensko po najmanj trideset minut na dan (hitra hoja, kolo, nordijska hoja, aerobika, veslanje ...) in dodatno vadba za moč (intenzivnost je treba prirediti v primeru srčno-žilne bolezni ali bolezni oči) vsaj

dva- do trikrat tedensko. Vedno jo najprej začnemo z ogrevanjem, po njej sledi ohlajanje pet do deset minut, raztezanje je nujno.

Gore in sladkorna bolezen

Če povzamemo vse prej navedene pozitivne učinke telesne vadbe na sladkorno bolezen in telesno aktivnost jemljemo tudi kot obliko zdravljenja (kar je, mimogrede, v nekaterih državah EU že stalna praksa), je gibanje v gorah na vse možne načine za sladkorne bolnike, ki se zdravijo le z dieto, absolutno priporočljivo. Bolj previdni morajo biti sladkorni bolniki, ki se zdravijo z zdravili ali inzulinom, saj lahko pri telesni aktivnosti pride do prej opisane hipoglikemije, ki je v določenih okoliščinah življenjsko nevarna. Zato bolnikom, ki se zdravijo s tabletami ali inzulinom, odsvetujemo gibanje na terenu, kjer je padec lahko nevaren, odsvetujemo tudi plezanje v hribih (ne glede na to, ali pleza prvi ali drugi v navezi). Na vrvi namreč bolnik zaradi svoje bolezni ne ogroža le svojega življenja, temveč tudi življenje soplezalca.

Vsekakor pa hojo po nenevarnih planinskih poteh svetujemo vsem, le z opozorilom, da je predhodno treba urediti in prilagoditi način prehranjevanja in terapijo. Potrebno je tudi pogostejše merjenje glukoze v krvi (pred turo, med njo ter po njej). Turo je treba načrtovati tako, da se, kolikor je le mogoče, bolnik izo-

Bolj previdni morajo biti sladkorni bolniki, ki se zdravijo z zdravili ali inzulinom, saj lahko pri telesni aktivnosti pride do prej opisane hipoglikemije, ki je v določenih okoliščinah življenjsko nevarna.

gne situacijam, v katerih ne bi mogel priti do pravih obrokov in terapije. V določenih primerih je pred začetkom hoje v hribe poleg pregleda pri zdravniku potrebno opraviti tudi obremenitveno testiranje za oceno delovanja srca in ožilja.

Sladkorni bolniki z že izraženo okvaro žil in/ali živcev se morajo izogibati vadbi, ki lahko povzroči poškodbo stopal, zato daljša hoja v hribe ali celo plezanje v plezalnih čevljih (tudi v plezališčih) zanje nista priporočljiva. Nikakor ne sme priti do otiščancev ali drugih poškodb stopala, saj se te izredno težko zacelijo. Takim bolnikom se namesto hoje v hribe priporočajo drugi športi, npr. kolesarjenje ali plavanje.

Med zaplete sladkorne bolezni sodi tudi okvara oči. To okvaro pospešujejo intenzivna vzdržljivostna vadba, vadba moči in vadba, pri kateri se srčna frekvenca hitro zviša in krvni tlak naraste nad 170 mm Hg. Zato moramo biti tudi pri hitrosti vzpenjanja zmerni.

Dodatni problem za gibanje bolnikov s sladkorno boleznijo tipa 1 v gorah predstavlja visoka nadmorska višina. Kontrola koncentracije glukoze v krvi je na višini namreč oslABLJENA, saj povišan tonus simpatičnega živčevja (to je del živčevja, katerega vpliv

nad preostalim delom živčevja prevladuje med telesno aktivnostjo ali v stresu) vodi v povečano proizvodnjo glukoze v jetrih. Poveča se odpornost na inzulin, na višini pa imamo tudi slabši apetit. Poleg tega je treba vedeti, da je na visokih nadmorskih višinah merjenje krvne glukoze lahko nezanesljivo. Tudi inzulin je treba zaščititi pred nizkimi temperaturami, saj zmrznjen postane neučinkovit. Ne smemo pa pozabiti tudi na nevarnost nastanka omrzlin.

Za konec

Vidimo torej, da ima gibanje v gorah mnoge pozitivne učinke na zdravje, a žal tudi določene pasti, ki jih mora bolnik s sladkorno boleznijo poznati in se jim pravočasno izogniti. Zato naj bo naš zaključek, da bi moral biti vsak bolnik s sladkorno boleznijo telesno aktiven večino dni v tednu in da je hoja v gore primeren oblika telesne vadbe ob upoštevanju navedenih navodil. Če ima bolnik dvome o tem, kakšna oblika in količina vadbe sta zanj primerni, oziroma želi biti telesno aktiven pod nadzorom zdravnika in specialno usposobljenega vaditelja, svetujemo, da se vključi v projekt vadbe na "recept", s katerim smo v Sloveniji začeli ob koncu lanskega leta. Informacije o tej vadbi so dostopne na spletni strani <http://www.i-ms.si/koncept-vadbe-na-recept-vprasajte-vasega-zdravnika/> ali na telefonski številki 030 60 35 45. Vabljeni ste vsi bolniki s sladkorno boleznijo, ki ste telesno neaktivni ali premalo aktivni, ki si vadbe želite in se je hkrati bojite in/ali se že soočate s poznimi zapleti boleznimi ali pa si (kar je naš skupni cilj) "le" želite zmanjšati uporabo (sintetičnih) zdravil na račun naravnega zdravila (vadbe).

Doc. dr. Petra Zupet, dr. med., prof. šp. vzg., spec. medicine športa, je predstojnica Inštituta za medicino in šport (IMS) v Ljubljani, predsednica Združenja za športno medicino Slovenije in zdravnica GRZS.

Spoštovani naročniki Planinskega vestnika,

tež številki prilagamo položnico za plačilo letne naročnine na revijo. Položnice so bile izdane na podlagi podatkov iz Naveze, osrednje evidence članstva. Če opazite kakršne koli nepravilnosti, nam, prosimo, pišite na naslov Planinska zveza Slovenije, Dvorakova ulica 9, 1000 Ljubljana, s pripisom Za Planinski vestnik, ali na el. naslov: hedvika.petkovsek@pzs.si.

"Ker je zavist najbolj iskrena oblika spoštovanja, je on eden redkih, ki mu kdaj tudi malce zavidam."

Če to o nekom zapiše človek, ki mu (gotovo) zavida mnogo ljudi, je skoraj nemogoče najti primernejše besede, ki bi opisale veličino osebe, o kateri govorimo. Te besede je namreč v poklon Andreju Štremfiju zapisal Marko Prezelj. Andrej Štremfelj je na začetku letošnjega februarja prejel priznanje Planinske zveze Slovenije za življenjsko delo v alpinizmu. Z gotovostjo lahko trdim, da vsi, ki na kakršen koli način poznamo Andreja, pa naj gre zgolj za bežno srečanje z njim v plezališču ali druženje na odpravi, s spoštovanjem pritrjujemo odločitvi Planinske zveze Slovenije, da si zasluži to prestižno priznanje. Prikimavamo pa tudi Prezjevemu zapisu, ki je objavljen na spletni strani PZS, v katerem poudarja, da je Andrej znal in zmogel vsa svoja leta ostati original.

Večina ljudi Andreja Štremfija najbrž pozna po tem, da je bil z Nejcem Zaplatnikom prvi Slovenec, takrat še Jugoslovan, ki je stal na najvišjem vrhu sveta, nanj pa se je povzpел po prvenstveni smeri čez zahodni greben. Na Everestu je čez enajst let stal še enkrat, in sicer z ženo Marijo, ki je do zdaj edina Slovenka, ki ji je uspelo splezati na najvišjo goro sveta.

Šestdesetletni oče treh otrok, predan mož, spoštovan učitelj športne vzgoje, gorski vodnik in inštruktor je začel plezati leta 1972 in od takrat se kali v najvišjih gorah sveta. V tem času je postal vzornik vsem, ki radi zahajamo v gore, in to kot alpinist in kot človek!

Planinska zveza Slovenije pa je 2. februarja 2017 na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani podelila priznanja tudi drugim našim najuspešnejšim športnicam in športnikom v letu 2016. Tjaša Jelovčan je zaradi svojih odličnih vzponov najuspešnejša alpinistka lanskega leta, z enakim priznanjem med moškimi pa ji družbo pričakovano dela Luka Lindič. O Mariji Jeglič in Sari Jaklič kot najperspektivnejših alpinistkah bomo gotovo še veliko slišali, medijem in javnosti pa se ne bo mogel izogniti tudi Matija Volontar, ki je najperspektivnejši alpinist. Aleš Česen si je zaslužil priznanje za posebne dosežke. Z enakim priznanjem smo se poklonili tudi Domnu Kastelicu, ki je lani svoje mlado življenje izgubil pod Mont Blancem. Da bo šlo priznanje za najboljši športnoplezalni par Janji Garnbret in Domnu Škoficu, ni bilo dvoma, pričakovano pa smo ploskali tudi paraplezalcu Gregorju Selaku,

Podelitev priznanj najuspešnejšim

Andrej Štremfelj – prejemnik priznanja za življenjsko delo

ki si je za uspehe zaslužil posebno priznanje. Na umetnih oprimkih so bili izredno uspešni še **Julija Kruder**, **Tjaša Kalan**, **Mina Markovič** in **Urban Primožič**. PZS jim je podelila priznanja za vrhunske dosežke na tekmovanjih, Urbanu in **Juretu Raztresnu** pa še srebrni častni znak za dolgoletno in uspešno tekmovanje, saj sta se lani poslovila od reprezentance. Tudi med športnimi plezalcimi imamo kar nekaj mladih perspektivnih upov, ki so si za lansko sezono zaslužili priznanja. To so **Matic Kotar**, **Mia Krampl**, **Vita Lukan**, **Luka Potočar**, **Urška Repušič**, **Lučka Rakovec** in **Tjaša Slemenšek**. Trener **Janje Garnbret Gorazd Hren** je prejel priznanje PZS in zlato plaketo Olimpijskega komiteja Slovenije – Združenja športnih zvez (OKS – ZŠZ), selektor slovenske paraplezalne reprezentance **Jurij Ravnik** pa bronasto plaketo OKS. Priznanja OKS – ZŠZ so za uspehe na najvišjih mednarodnih tekmovanjih prejeli tudi najuspešnejši športni plezalec in ledni plezalec **Janez Svoljšak**, ki je najboljši ledni plezalec leta 2016. Najuspešnejši turni smučar pri nas je **Nejc Kuhar**.

Več o podelitvi lahko preberete na spletni strani PZS.

Andrej Štremfelj
Foto: Irena Mušič Habjan

Prejemniki najvišjih priznanj PZS za dosežke v alpinizmu s podeljevalcema. Z leve: sestra **Domna Kastelica**, podeljevalec **Peter Bajec**, **Marija Jeglič**, **Aleš Česen**, **Sara Jaklič**, **Matija Volontar**, **Tjaša Jelovčan**, **Luka Lindič** in podeljevalec **Bojan Rotovnik**.
Foto: Irena Mušič Habjan

Črni teloh – le v naravi ali tudi na vrtu?

"Tam, kjer veter sneg odnaša in je zemlja zgodaj spomladi topla, cvete naša rastlina v toplih zimah od božiča do velike noči," je zapisal Martin Cilensšek. Zaradi možnega prednovoletnega cvetenja ga marsikje imenujejo božična roža (Angleži Christmas rose, Italijani Rosa di natale, Francozi Rose de Noël) oziroma snežna roža (Nemci Schneerose). Na slovenskem ozemlju ga imenujemo z več kot šestdesetimi različnimi krajevnimi imeni (beli teloh, glavobolka, kihav-

Črni teloh (*Helleborus niger*) cveti v toplih zimah od božiča do velike noči.

Foto: Dušan Klenovšek

ka, kurica, kurja smrt, tavh ...), a uradno je črni teloh. Zakaj črni, ko pa so njegovi cvetovi snežno beli? Ime je dobil po črno obarvani koreniki.

Cilensšek se je razpisal še o njeni strupenosti: "Ta na apnemem svetu gorjanskih gozdov rastoča rastlina je zelo strupena. Vsi njeni deli so zdravju prav škodljivi, vendar morda najbolj korenika, o kateri se je do zdaj največ zvedelo. Použita vname hranila in razdraži živce tako, da nastanejo velike nerednosti v njihovem delovanju. Na koži se izpahnejo mehurci, ako smo jo drgnili z njo. Najbolj nevarna je tedaj, ako je prišla neposredno v kri. Ako se na primer prah stolčene korenike razmoči v vodi in brizgne konju v krvno žilo, pogine žival v kakih desetih minutah, zvijaje se v grozih mukah. Tudi ljudje so se že mnogokrat ostrupili s to koreniko."

V letošnji zimi je snega bolj malo in marsikje smo lahko med sprehodi v gozdovih že od začetka decembra opazovali cvetoči črni teloh. Mnogi utrčajo nekaj cvetov za zimski šopek. Pred nekaj tedni sem opazoval starejši par sredi Bohorja – gospa na varnem v avtomobilu, gospod pa je v strmem bregu preklinjal mrzlo vreme in usodo ter se trudil čim prej izkoptati zeleno trofejo za domači vrt. Pa ga smemo nabirati ali izkopavati? Marsikom se zdi vprašanje nesmiselno, saj je črnega teloha pri nas v izobilju. A od vstopa Slovenije v Evropsko unijo leta 2004 je črni teloh zavarovana vrsta, prav tako tudi vse druge vrste telohov. Kljub temu ob nabiranju šopkov ni treba slabe vesti. Prepoved se nanaša le na nabiranje plodov in izkopavanje celih rastlin.

Teloh je pri nas zaradi prevladujoče karbonatne podlage zelo razširjen, že na drugi strani Alp pa ga skoraj ni več videti. Zgodnje cvetenje in veliki cvetovi, ki imajo včasih pridih rožnate barve, so krivi, da je zelo priljubljen med tamkajšnjimi vrtnarji in ljubitelji cvetja. Temno zeleni usnjati listi, ki dajejo kontrast belini cvetov, so iz prejšnjega leta. Še tako dolgotrajna in debela snežna odeja jih ne uniči. Tudi rastlinojede gozdne živali v zimskem pomanjkanju hrane pustijo liste zaradi strupenih snovi, ki so v njih, pri miru.

Pred leti sem že poročal o angleških lovcih na rastline, ki so naše telohe nezakonito prenašali v svoje rastlinjake, jih razmnoževali in prodajali (*Planinski vestnik*, 2014). Tedaj sem tudi omenil možnost, da bi povpraševanje na trgu lahko na legalen način zapolnili slovenski ponudniki. Med pisanjem tega prispevka sem na spletu našel oglas ene od slovenskih vrtnariz z več vrstami sadik avtohtonih telohov. Upam, da z ustreznimi dovoljenji.

Sicer pa je občudovanje snežno belih cvetov najlepše v njihovem naravnem okolju. Cvetovi so tam lepši, pa še sprehod do njih nam bo pognal kri po žilah in ogrel mišice. ●

Vir:

Cilensšek, M., 1892. *Naše škodljive rastline v podobi in besedi*, Družba sv. Mohorja v Celovcu.

NOVICE IZ VERTIKALE

Decembrske zimske razmere so bile odlične, da ne rečem fantastične. Snega je bilo sicer malo, a bil je zares dober, trd, predelan, zmrazjen. Kamorkoli si se namenil, si lahko bil prepričan, da ne boš razočaran. In kaj se je v tem mesecu preplezalo? Glede na razmere ne veliko. Bolj ali manj s(m)o vsi "letali" čez iste smeri. Kaj se dogaja? Kaj se je zgodilo, da mladina ne vidi več čez ekranček svojih mobilnih in ne vem kakšnih vse modernih naprav? Kdaj je alpinizem postal *ziheraški*? Kdaj je iskanje razmer postalo manjvredno? No, nisem svetnik. Tudi meni godi kdaj preplezati nekaj, kar vem, da je dobro narejeno. Tak vzpon je lahko čisto *fajn*. Ampak ni pa doživetje. Nekako prazni ostanemo. Ne dobimo tistega, kar iščemo. In priznajmo si, vsi iščemo nekaj več v tistih skalah in ledu tam gori. Vsi iščemo stik z normalnostjo, ki je v današnjem svetu pobegnila iz doline. Iščemo občutek svobode. Iščemo življenje. In njega dni je slovenski alpinizem to počel vsakodnevno. Močno upam, da se tudi danes opravi kak inovativnejši vzpon, ki ostane zunaj dosega mojega "radarja".

Novi smeri na domači grudi

Na začetku decembra sta Klemen Gerbec in Matej Arh (oba AO Kranj) plezala v SV-steni Dolkove špice, ki je bila lepo in na debelo zavita v trden snežni oklep. Ker informacij o predhodnih vzponih nista našla, menita, da gre za prvenstveno smer, poimenovala pa sta jo **Gres (250 m, IV/A14)**. Fanta sta uživala v idealnih razmerah. Smer sta kak teden pozneje ponovila Gregor Kofler in Danilo Klinar (oba AO Mojstrana). Razmere tudi njiju niso razočarale.

Nekaj dni za tem se je Klemen Gerbec (AO Kranj) skupaj z Marijo Jeglič (AO Ljubljana – Matica) vrnil kam drugam kot v hribe nad Martuljkom. Najprej so skupaj z Miho Močnikom (AO Železničar) preplezali smer **Bučer-Kristan (400 m, IV-/III)** v Ma-

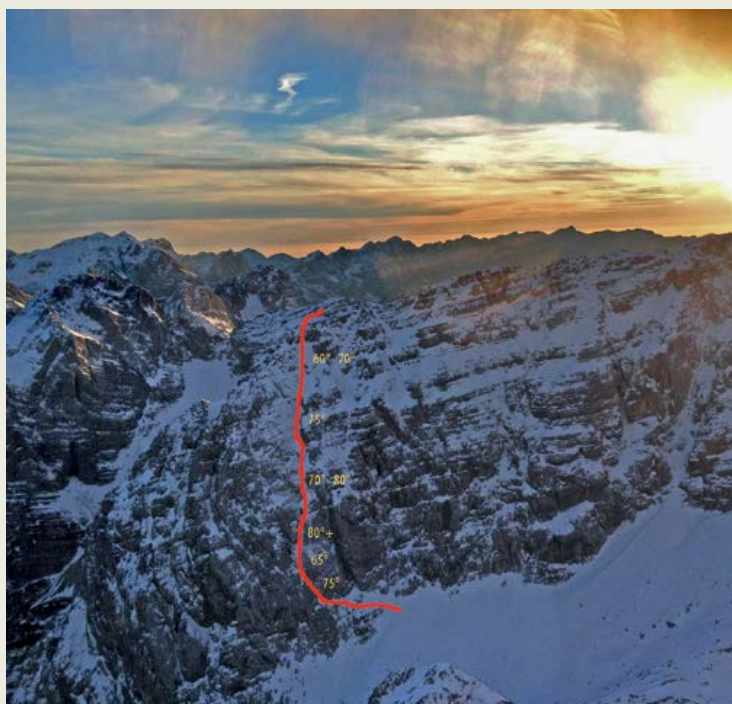

lem Oltarju. Razmere so bile odlične, tako da so se varovali samo v prečki. Z vrha so se spustili proti Dovškemu križu in preplezali verjetno novo smer v Z-steni ter jo poimenovali **Kepca (300 m, III+/4)**. Miha Močnik je izstopil po klasičnih prehodih desno, Klemen in Marija pa po direktni varianti, ki pa ne gre direktno, ampak se težavam umika v levo. Klemen in Marija sta nadaljevala še pod ostenje Škrnatarice in verjetno preplezala novo linijo (dodatne informacije so dobrodošle), ki sta jo poimenovala **Zabava druge stopnje**

(250 m, IV/4+, M, 70°-85°). Tudi tam so bile razmere več kot odlične. Rado Lapanja in Toni Groblar (oba AO Cerčno) sta temperaturno inverzijo izkoristila za obisk južne stene Šije v Pečeh nad Baško grapo in preplezala uživaško prvenstveno **Smer fižolovih vetrov (160 m, IV+/III-IV)**. Smer se vije čez ploščato steno, razrezano s plitvimi počmi, ki niso navdušene nad sprejemanjem klinov. Kako sta prišla na idejo za ime smeri, pa raje ne bomo razpredali, vendar je naša revija ugledna.

Člani AO Kozjak Matjaž Jakopič, To-

Zabava druge stopnje
Foto: Klemen Gerbec

Gres
Foto: Klemen Gerbec

Starina
Foto: Matjaž Mohorič

mislav Maier in Mojca Petrovič so 18. decembra plezali v Mali Mojstrovki, in sicer **Smer ob rebbru – direktno izstopno varianto (250 m, 70°/45°–60°, M)**. Tudi tukaj so bile razmere odlične, le v zgornjem delu nekoliko bolj kočljive, ampak še vedno dobre. Gre mogoče za prvenstveno varianto smeri? Priporočajo se za informacije.

V decembru so Dolkovo špico obiskali tudi Miha Zupin, Luka Plut (oba AO Kranj) in Matjaž Mohorič (AO Ljubljana – Matica) ter preplezali verjetno novo smer v SV-steni. Smer jih je razveselila s čudovitimi razmerami in kljub *jamranju*, sodeč po opisu akterjev, so bili prijatelji prešerno razpoloženi. Če gre res za prvenstveno smer, predlagajo ime **Starina (250 m, IV/3+, AI4)**.

10. decembra je Peter Bajec (AO Železničar) preplezal **Pikolovsko smer (500 m, II/2, M2, 50°–60°, mesto-ma 90°)** v JZ-steni Kanjavca. Tudi tukaj so bile razmere zelo solidne.

11. decembra so Primož Bregar, Peter Bajec (oba AO Železničar) in Tadej Golob (AK Črna) preplezali verjetno nov slap nad Koritnico in ga poimenovali **Miklavževo darilo (150 m, II, WI3)**. Led je bil nekoliko trd, ampak

to jih ni oviralo pri uživanju. Plezali so nenavezani.

24. decembra je Tine Cuder s Tino Korinšek (oba AO Trbovlje) preplezal varianto Damoklejevega meča; poimenovala sta jo **Božična varianta Damokleja (250 m, IV/5)**.

Ivan Rejc (Soški AO) in Sebastjan Domenih (AO Bovec) sta na predpraznično soboto preplezala novo smer v S-steni Srednjega Vršiča in jo poimenovala **Ledena pesem (350 m, WI4–5)**. Razmere v smeri so bile idealne. Na začetku leta sta smer ponovila Luka Plut in Miha Zupin (oba AO Kranj). Tudi onadva sta pohvalila lepoto smeri in razmere v njej. Tadej Golob (AK Črna) in Peter Bajec (AO Železničar) sta pred sobotno pojedino raziskovala razmere v JZ-steni Poprovca. Tam sta našla lepe prehode in smer poimenovala **OF (500 m, III/3, M4+, 50°–60°)**. Razmere so bile večinoma odlične, doživetje visoko nad Trento pa prvinsko.

Na zadnji dan leta 2016 sta Jure Leban in Tomo Orbanič (oba Soški AO) preplezala novo smer v SZ-steni Prestreljenika in ji nadelala ime **Fcou (300 m, IV/II–III, 50°–70°)**. O razmerah ne gre izgubljati besed.

Priprave na zimsko sezono

Triglavska severna stena je na začetku decembra ponujala skromne snežne razmere, ampak kar je bilo snega, je bil precej dober. Situacijo sta izkoristila Luka Plut in Klemen Gerbec in se 30. novembra želela približe spoznati s Sanjskim ozebnikom. A ker Gerbec ne bi bil Gerbec, če ne bi doma pozabil lednih vijakov in modrega metulja, sta fanta prilagodila načrte in preplezala **Kratko nemško izstopom Zimmer-Jahn (800 m, IV-/II–III)**. Sicer se po kuluarjih govori, da je dečko, šparoven, kakor je, nalašč pustil opremo doma. Kakorkoli se je že zgodilo in dogodilo, z razmerami sta bila vsaj v zgornjem delu stene zadovoljna, spodaj pa sta imela opraviti z bolj poprhano skalo. Hit sezone so v decembru preplezali še številni drugi alpinisti.

Istega dne sta vstopila v **Smer Debelakove (450 m, IV+/M4)** v S-steni Velike Mojstrovke Martin Žumer (AO Radovljica) in Džoni Batman (AO Krma). Džoni je relativno mlad ple-

zalec z veliko potenciala in o njem bomo v prihodnosti še veliko slišali. Tudi v tej smeri so si pozneje plezalci podajali oprimke.

V Škrlatici sta imela Klemen Gerbec in Matej Arh (oba AO Kranj) ugleđano linijo, o kateri sta mislila, da je prvenstvena, a se je kasneje s pomočjo Jurija Hladnika izkazalo, da gre za **Spominsko smer Brede Rinaldo in Janje Krivic (500 m, IV, AI4)**. Razmere sta imela zelo dobre, kar je verjetno tudi razlog, da sta smer preplezala nenavezana. Kmalu zatem so tudi to smer ponovili.

Nad Logarsko dolino so v paleti razmer – "od oh do eh", kakor so jih sami opisali – plezali Marko Mavhar, Miran Šumak in Aleš Gradišnik (vsi AO Grmada Celje). Podali so se v delno suho **Celjsko smer (350 m, IV, AI3, M)** in po sedmih urah stali na robu stene.

3. decembra sta se na dolgo turo odpravila Urban Ažman in Martin Žumer. Zavila sta v Severno triglavsko steno po **Dolgi nemški smeri (1000 m, IV/III)**, v kateri sta našla zelo dobre razmere. Vsekakor dober trening pred prihajajočo odpravo. Smer je bila v decembru večkrat ponovljena, Matija Volontar (AO Jesenice) in Grega Kofler (AO Mojstrana) sta jo potegnili še na vrh Triglava.

7. decembra je Tine Cuder (AO Trbovlje) s Florianom Erlahom plezal **Severozahodni steber (450 m, IV+/III–IV)** v Srebrnjaku. Stena ju je pričakala popolnoma kopna, zato sta plezala v čevljih. Inverzija je poskrbela, da rokavice niso bile potrebne. Nekaj dni kasneje je Tine plezal s Stefanom Lieborn v S-steni Zugspitze, in sicer smer **Himmel und Hölle (1000 m, WI5, M5+)**. Smer sta preplezala relativno hitro in kljub večinoma kopni steni našla precej snega, ki sta ga izkoristila za napredovanje. Nagrajena sta bila tudi z odseki mešanega terena in lednim raztežajem. 7. decembra sta Luka Kranjc (AO Celje – Matica) in Martin Žumer (AO Radovljica) preplezala **Kugyjevo smer (500 m, II–III)** in se tako izognila gneči v smereh, kjer so bili obiski že napovedani.

Nekaj dni pozneje je Martin stal pod Škrlatico z Matevžem Vukotičem in Džonijem Batmanom (AO Krma).

Preplezali so **varianto Levega stebra (600 m, IV+/V)** in se imeli odlično. Poleg družbe in ambienta so bile tudi razmere odlične.

15. decembra sta Jurij Hladnik (AO Radovljica) in Borut Demšar (Akademski AO) plezala v Škrlatici. K sreči so ju razmere prisilile v spremembo načrta, in tako imamo možnost pisati o verjetno prvi ponovitvi smeri **Veliki črni kot (300 m, V, 5+, 90°/80°, 70°, UIAA V-)** v zimskih razmerah. Dobrodošla popestritev novic, ni kaj. Po Jurijevih besedah gre za lepo smer, vredno ponovitve, a je ne gre podcenjevati. Mladi plezalec bo v njej našel kar nekaj težav, tako fizičnih kot psihičnih.

Istega dne so v Veliki Martuljski Ponci plezali Klemen Gerbec (AO Kranj), Miha Močnik in Boštjan Tomplak (oba AO Železničar). Podali so se v smer **Črni kamin (450 m, M5+)**, ki je v srednjem delu ponudila odlično plezanje v mešanem terenu. Z razmerami so bili zadovoljni, edino v zgornjem delu se jim je nekoliko udiralo.

17. decembra sta Matija Volontar (AO Jesenice) in Andrej Jež (AK Črna) izkoristila dobre razmere in se podala v **Skalaški steber (550 m, IV-V)** v Škrlatici. Razmere so bile odlične in še pred nočjo sta korakala nazaj proti dolini. Družbo v steni so jima delali Peter Ferik, Boris Lorenčič in Andrej Grmovšek (vsi AO Kozjak), ki so v odličnih razmerah plezali v **Kugyjevi smeri (500 m, II-III)**.

18. decembra sta Klemen Gerbec in Matej Arh (oba AO Kranj) ponovno stala pod Škrlatico in verjetno opravila prvo ponovitev **Rdeče megle (600 m, IV/4+, M5+)** v zimskih razmerah. Smer sta septembra leta 1969 preplezala Milan Filej in Alojz Novak.

Pred odhodom na odpravo je Blaž Gladek (AO Kamnik) izkoristil dobre razmere v Triglavski steni in s Tadejem Krišljem (AO Kamnik) sta se podala v **Čopov steber (1000 m, VI+/V-VI)**. Fanta nista hitela, ampak sta dala večji poudarek izkušnji, druženju in uživanju, tako da sta vmes dvakrat bivakirala. Da, ni vse v hitrosti in dirjanju čez ostenja. Nekaj je tudi v doživljanju in opazovanju sončnih zahodov.

21. decembra sta Miha Močnik in Boštjan Tomplak (oba AO Železničar) v Zadnji Mojstrovki preplezala **Kaminsko smer (500 m, V+/IV+, M6+)**, ki je ponudila uživaško plezanje z nekaj elementi akrobatike in suhega orodjarjenja. Nekoliko pred njima sta s smerjo opravila tudi Džoni Batman (AO Krma) in Martin Žumer (AO Radovljica).

22. decembra sta v S-steni Nad Šitom glave plezala Andraž Muhič in Peter Hrovat (oba AO Rašica). Zgledala sta se v **Kranjsko poč (250 m, IV/III-IV)** in jo v kopnih razmerah tudi preplezala. Za trening sta čez steno tovorila dereze in cepine. Kljub nekoliko hladnejšemu zraku, ki ju je obdajal čez dan, sta bila na robu stene zadovoljna z opravljenim delom. Nekoliko manj pa njun pokrovitelj, ko sta mu vrnila zelo zanemarjeno prevozno sredstvo. Da, mladina danes nima več manir in nobenega spoštovanja do starejših.

Sebastijan Domenih (AO Bovec) in Marko Gruden (Soški AO) sta konec leta v S-steni Hudega Vršiča opravila verjetno prvo ponovitev smeri **Ledeni pajek (300 m, 85°/60°-80°)**. Odličen vzpon pa je uspel Mihi Močniku in Sašu Žitniku (oba AO Železničar), ki sta v dveh dneh preplezala **Centralno smer (700 m, IV+/4+, M5)** v Široki peči.

Bogata ledna sezona

Obilica hladnega zraka, ki je zajela naše kraje, je poskrbela za dostojno zamrznitev večine slovenskih slapov. Tako se je praktično celotna alpinistična dejavnost preselila v ledene strmali. Preplezanih je bilo res veliko slapov, večinoma nižje težavnosti. Vsekakor pa je med vzponi treba omeniti ponovitve **Peričnika (120 m, 5, X, WI 90°/85°, 75°)**, eno izmed njih sta opravila tudi Gregor Kofler in Jernej Legat (AO Mojstrana). Tudi **Lucifer (210, 4+/5, WI 90°, 50°-85°)**, nekoč preizkusni kamen lednih plezalcev, je vzdržal pod trumami plezalcev. V dolini Belega potoka je bila večkrat ponovljena **Stiriofobija (110 m, II/5+, WI 90°/85°, 75°)**. Tine Ščuka (AO Železničar) in Tine Andrejašič (AS PD Ajdovščina) pa sta preplezala tudi **Katarzo (80 m, I/5, WI 90°+, 60°)**.

ČAS, DA POSKUSITE NEKAJ NOVEGA? IZPOSOJA FREERIDE TURNIH SMUČI

OUTDOOR STATION
WWW.OUTDOORSTATION.SI

030 695 798

POSTAJA@OUTDOORSTATION.SI
SOSTRSKA 2A, LJUBLJANA

Ponovitev je doživel tudi **Krokarjev slap (100 m 5+)**, opravila pa sta jo Rok Tičar (AO Kranj) in Gregor Klančar (AO Novo mesto). Tine Cuder in Tina Korinšek (oba AO Trbovlje) sta v Logu pod Mangartom preplezala **Levi slap pod Belo skalo (200 m, 4-5)**, ki je kljub sončni legi ponudil dobro plezarijo, a za odtenek težjo kot običajno. Eno izmed redkih ponovitev slapu **Zeleni vir (150 m, 5, R)** sta opravila Sašo Žitnik (AO Železničar) in Aleš Žagar (PK Ribnica), ki sta izkoristila močnejšo ohladitev, ki je potrebna za zamrznitev tega slapu v Gorskem kotarju.

Skala še vedno aktualna

11. decembra je Grega Lačen (AK Črna) končno zaključil svoj dolgotrajni projekt – prosto ponovitev smeri **Ena mačka (250 m, VIII+/IX-, V-VI)** v J-steni Pece. Poskusi imajo že dolgo brado, ampak tokrat mu jo je končno uspelo na gladko postriči, bi se lahko reklo. Najtežji raztežaj si je Grega najprej opremil z varovali in ga v naslednjem poskusu prosto preplezal. Družbo na vrvi mu je delal Georg Fieger, ki pa mu je za prosti vzpon zmanjkalo nekaj mišičnih vlaken.

Kje so naše ladje?

Konec novembra sta Miha Močnik in Sašo Žitnik (oba AO Železničar) plezala v J-steni Grossglocknerja. Izbrala sta si novejšo smer **Südwandwächter (600 m, WI4+/M5)**, v kateri sta našla odlične razmere, a izgubila hitrost, tako da sta na vrhu

stala v trdi temi. Sestop je bil zgodba zase in varno zavetje avtomobila sta dosegla šele naslednji dan.

12. decembra so smer ponovili primorski alpinisti Rok Kurinčič (Soški AO), Tine Andrejašič in Boštjan Mikuž (AS PD Ajdovščina). Za razliko od predhodnikov so v smeri našli nekoliko spremenljive razmere, a so se mojstrsko prebili čez vse uganke in se veselili križa na vrhu Grossglocknerja.

Marko Mavhar (AO Grmada-Celje) je domačim bregom obrnil hrbet in se raje odpravil raziskovat razmere v Chamonix. Tam se mu je pridružila Anja Šraj (AO Chamonix) in odšla sta proti malo manj (po)znanim hribom. Najprej sta se napotila pod S-steno Aiguille du Tour. Dolg dostop jima je poplačal udoben bivak. Naslednji dan sta preplezala **Coulour de la Breche (250 m, WI4, M5)**, kjer sta imela opraviti s črnim ledom in veliko kopnimi odstavki. Po dolgem sestopu sta v dolini nazdravila uspešni turi. Naslednji vzpon sta opravila v Petit Capucinu, in sicer sta našla lepo narejeno smer **Vale-ria Gully (400 m, IV/4+)**. V smeri sta uživala in po spustu pohitela na Helbronner in nazaj v dolino.

Luka Lindič je obiskal Tatre in se ponovno navezal s starim znancom Marcom A. Leclercom. Podala sta se v skalovje Wyžniego Czarnostawiańskiego Kotła in skupaj opravila četrto ponovitev težke smeri **Rosyjska Ruletka (110 m, V+, M8-, WI5)**. Lahko si mislimo, kaj sta fanta "nagruntala" za sezono 2017. Tik pred

koncem leta se je Luka ponovno navezal z Ines Papert in v SV-steni Piz Badile opravil prvo ponovitev smeri **Supercombo (800 m, M7, R)**, ki sta jo novembra lani preplezala Marcel Schenk in David Hefti, gre pa za kombinacijo smeri Via Cassin in Memento mori.

Novice je pripravil Peter Bajec - Poli.

NOVICE IZ TUJINE

Titanic v Eigerju

Britanec Tom Ballard in Poljak Marcin Tomaszewski sta lani združila moči, med drugim tudi v Civetti sredi Dolomitov, kjer je nastala odlična nova smer, in si za konec leta izbrala legendarno severno steno Eigerja v Švici. V sedmih dneh od 30. novembra do 6. decembra sta preplezala 1800-metrsko novo smer, katere težave sta ocenila z **A3/M5/6b**. **Titanic** poteka v levem delu stene, kjer je tako imenovani Severni steber, vstopni del poteka desno od smeri **Griff ins Licht**, više pa se prepleta med smerema **Scottish Pillar** in **Seven Pillars of Wisdom**, pod katero se je leta 2009 prav tako podpisal Ballard. Plezalca sta imela srečo z vremenom, nekoliko jima je nagajala le slabša skala v spodnjem delu, sicer pa sta imela v steni vse od prostega plezanja, škotskih *miksov* do plezanja po tankem ledu in snegu ter tehničnega plezanja ob slabem varovanju in še kaj. V steni sta pustila 24 svedrovcev v raztežajih in 16 na varovališčih ter nekaj klinov, preostalo varovanje sta urejala z metulji in zatiči, nekaj pa tudi z lednimi vijaki, za katere sta želela, da bi jih imela več za zgornje raztežaje. Z vrha sta se z osemnajstimi spusti po vrvi spustila čez steno do svojih visečih postelj, nato pa še s štiridesetimi do vznožja. Med spusti sta doživela vse od zatikanja in rezanja vrvi ter padajočega kamenja do puljenja starih svedrovcev in še marsikaj. Skratka, prava pustolovščina v pravi steni!

*Plezanje nad Chamonixem
Foto: Marko Mavhar*

Nov smučarski spust nad Argentierom

Nad ledenikom Argentiere so sredi decembra Vivian Brichez, Tristan Knoertzer in Ben Tibbetts presmučali linijo, o kateri predvidevajo, da je bila do takrat še deviška. V zahodni steni Pointe de la Fouly, 3611 m, so najprej opravili vzpon, ki se je začel z nekaj kombiniranega plezanja (4+, M5), nadaljevanje je bilo po lepo zalitem ozebniku, nato pa so z vrha opravili smučarski spust skozi ozebnik z naklonino okoli 45 stopinj, čez kombinirani del pa so se spustili po vrvi. **Fou de Fouly**, tako so poimenovali smer, je že druga nova presmučana linija v tem vrhu lansko leto.

Tri smeri v zimskih Cinah

Simon Kehrer in Christoph Hainz sta se odločila, da bosta za svojo zimsko pravljico izbrala Tri Cine. Za zimsko trilogijo, ki se je odvila 23. decembra, sta skombinirala kolo in lastne noge, seveda ob izdatni pomoči rok, še posebej v stenah. Od jezera Antorno sta startala s kolesi ob sedmih zjutraj, nekoliko so pri tem pomagali tudi akumulatorji na kolesih, da je bil vzpon hitrejši, na izhodišče sta se vrnila ob dvajsetih, vmes pa preplezala najprej v dveh urah in pol smer **Comici-Dimai** v severni steni Velike Cine (**6b+, 450 m**), po spustu nazaj do vznožja sta se spustila čez škrbino med Veliko in Zahodno Cino na severno stran in nadaljevala trilogijo po smeri **Cassin-Ratti** v Zahodni Cini (**7a, 450 m**). Po nekaj izgubljanja v smeri (oba sta tam nazadnje plezala pred daljnimi leti) sta bila po treh urah in petindvajsetih minutah na vrhu Zahodne Cine, nato pa se podričala navzdol do zadnjega cilja – **Rumenega raza** v Mali Cini (**6a+, 300 m**). V stenah sta naletela tudi na zasnežene police, tako da jima menjavanje plezalnikov in čevljev ni ušlo. Po dveh raztežajih je bilo treba prižgati čelne svetilke. V uri in pol sta bila na vrhu, nato pa še zadnjič zavila navzdol, sedla na kolesi in bila po trinajstih urah na svojem jutranjem izhodišču. Za plezanje sta porabila sedem ur in pol, večina nas že eno od omenjenih smeri težko prepleza v takem času. Kot največji razlog za hitenje sta navedla, da ju je

čakala Christophova Gertha s toplimi nogavicami, steklenico proška in obilnimi porcijami testenin. Vsekakor dober razlog! In ker je taka zimska trilogija očitno popularna, sta jo na silvestrovo v podobni izvedbi ponovila še Simon Gietl in Vittorio Messini. Comici-Dimai (Velika Cina) v uri in petinštiridesetih minutah, Cassinovo (Zahodna Cina) v dveh urah in petinštiridesetih minutah, zaključila pa sta z nekoliko lažjo **Innerkoflerjevo** v Mali Cini, ki jima je vzela uro in petnajst minut. Razloga za njuno hitenje nismo izvedeli, verjetno silvestrovanje ...

Nordest supercombo v Piz Badilu

Piz Badile, 3308 m, granitno goro na meji med Italijo in Švico, sta si za svoj cilj izbrala švicarska vodnika David Hefti in Marcel Schenk. 16. decembra sta preplezala zanimivo kombinacijo v severovzhodni steni, saj sta združila **Cassinovo smer** in **Memento mori**, za nagrado pa ju je čakalo odlično ledno in kombinirano plezanje. Schenk je bil natančno mesec dni prej že v steni s Simonom Gietlom, ko sta v odličnih razmerah preplezala prvenstveno kombinacijo **Amore di Vetro (M5 R, 800 m)**, tokrat pa si je zadal še nekoliko zahtevnejši cilj. Po spremljanju razmer v steni se je sredi decembra vrnil s Heftijem in preplezala sta po svojem mnenju eno najboljših kombinacij do zdaj. Po dostopu iz doline Val Bondasca sta začela plezanje ob prvi svetlobi. V spodnjem delu stene sta iz-

brala legendarno Cassinovo smer, klasiko iz leta 1937, na drugem snežišču v steni pa sta prečila levo in nadaljevala po smeri Memento Mori, preplezali so jo češki alpinisti leta 1980. Tam sta po centralnem ozebniku naletela na strmo kombinirano plezanje do težavnosti z oceno M7. Više se je strmina počasi le unesla, na koncu pa sta v simultanjem plezanju dosegla vrh ob zadnji svetlobi. Čakal ju je še dolg sestop. Prečila sta do Punta Sertori, po nekaj spustih po vrvi dosegla Col de Cengalo, nato pa sestopila po šeststometerskem ozebniku in po kratkem vzponu spet dosegla severni greben, od koder ju je čakal še dolg sestop do avta. Njena tura je trajala sedemnajst ur, za njima pa je ostala **Severovzhodna superkombinacija**. Primerno samo za hitre, pogumne in resne alpiniste! In še kot zanimivost – smer sta predzadnji dan lanskega leta že ponovila Luka Lindič in Ines Papert.

Še nekaj težkih

Poljak Dariusz Sokołowski je decembra v Dolomitih ponovil eno najtežjih kombiniranih oziroma bolj suhih (*dry-tooling*) smeri na svetu **A Line Above the Sky**, ki bi naj imela oceno **D15**. Dobrih petdeset metrov dolga smer je s tem dobila šele tretjo ponovitev. Dariusz je pred tem kot pripravo ponovil še bližnji dve "štirinajstki".

V Termine di Cadore v Dolomitih sta Luca Vallata in Santiago Padrós na začetku januarja preplezala nov zaledenel slap oziroma bolj kombinaci-

*Supercombo predzadnji dan lanskega leta
Foto: Luka Lindič*

jo ledu in skale. **La Pissa**, 105 metrov, je dobila štiri raztežaje, drugi raztežaj je kopen (**M9?**), led pa ocenjen z **W16**. S tem da je treba drugi skalni raztežaj še ponoviti prosto. Pohitite! Piz Badile je očitno imel enkratne razmere, pa sta jih izkoristila tudi Luca Godenzi in Carlo Micheli, ki sta ponovila legendarno **Cassinovo smer (M7, 800 m)**. Vzpon sta opravila v zadnjih dveh dneh lanskega leta.

All-in je nova smer, ki so jo v severni steni Sas Pegorer na področju Marmolade v Dolomitih na začetku januarja preplezali Phillip Angelo, Fabrizio Rossa in Thomas Gianola. **350 metrov** visoka smer ima težave ocenjene z **A16-, M7, R**, sestavlja jo osem raztežajev, varovanje z lednimi vijaki pa je bilo zaradi tankega ledu nekoliko problematično. V skali so prišli prav klini, metulji in zatiči. Na različnih varovališčih so namestili tudi tri svedrovce. Razmere za vzpon so verjetno redke ...

*Novice je pripravil
Boris Strmšek - Strmina.*

ŠPORTNO PLEZALNE NOVICE

Pintar preplezal Vizijo

Gašper Pintar je v Mišji peči preplezal trideset metrov dolgo smer **Vizija** (8c). Uspeh je dopolnil še s štirideset metrov dolgo smerjo **Sanje za dušo** (8b+). Smer Vizija ima v slovenskem plezanju posebno mesto, saj je Martina Čufar leta 2005 v tej smeri opravila prvi slovenski ženski vzpon težavnosti 8c. Takrat je postala šesta športna plezalka na svetu, ki ji je uspel tak podvig.

Slovenci dejavni v Dalmaciji

V zadnjih letih je na Hrvaškem nastalo kar nekaj novih plezališč, še več pa novih smeri, največ v bližnji Istri ter na skalnih robovih vzdolž dalmatinske obale. Lokalni plezalci se zelo trudijo, da bi privabili čim več plezalcev, ki bi bili pripravljene opremljati nove smeri. Vabilu se je odzvalo kar

nekaj slovenskih plezalcev, med najbolj dejavnimi v zadnjem mesecu pa je bil Jernej Kruder, ki je v plezališču Mimice opremil in preplezal novo smer **Vulkan** (8b), v plezališču Vruja pa opravil prvi vzpon v smeri **Shit happened** (8b).

Novice je pripravil Peter Mikša.

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Trinajsta seja Upravnega odbora (UO) PZS, prva v letu 2017, je bila 19. januarja v regijskem panožnem centru za športno plezanje v prostorih Športnega centra Brežice, udeležilo pa se je sedemnajst od trindvajsetih članov upravnega odbora. Člani UO PZS so med drugim potrdili podrobni vsebinski in finančni načrt za leto 2017 ter podelitev šestih novih certifikatov Okolju prijazna planinska koča in devetih novih certifikatov Družinam prijazna planinska koča, ki so jih predstavniki planinskih koč oziroma planinskih društev prejeli 4. februarja na konferenci o planinskem gospodarstvu v okviru sejma Natour Alpe-Adria v Ljubljani (več o tem v naslednji številki *Planinskega vestnika*). UO je podal soglasje k Merilom Komisije za planinske poti PZS za vrednotenje vlog na razpisu Fundacije za šport (FŠO) na področju planinskih poti. Soglasno so potrdili dopolnjeni osnutek skrbniške pogodbe za planinske poti z ustreznimi pripombami ter odprtja nove lahke planinske poti Pot na Pusti grad (PD Šoštanj) in novih odsekov lahke planinske poti Pastirček-Lisca klopca (PD Lisca Sevnica) ter Krče-Videm in Dravinski vrh-Sv. Avguštin (PD Naveza) ter potrdili predlog o opustitvi planinske poti Vrbljene-Krim na odseku Vrbljene-Šešer (PD Krim) in odseka planinske poti Pudgarsko-Najevska lipa (PD Črna na Koroškem). Potrdili so tudi izhodišča za pripravo Pravilnika o varovanju osebnih podatkov. Čla-

nom UO so predstavili tudi uspešno delo Komisije za gorske športe PZS, ki pokriva tekmovalno turno smučanje in tekmovalno ledno plezanje, pa novosti Planinske založbe, pobudo o promociji novih priporočil Združenja planinskih organizacij alpskega loka CAA in sodelovanje PZS v drugih organizacijah, med njimi v Evropski planinski zvezi, Mednarodni komisiji za reševanje v gorah IKAR/CISA, predstavili so tudi predstavnike PZS v mednarodnih in sorodnih organizacijah, Danila Sbrizaja (PD LPP) pa so imenovali za predstavnika PZS v Komisiji za evropske pešpoti KEUPS. Naslednja seja UO bo 16. marca.

Komisija za pripravo volitev Volilne komisije PZS je razpisala volitve za člane Volilne komisije PZS za mandatno obdobje med letoma 2017 in 2021. Rok za oddajo kandidatur je 15. februar, volitve pa bodo potekale na Skupščini PZS 22. aprila 2017.

Mladinska komisija (MK) je objavila razpis za sofinanciranje planinskih zimovanj v letih 2016 in 2017 v skupni višini 3000 evrov. V Idriji je 21. januarja potekalo že 28. državno tekmovanje Mladina in gore, na katerem so se pomerile najboljše osnovnošolske in srednješolske ekipe. Več o tekmovanju poročamo v tem *Vestniku*.

Vodniška komisija je februarja začela izpopolnjevanja za vodnike PZS v snežnih razmerah, izvedla je tečaj za vodnike PZS v zahtevnih snežnih turah (kategorija E) in sprejemni izpit za deljeni tečaj za vodnike PZS v lahkih koprskih turah (kategorija A). Sam deljeni tečaj pa se bo začel 18. februarja na Valvasorjevem domu pod Stolom.

Gospodarska komisija (GK) je posredovala razpise planinskih društev za oskrbnike in/ali najemnike in osebe za Dom na Uršlji gori Planinskega društva Prevalje (rok za oddajo prijave je 20. februar), za Dom Zorka Jelinčiča na Črni prsti Planinskega društva Podbrdo, za Dom na Peci, Kočo na Pikovem in Kočo v Grohotu pod Raduho Planinskega društva Mežica (rok za oddajo prijave za slednje je 28. februar) ter za Dom Valentina Staniča pod Triglavom, Prešernovo kočo na Stolu in Kovinarsko kočo v Krmi

Planinskega društva Javornik Koroška Bela (rok prijave je 31. marec). K sodelovanju so oskrbniško osebje vabili tudi v Planinskem domu na Krnskih jezerih (PD Nova Gorica) in v Aljaževem domu v Vratih (PD Dovje - Mojstrana). GK je sklicala zbor gospodarjev 2017, ki je bil 4. februarja na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani. Zimsko sobo na Kaninu oziroma bivak Slavka Svetičiča Slavca so v sodelovanju s PZD, PD Bovec, Jamarsko zvezo Slovenije, Gorsko reševalno zvezo Slovenije ter Ortari & Jerman lani jeseni postavili OFIS arhitekti in CBD, 23. decembra pa so ga tudi uradno odprli. Upravlja ga PD Bovec, ključ od bivaka dobite v Bovicu, v njem so trenutno urejena tri ležišča, kapaciteta pa je od dvanajst do petnajst oseb.

Komisija za planinske poti je pripravila merila za vrednotenje vlog na razpisu FŠO na področju planinskih poti ter osnutek pogodbe o skrbništvu planinskih poti.

Komisija za varstvo gorske narave je konec minulega leta skupaj s TNP ozaveščala o škodljivih vplivih uporabe pirotehničnih sredstev, ki v narodni park in na sploh v naravno okolje ne spadajo. Razpisala je tudi licenčno izpopolnjevanje varuhov gorske narave, ki bo 25. februarja v OŠ Trzič.

Komisija za alpinizem. Slovenska mladinska alpinistična reprezentanca je poročala o novembrskem plezanju v španskih konglomeratnih stolpih, alpinistična odprava Patago-

nija 2016 pa je poročala o trenutnih razmerah in napredovanju v smereh. Čas za registracijo alpinistov, alpinističnih pripravnikov in alpinističnih kolektivov za letošnje leto je bil do konca januarja 2017. V začetku februarja je na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani potekala slovenska podelitev priznanj za vrhunske dosežke v alpinizmu, na katerem je Andrej Štremfelj (AO PD Kranj) prejel letošnje priznanje za življenjsko delo na področju alpinizma.

Komisija za športno plezanje (KŠP). 25. in 26. januarja je na Zavodu sv. Stanislava - Škofijski klasični gimnaziji v Ljubljani potekalo 23. državno srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju. Do prvega februarja je bil rok za registracijo društev in klubov pri KŠP.

Komisija za gorske športe (KGŠ) je predstavila koledar tekem slovenskega pokala v turnem smučanju za to sezono in povabila na prvo tekmo tega pokala, na 20. memorial Luke Karničarja in Rada Markiča, ki je bil zadnji januarski konec tedna na Jezerskem. Janez Svolfšak (AO PD Kranj), aktualni evropski prvak v težavnosti, je odlično začel letošnji svetovni pokal v lednem plezanju, na Kitajskem in v Švici je bil peti, v Južni Koreji, kjer je bila Marija Jeglič (AO PD Ljubljana - Matica) enaindvajseta, pa šesti. V začetku januarja je na odprtem avstrijskem prvenstvu v lednem plezanju v Kötschach-Mauthnu zmagala Maja Šuštar (AO PD Domžale). V Andori se je 20. in 21. ja-

nuarja zavrtelo kolesje svetovnega pokala 2017 v turnem smučanju, in tam so na posamični tekmi in tekmi v vzponu uspešno nastopili tudi člani slovenske reprezentance v tekmovalnem turnem smučanju: Karmen Klančnik, Nejc Kuhar, Luka Kovačič in Anže Šenk.

Gorska tekačica Andreja Sterle Podobnik, ki je novembra lani zmagala na ultramaratonski preizkušnji okrog Everesta, je bila izbrana za Slovenko leta 2016.

Komisija za turno kolesarstvo (KTK) je objavila letošnji koledar aktivnosti KTK in povabila na 9. turnokolesarski tabor, ki bo letos potekal med 11. in 15. avgustom v Zasavju. Na Slovenski turnokolesarski poti (STKP) so konec leta postavili prve turnokolesarske usmerjevalne table, in sicer v Beli krajini. Z označevanjem poti STKP so ponekod šele na začetku, drugod pa že zelo daleč. Tako so markacisti Odbora za planinske poti Dolenjske in Bele krajine že skoraj v celoti markirali svoj del poti od Rajhenava v Kočevskem rogu do Premagovcev na vzhodnem robu Gorjancev.

Planinska založba je v začetku januarja izdala nov planinski vodnik *Julijske Alpe: južni del*, tretji zvezek enciklopedičnega vodnika *Julijske Alpe*. Pisec vodnika Andraž Poljanec predstavlja poti južnega roba Julijskih Alp na popolnoma prenovljen način. V dneh do konca leta 2016 ste pri vsakem nakupu v Planinski trgovini na sedežu PZS prejeli brezplačni

© Mammut / Photo: B. P. / P. / P.

Skyfall.

Ko je Jérémie Heitz, vrhunski športnik in član naše profesionalne ekipe, na Hohenbachhornu postavil na preizkus gravitacijo, je bil dobro pripravljen in je vedel, kaj počne. Poleg tega je vedel, da se lahko popolnoma zanese na svojo opremo. Za smučarje prostega sloga:

www.mammut.swiss

MAMMUT
Absolute alpine.

SWISS TECHNOLOGY

Planinski koledar 2017, od začetka letošnjega leta pa je le-ta na voljo po polovični ceni.

Novi naročniki na *Planinski vestnik* so prejeli naše nove majice s kratkimi rokavi, petindvajsetodstotni popust pri naročnini na *Planinski vestnik* pa so člani PZS lahko uveljavili, če so planinsko članarino vplačali do konca januarja.

PZS je na spletni strani in s pomočjo drugih medijev opozarjala na varnejše obiskovanje gora v zimskem času in povabila na Dneve varstva pred snežnimi plazovi 2017 v organizaciji Komisije za reševanje iz plazov GRZS predzadnji januarski vikend na Pokljuki.

PZS je poročala o nagrajenih filmih desetega festivala Bovec Outdoor Film Festival, ki se je v Bovcu odvijal od 27. do 30. decembra.

Zdenka Mihelič

Članstvo v PZS narašča

Število članov planinske organizacije se je v letu 2016 glede na leto 2015 povečalo za dober odstotek oziroma za 576 članov. Ob koncu leta 2016 je tako število članov posameznikov znašalo 55.150. Članstvo zadnji dve leti ponovno narašča; leta 2015 je bilo v društvih članih PZS, včlanjenih 54.574 planincev, leto prej (ko je članstvo nekoliko upadlo) 53.975 in leta 2013 55.159 planincev. V letu 2016 so bila v planinsko organizacijo sprejeta tri nova društva, in sicer Plezalni klub Idrija, Planinsko društvo Pijava Gorica in Češko-slovensko planinsko društvo/Česko-slovenski

alpský spolek iz Prage (Češka), tako da PZS pod svojim okriljem trenutno združuje 290 društev, klubov in postaj GRS.

Število A-članov se je glede na leto 2015 povečalo za 90 članov, če primerjamo članarino kategorije A glede na skupni kategoriji A+ in A v letu 2015. B-članov je bilo lani 500 več kot v letu prej. Srednješolska in študentska populacija (S + Š) je v letu 2016 zabeležila 63 članov več (skupno 3514), prav tako se je povečalo število OPP-članov (tj. oseb s posebnimi potrebami, brez poslovne sposobnosti), in sicer za 24. Zmanjšalo se je le število članov med predšolskimi in osnovnošolskimi otroki (P + O), in sicer za 101; tako je bilo v letu 2016 v tej kategoriji 13.862 članov.

Če pogledamo meddruštvene odbore planinskih društev (MDO PD), ki jih je v PZS dvanajst, se je članstvo povečalo v MDO PD Dolenjske in Bele krajine, Ljubljane, Primorske, Koroske, Notranjske, Kamniško-bistriškega območja ter v MDO PD Podravja, Pomurja in Posočja. Manj članov ponovno beležijo v MDO PD Gorenjske, Zasavja in v Savinjskem MDO PD, ki je še vedno največji z 9854 člani in 57 društvi. Sledijo mu Gorenjci z 8589 člani in 33 društvi, planinci ljubljanskega območja s 7965 člani in 45 društvi ter Podravci s 6886 člani in 38 društvi. Društvo z največ člani je še vedno PD Ljubljana - Matica s 3016 člani (članstvo so povečali v letih 2015 in 2016), sledi mu PD Kamnik s 1233 člani in PD Kranj s 1141 člani.

Zdenka Mihelič

110 let PD Snežnik Ilirska Bistrica

Planinsko društvo Snežnik Ilirska Bistrica, ki ima ime po najvišji gori nealpskega sveta, 1796 metrov visokem Snežniku, in kraju pod njo, v letošnjem letu praznuje častiljivih sto deset let svojega delovanja. Za uvod v letošnje praznovanje, katerega osrednja slovesnost bo 14. maja na Sviščakah pod Snežnikom, so pripravili razstavo fotografij Iztočka Snoja Pogovori z goro. Društvo, ki ga že enajsto leto vodi Darinka Dekleva, je v letu 2016 štelo skoraj 320 članov, med njimi je bilo kar 144 mladih iz osnovnošolskih pa vse do študentskih klopi. Ima tri planinske kočice, in sicer priljubljeno Kočo Draga Karolina na Velikem Snežniku na 1790 metrih, ki beleži obiske s celoga sveta in katere oskrbnika sta zadnje desetletje Janja in Slavko Škoberner, Planinski dom na Sviščakah (1242 m) in Planinsko kočico na Kozleku (997 m), povrhu pa oskrbuje skoraj devetdeset kilometrov planinskih poti na šestinpetdesetih odsekih.

Zdenka Mihelič

NOVICE

Ob obletnici plazu na Zelenici

Pred štiridesetimi leti, 11. januarja 1977, se je skupina dijakov Šolskega centra ISKRA skupaj z vodniki in svojimi učitelji vračala z zimske šole v naravi na Zelenici. Na poti v dolino je plaz pokopal pod sabo šest ljudi, med njimi dijake Emila Novaka, Romana Kosca, Matjaža Kekca in Dušana Beštra ter učitelja Ivana Stružnika in Jožeta Povšeta. Opast, ki se je takrat utrgala na vrhu Begunjščice, je pokopala premnoge lepe spomine na doživetja ter na nova spoznanja in prijateljstva, ki so se ustvarila v času bivanja v stari obmejni karavli na Smokuški planini na Zelenici. Popolnoma pa je plaz prekinil tovrstno vzgojno in izobraževalno dejavnost šole.

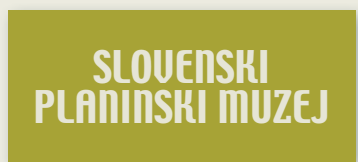
Število A-članov se je v letu 2016 povečalo za 90 članov.

Foto: Zdenka Mihelič

Na dan obletnice tega tragičnega dogodka smo se zbrali pri obeležju, ki ga je s posebnim občutkom izdelal pokojni Jože Volarič, tudi učitelj in vodja dejavnosti na nekdanjem Šolskem centru ZP Iskra Kranj. V tihoti gorskega miru, pod plaziščem, ki je mirno čakalo novega snega, smo se spomnili umrlih pod plazom, položili venec in prižgali lučko. Ob trenutku, ki vedno znova vzbudi sočutje in tragične spomine na dan, ki ne bi smel nikoli obstajati, a je hkrati še vedno tako živ, smo se spomnili tudi preživelih v nesreči. Dogodek, ki je takrat razklal in na kosce razbil marsikatero srce, v tem trenutku združuje vrsto generacij, ki izhajajo iz bivšega šolskega centra, nekdanjih delavcev Iskre, mlade generacije dijakov tehniške in poklicne šole ter strokovne gimnazije, učitelje in bivše učitelje ter člane Planinskega društva Iskra in posameznike, ki se pridejo poklonit vsako leto na dan pred prvim novembrom.

Ivan Vreček

Načrtovanje arhitekture bivakov

Slovenski planinski muzej je novo leto začel delovno. V januarju smo odprli dokumentarno razstavo arhitekturnih rešitev mednarodnega natečaja za bivak Fanton v italijanskih Dolomitih, ki jo je z odličnim predavanjem o izzivih načrtovanja arhitekture bivakov pospremil Miha Kajzelj. Na to temo smo organizirali tudi muzejski večer oziroma okroglo mizo, na kateri je Luca Gibello,

Hermes Ivo Buzzi in Miha Kajzelj, dva od kustosov razstave Bivak Fanton
Foto: Natalija Štular

italijanski arhitekt in direktor društva "Cantieri d'alta quota", ki sistematično dokumentira vse gradnje planinskih postojank v Alpah, predstavil izzive načrtovanja gradenj v gorah od prvih bivakov do sodobnih gorskih koč, Alpinistični odsek Planinskega društva Jesenice pa je predstavil stari/novi legendarni Bivak II.

Na ogled smo v sodelovanju z Goriškim muzejem in Društvom soška fronta 1915-1917 postavili gostujočo muzejsko razstavo *Naši gorski strelci*, ki pripoveduje zgodbo o cesarsko-kraljevem gorskem strelskem polku št. 2, najbolj slovenski enoti avstro-ogrske vojske in hkrati prvi slovenski vojaški gorski enoti, ki se je v prvi svetovni vojni bojevala v Galiciji, na Tirolskem, na soški fronti in ob reki Piavi.

Nič manj delovno nismo zakorakali v februar, saj smo pripravili razstavo fotografij Toneta Škarje in projekcijo dokumentarnega filma *Tone, javi sel* režiserja Boštjana Slatenška. Prireditev je bila tudi poklon Škarjevi 80-letnici, ki jo je praznoval 15. januarja, in seveda vsemu delu, ki ga je opravil na alpinističnem področju. Njegova fotografska razstava je ponoven dokaz, da je v vrstah najboljših slovenskih alpinistov tudi veliko število odličnih fotografov. Tako so svoje fotografije v Slovenskem planinskem muzeju že predstavili Viki Grošelj, Andrej in Marija Štremfelj ter Marko Prezelj. Tone, vse najboljše!

Elizabeta Gradnik

Mirna območja v TNP

V letu 2016 je bil z uredbo Vlade Republike Slovenije sprejet načrt upravljanja Triglavskega narodnega parka. To je programski in izvedbeni akt, ki za obdobje desetih let določa načine varstva narave, rabe, gospodarjenja in razvoja skladno s cilji in namenom zavarovanega območja.

Za ohranjanje živalskih vrst in habitatnih tipov načrt upravljanja predvideva tako imenovana mirna območja. Določena so na podlagi pomembnih letnih in zimskih habitatov za gamsa, rastišč ruševca in divjega petelina ter območij, pomembnih za življenje belke, planinskega orla in soške postrvi. Poleg omenjenih vrst so kot mirna območja opredeljena tudi barja na Pokljuki. Mirna območja v narodnem parku po sedanjem vědenju in poznavanju ekologije vrst in ekosistemov predstavljajo pomem-

Primer označevanja mirnih območij v Avstriji
Foto: Tanja Menegaliya

ben ukrep za varovanje in ohranjanje najbolj ranljivih in občutljivih vrst ter habitatnih tipov. Hkrati pa na mirnih območjih varujemo tudi vrste in habitatne tipe Natura 2000, ki jih je po evropski zakonodaji (direktivi o habitatih in o pticah) treba ohranjati v ugodnem stanju. V prihodnje se načrtuje opredelitev mirnih območij tudi za druge vrste, če se bo na podlagi spremljanja stanja izkazalo, da je to potrebno. Mirnih območij je v prostoru narodnega parka sto dvajset in zavzemajo približno deset tisoč hektarjev površin (skupna površina parka meri 83.982 ha). Največji delež površin mirnih območij je opredeljenih za gamsa, sledijo ruševca, divji petelin, planinski orel, belka in visoka barja. V mirnih območjih so predvideni varstveni ukrepi prilagojene rabe različnih dejavnosti, od gozdarstva, pašništva, motornega prometa, helikopterskih preletov do različnih rekreativnih dejavnosti. Možni ukrepi so prepoved, preusmerjanje ter časovno omejevanje aktivnosti. Načrt upravljanja predvideva postopno uveljavitev mirnih območij, ki bo obsegala redno spremljanje stanja vrste, za katero je bilo mirno območje opredeljeno, spremljanje pritiskov na vrsto, usklajevanje z vsemi deležniki in nato označitev območja v naravi ter ustrezen nadzor. Pri uveljavljanju bodo imela prednost območja, ki so pod večjim pritiskom, na primer mirna območja na Pokljuki. Proces uveljavljanja bo odvisen tudi od pridobivanja sredstev iz različnih virov, saj uveljavljanje mirnega območja v naravi pomeni tudi dodatne stroške. V naslednjih petih letih lahko pričakujemo prve izvedbene ukrepe na območju Pokljuke in potem postopoma tudi na drugih območjih narodnega parka. Strah pred zapiranjem in prepovedmi vsepovsod ter omejevanjem obiska in doživljanja narodnega parka je popolnoma odveč, saj bo glavnina zavarovanega območja še vedno ostala odprta vsem, ki si bodo želeli priti v naš edini narodni park.

Ker smo ravno v zimskem času, lahko za primer izpostavimo turno smučanje. V načrtu upravljanja je navedenih 24 območij, kjer omejenjena aktivnost dejansko ali poten-

cialno negativno vpliva na določeno vrsto. V procesu uveljavitve mirnih območij bo lahko prišlo do omejevanja, v skrajnem primeru tudi do prepovedi aktivnosti. Skupna velikost teh območij je 1955 ha, kar je le nekaj več kot dva odstotka narodnega parka. Koncept mirnih območij je razumljiv in sprejemljiv za vsakega ljubitelja narave, ki si prizadeva, da bi ohranili naravo za nas in zanamce vsaj približno tako lepo, kot je danes, prav tako pa tudi za tiste, ki jim narava ni tako blizu in jih je treba na drug način odvrniti od naravi škodljivega ravnanja.

Tanja Menegalija

U SPOMIN

Janete Kodrin Pušnik (1958–2016)

"Čopov steber se ne pleza kot privešek izkušnemu kolegu, življenjski vrh znamenitega gornika ni za pripravnika z dvema, tremi vzponi. Več spoštovanja je vreden. Saj, splezaš ga lahko, le doživeti ga ne moreš." (Planinski vestnik, januar 1979)

Na videz preproste besede enaindvajsetletne Janete, ki je s prijateljico Ireno v prvi ženski navezi preplezala kulturni Čopov steber v Severni steni našega očaka, izžarevajo modrost, ki jo navadno pripisujemo zrelim ljudem z veliko izkušnjami. Vendar vsak, ki je poznal "našo malo dohtarco", ve in pritrjuje, da je že kot mladenka blestela s svojimi mnogimi talenti, vedno pravimi in izbranimi besedami in z neverjetno fizično in psihično močjo, s katero je preseščala tako v stenah kot pri svojem delu, pri tem pa nikoli ni zanemarila

svoje vloge predane matere in žene. Iz telovadke, ki ji je poleg šolanja na gimnaziji uspelo voditi skupino mladih deklet, ki so se urila v gimnastiki, se je Ravenčanka že kot študentka medicine prelevila v odlično alpinistko, po končanem študiju pa še v spoštovano zdravnico, specialistko šolske medicine, ki je svoje delovno mesto našla v Zdravstvenem domu na Ravnah na Koroškem. Vse, česar se je lotila, je opravljala s srcem, in povsod je bila izredno uspešna. To pa zmore le človek, ki je iskren in ima zares veliko srce. In kdo bi to vedel bolje kot Franc, njena življenjska naveza ... "Neko nedeljo sva se vračala s plezanja v Raduhi," se spominja Franc, "in v Mežici sva zagledala moškega in žensko, ki sta po pločniku tekla z otrokom v naročju. Janeta je takoj vedela, da je nekaj narobe z otrokom in da hitijo v zdravstveni dom, zato je kar bosa skočila iz avta, takoj opazila, da se otrok duši, in ukrepala, še preden so starši povedali, kaj se je zgodilo. Potožila je otroka, ga dala materi v naročje in s svojim značilnim pomirjujočim glasom staršem rekla, da lahko gredo mirno domov."

Da, taka je bila naša *dohtarca*, drobna ženska s čisto dušo, od katere smo se strtih src poslovili malo pred lanskim božičem. Za vsako ceno vedno predana svojemu možu, brezpogojna opora svojima otrokoma, skrbna prijateljica, ki nikoli nikogar ni pustila na cedilu, zdravnica z veliko začetnico in zaupnica tudi tistim, ki so potrebovali samo nekoga, da jih poslušajo in potožijo s spodbudno besedo.

Janeti je vila rojenica podarila veliko, a vseeno ne toliko, kot si je zaslužila. Zakaj? Ne vemo. In ni pošteno! Nas pa tolaži misel, da je tam, kjer je bila najraje, v svojih hribih. In tam, kjer smo najraje, jo bomo srečevali vsi, ki smo bili vsak na svoj način kdaj navezani na njeno vrvo.

Zaradi spominov, ki jih nosimo v sebi, nihče zares ne odide. Zaradi otrok, ki jim podarimo življenje, nikoli zares ne umremo. Zaradi vezi, ki nas veže z dušami dvojčicami, so ljubezni večne, tudi ko se poslovimo od zemeljskega življenja.

Marta Krejan Čokl
v imenu AK Ravne

Foto: Miha Pavšek

U prihodnjih številkah Planinskega vestnika boste lahko prebrali ...

TEMA MESECA

Turno smučanje nekoč in danes

INTERJUJ

Klemen Premrl, Erik Švab, Caroline Ciavaldini

Z NAMI NA POT

Turno smučanje v Karavankah

gorenjska televizija

www.gtv.si

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,

99,5 MHz, 103,7 MHz,

105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

Od Trente do Trojan, najbolj poslušana regionalna radijska mreža na Primorskem.

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h

na radiu Ognjišče

z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognjisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja

ČEZ HRIBE IN DOLINE

vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz

106.8 MHz

107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10

F: 01/893 99 24

E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gore – ljudje.net

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

DOBRODOŠLI V DOBRI DRUŽBI!

KAKO LEPO JE TAM GOR V DRUŽBI VESELIH, PRIJAZNIH LJUDI, KI RADI V DOLINI PUSTIMO SKRBI.

Vzpetina, kucelj, grič, hrib, planina, gora ... vseeno, kje se sprehajate in kaj vse še imate v načrtu: imejte ob tem tudi dober občutek in varnejši korak! Včlanite se v eno od več kot 280 društev, povezanih v najbolj množično zvezo društev v Sloveniji, humanitarno organizacijo, ki deluje v javnem interesu in ki že več kot stoletje druži nas, ki radi hodimo tja gor. Slovenci smo planinski narod: kot člani planinskih društev imejte tudi vi popust pri prenočevanju v planinskih kočah doma in na tujem s 24 urno asistenco, nezgodno ter druga zavarovanja doma in na tujem, možnost izobraževanja, usposabljanja in druženja ter kopico drugih ugodnosti in popustov.

Samota ali družba prijaznih ljudi – vseeno, kaj iščete v planinah. V neprijaznih časih, ko se vse bolj odtujujemo drug od drugega, člani Planinske zveze Slovenije v neokrnjenem gorskem okolju na svežem zraku zagotovo dobimo tisto, po kar smo prišli. In če bi se kaj zgodilo, je občutek boljši, ko veš, da s PZS v gorah nikoli nisi sam. Zato dobrodošli med članicami in člani PZS, med vrstniki in somišljeniki, ki gremo radi v naravo in radi naredimo kaj – zanjo in predvsem zase!

www.pzs.si

